

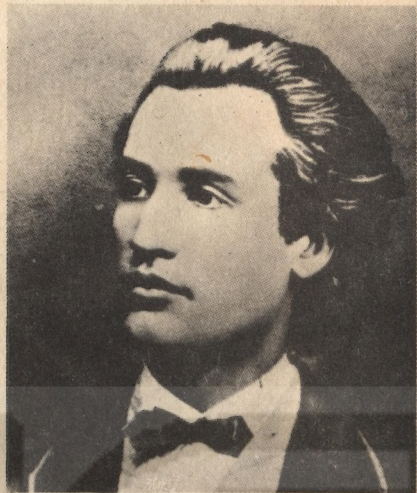
eminescu

1325

eminescu

poezii

ISBN 973-21-0098-2

ISBN 973-21-0097-4

Vol. I—II, Lei 16

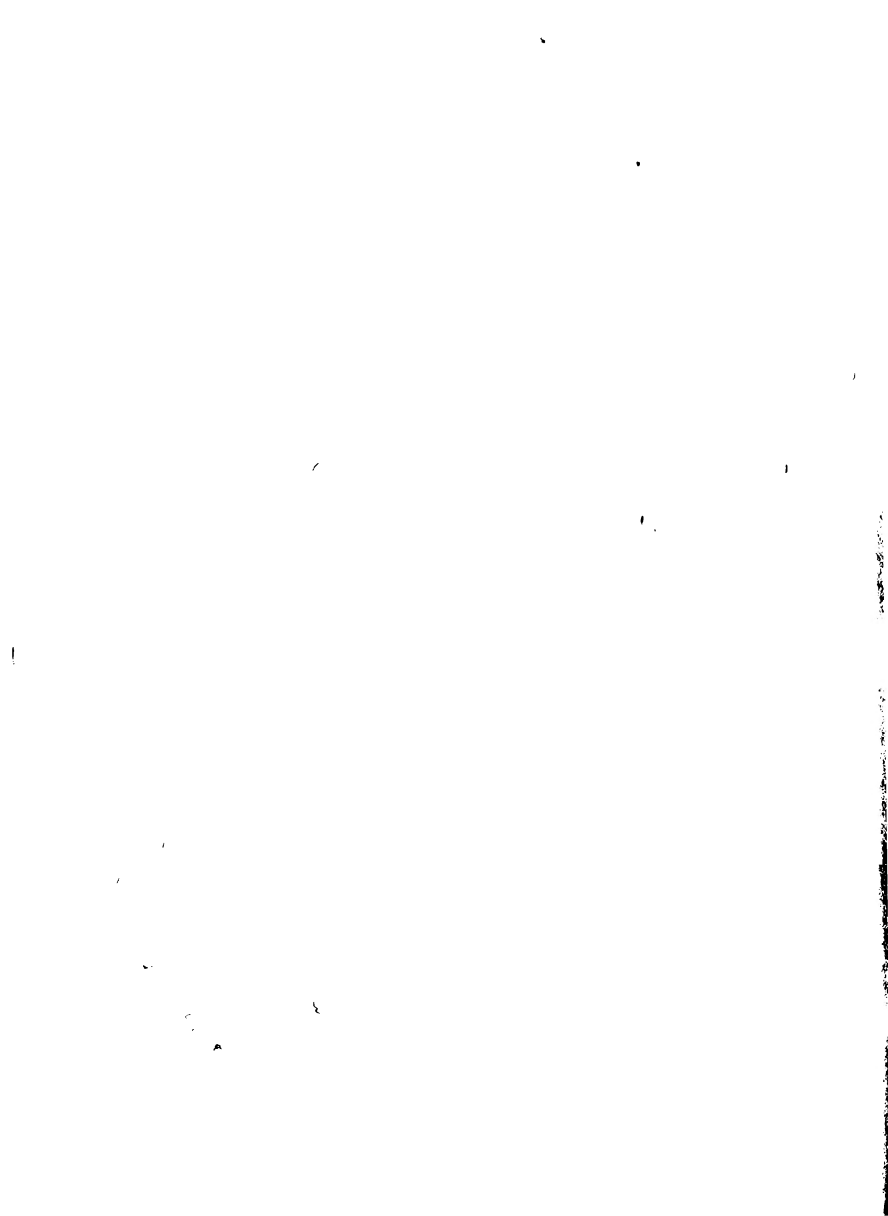
editura minerva

„Ceea ce a încercat într-un fel unic artistul a fost să exprime total prin geniul său, geniul poporului român, printr-o lucrare neprețuită, de proporții uriașe, care trebuia, în gândul său, să-l facă o modestă verigă între înaintași și prezent. Ceea ce a izbutit a depăși și intenția sa, și înțelegerea noastră. Prin iubire și jertfire de sine față de idealurile, aspirațiile, tradițiile, concepția de viață a românilor, el s-a proiectat pe orbita și în pantheonul valorilor românești și universale, devenind steaua polară la care se raportează azi și se va raporta cît va fi limba noastră pe lume, cultura și creația poporului său.”

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

eminescu

Ilustrația copertei de *Vasile Olac*

mihai eminescu

poezii

CUVÎNT ÎNAINTE DE TUDOR ARGHEZI
PREFAȚĂ ȘI ANTOLOGIE DE ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA
TABEL CRONOLOGIC DE ION CREȚU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1989
EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

Pentru ediția de față toate drepturile rezervate
Editurii Minerva (B.P.T.)

Ediția a IX-a revăzută B.P.T.

Textele volumelor de față au fost reproduse
după : M. Eminescu, *Opere alese*, vol. I—II (co-
lecția „Scriitori români”) ediție îngrijită de
Perpessicius (ed. a II-a), Editura Minerva, 1973.

ISBN 937-21-0098-2
ISBN 973-21-0097-4

EMINESCU

(fragmente)

A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harfă, și să legene din depărtare delicata lui singuratecă slavă.

În toate veciile vizitate de atleții și bicicliștii filozofiei el își are vecia lui deosebită, închisă. Trebuie vorbit pe șoptite...

Intr-un fel, Eminescu e sfîntul preacurat al ghiersului românesc. Din tumultul dramatic al vieții lui s-a ales un Crucificat.

Pentru pietatea noastră depășită, dimensiunile lui trec peste noi, sus și peste văzduhuri.

Fîind foarte român, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește ; cu părere de rău că lacătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine.

S-au făcut multe încercări, onest didactice, de transpunere a poetului, unele poate, se spune, mai izbutite ; dar Eminescu nu este el decît în românește. Dacă se poate traduce o proză, o povestire, un roman, unde literatura se mărginește aproape fizic la tablouri, la personaje și la conture, dominată de mișcarea și succesiunea cinematică, poezia nu poate să fie tălmăcită, ea poate fi numai apropiată. Poezia aparține limbii mai mult decît proza, sufletului secret al limbii : jocul de irizări din interiorul ei face vocabularele neputincioase. Eminescu nu poate fi tradus nici în românește... Dovadă și încercarea de față. [...]

Paginile de față nu pot să fie o prezentare și o explicație metodică a lui Eminescu. Competința autorului e limitată și ea n-ar vrea să semenē cu nimic coordonat și pedagogic. E vorba de un Eminescu, zărit în dezordine și răzleț, după o călătorie prin peisajele lui, făcută în zigzag și fără cicerone... Muntele începe de jur împrejur și n-are poteci... Unde nu te poți urca, te uiți, și te mulțumești cu cîteva imagini vapoaroase... Dacă aș rivni să agăț de constelația lui Eminescu o lumină, ar fi o neînchipuită îndrăzneală. Constelația fuge mereu, se depărtează mereu : cine ar putea s-o ajungă ? Morților noștri, din drumul de sus, le închinăm o scînteie, aprinsă, aici, pe pămînt, la o răscruce de drumuri de pămînt, într-o candelă albastră... Culoarea de safir și de ametist e a tuturor priveliștilor, mai todeauna de noapte, din reveriile poetului pe care-l pomenim.

Aș fi încercat un portret de aspecte : dar cum s-ar putea reda portretul umbrei și al timpului neisprăvit ? Cîteva reflexe e tot ce se poate aduna pe oglinda unei lentile. Slovele de față sînt numai o laudă de seară, ca un acătist...

Mă numesc unul din oamenii în viață care l-au văzut pe Eminescu în carne și oase. Eram copil de nouă ani. L-am zărit pe Calea Victoriei... Trecea prin public un om grăbit, fără să ocolească, impetuos. „Uite-l pe Eminescu“ — a spus cineva, cu un glas pe care-l ții minte. Se pare că poetul nu mai făcea parte din viața lui și că trăia o metempsihoză străină. Nu puteam ști atunci cine era să fie Eminescu, și ar fi fost normal să-i uit numele auzit. E curios că nu l-am uitat. Mi-a rămas în ureche, o dată cu tonul de stupefacție și de compătimire, probabil, cu care a fost rostit. Mi-a rămas aninat ca de o schiță de fum. Nu mă puteam gîndi, atunci, că după 55 de ani trecuți, voi evoca într-o pagină de tipar ceea ce începea să fie, încă de pe atunci, o amintire...

Mult mai tîrziu, cunoscîndu-l pe Ion Slavici, care a fost prieten cu Eminescu, am insistat să-mi povestească personalitatea socială și de camarad a poetului, care știam dintr-alte guri că

nu-și răsfăța nici puținii prieteni, nici numeroșii lui adversari, egal cu sine și nedezmințit. Eminescu a fost ceea ce se cheamă un caracter. Nu a fost un oportunist. A fost un om, om întreg. Intr-altfel, nici nu putea să fie ce a fost și ce este. Dar Slavici nu avea spiritul de observație plastic și mi-a lăsat întrebările fără răspunsul așteptat. [...]

Inspirația lui Eminescu e firește, variată, dar casetele în care ar putea să fie adunate cristalele ei, nu se pot face nici după culoare, nici după carate, nici după transparență, unele intrînd în mai toate celelalte. În Eminescu e dragoste, și durere de dragoste. Decepția continuă în dragoste influențează toată inspirația lui de sentiment. Poetul se regăsește intact într-alt punct de pornire, opus, în harul sarcasmului și al lepădării.

Dragostea lui Eminescu e mai cu seamă sensuală, o dragoste pribeagă, de pasiune. Ea e momentană și totală în momentul ei, și se epuizează în întregime pe o singură împrejurare reluată continuu, continuu trăită și continuu epuizată în întregime. Vreo 17 poezii de dragoste sînt romanțe și cîntece de vioară :

„Pe lingă plopii fără soț
Adesea am trecut ;
Mă cunoșteau vecinii toți —
Tu nu m-ai cunoscut.“

Dragostea lui Eminescu nu e amestecată dintru început cu visul. Visul lui începe cînd dragostea s-a isprăvit. Dragostea poetului n-a durat niciodată, rămîne instantanee, dragoste de senzații iuți. Ceea ce-i rămîne din dragostea trecută devine vis de-abia în singurătate, ca o mîhnire că a fost numai sensuală, cînd a trecut. Femeia lui Eminescu nu e niciodată soție, rămînînd exclusiv amantă. Bărbatul e un trecător, un călător. [...]

E o dragoste de păsări albe, care străbat eternitatea și se întîlnesc în zbor în dreptul uzei stele... Căsătoria stingherește :

ea nu poate fi făcută decît cu o singură femeie. Dragostea asta și-ar pierde farmecul în formele gospodărești ale vieții. Sator-nicia, după care tînjește totuși, îi face poetului oroare.

Femeia lui Eminescu nu are două înțelesuri sau mai multe. Ea nu tulbură printr-un complex de nuanțe ; foarte depărtată și de femeia adevărată, tovarășa bărbatului, și de acea femeie, tot adevărată și ea, din poezia de imperceptibile, a școlilor literare, cit timp e dorită, și numai amărăciune după despărțire. Despărțirile poetului au fost tot atît de numeroase, probabil, cit și accesele lui de pasiune. Cu femeia, Eminescu a fost numai bărbat. Femeia, e de crezut, ar fi cerut mai mult de la el, un joc de dragoste, complicat ca o dantelă și subtil, nu cerebralitate și abstracții. Cîteva citate la întîmplare :

„Sărutări erau răspunsul
La-nțrebări îndeosebi,
Și de alte ce-le-n lume
N-aveai vreme să întrebi“

★

„Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsînd pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...“

★

„De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-o s-o știe.
Căci va fi sub pălărie —
Ș-apoi cine treabă are !“

★

„Părul tău ți se desprinde
Și frumos ți se mai șede,
Nu zi ba cînd te-oi cuprinde,
Nime-n lume nu ne vede.“

★

„Și mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură.
Căci eu stau șoptind cu draga
Mină-n mină, gură-n gură...“

Nici nu se poate dragoste mai directă și mai elementară. Fiind numai bărbat și nimic mai mult, nici mai puțin, și, după o vorbă latinească, trist, poetul a fost și mereu dezamăgit... Femeia păpușe, femeia harem, nu mai e pe gustul epocii noastre, cînd ea participă și la război, ca Ioana d'Arc. Poezia nouă așa-zisă, și este, fără nici o îndoială, o poezie nouă, e mai imprecisă, fiind și mai proaspătă, și mai adevărată, și mai naivă. Poezia nouă nu începe, cum spun manualele, acum 50 de ani. Ea începe de acum vreo două mii... Poezia a descoperit în femeie și un ideal religios...

Din poezia de dragoste a lui Eminescu, se alege totuși o bucată care o depășește, orientată de o sensibilitate de distanță și de regret. E scurtă : Din valurile vremii... :

„Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai —
Și fața străvezie ca fața albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri !
Cu zîmbetul tău dulce tu mîngîi ochii mei,
Femeie între stele și stea între femei
Și întorcîndu-ți fața spre umărul tău stîng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plîng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite inger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec.
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec
Și mîna friguroasă s-o încălzesc la sîn,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o țin.

Dar vai, un chip aievea nu ești, astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu brațele în jos
În trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra ta dulce le întind :
Din valurile vremii nu pot să te cuprind."

Decepția îi dă lui Eminescu înălțimea care-i lipsește din dragoste, și lumina tîrzie și dureroasă, rămasă ca o chiciură pe plopul lui, după ce dragostea s-a stins, compensează deficiența. De fapt, poezia caracteristică și mare a lui Eminescu se ridică de aci, din mîhnire. Speranță, credință, mîngîiere, nimic nu se găsește la Eminescu. Locul de incolțire e dezamăgirea.

Accentele sînt profunde. Dezamăgirea a dat limbii românești o capodoperă de amărăciune glacială, care se cheamă Luceafărul.

„A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mîndră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde-n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni
Astfel dorința-i gata ;
El iar, privind de săptămîni,
Îi cade dragă fata...“ [...]

Eminescu nu era un improvizator, cu încredere exagerată în spontaneitatea oarbă, care-și are contribuția ei în izbucnirea unei idei sau la ivirea unei imagini. Că Eminescu lucra ca un bijutier, dovedește perfecțiunea la care au ajuns unele versuri, din care voi cita cîteva. Pentru altele, cele mai multe, i-a lipsit răgazul. Trebuie să ne închipuim că, nemulțumit întodeauna, și de versurile lui bune, ceea ce constituie o eleganță (Eminescu nu suferea de nici o formă de vanitate în personalitatea lui, preocupată de alte satisfacții) poetul lucra migălos și stăruitor, între timpurile lui furate de viață. Eminescu e singurul poet român care a împins meticulozitatea pînă la întocmirea pentru uzul propriu a unui dicționar de rime. Dar evident, lucrul la Eminescu a fost numai un adjuvant : Oricine lucrează, fără să fie Eminescu. Nu-i de ajuns să lucrezi : E numai obligatoriu. Substanța vine încărcată cu materiale inutile, de care trebuie debarasată prin rafinare : Dacă lipsește altceva, rafinezi numai materiale inutile.

Desigur că nu se obține cu materiale derizorii o poezie de calitate, și nici nu poate să fie orice fel de poezie de una și aceeași calitate. Nici nu e trebuință. Geniul e un accident : ●

literatură e suficient să fie onorabilă. Nimeni nu trebuie descurajat. E și o moralitate a literaturii, vreau să zic o decență a mărginirilor, o camaraderie, un criteriu de suprafețe. Orice om, care simte că i-ar plăcea să scrie, trebuie îndemnat ; căci chiar numai atât, dragostea de a scrie, este un început de talent. Eminescu nu a scris o carte, el a suferit-o ; ruptă din el. Fugărit ca un âgneț, de fiare, printre spini, zdrențele culese din măciuliile ghimpate, au dat pumnul de mătase diamantină, strîns în cartea lui. [...]

TUDOR ARGHEZI

PREFAȚĂ

Cu Eminescu, literatura română a intrat subț un semn creator care i-a marcat devenirea într-un fel ireversibil. Concentrînd în el un spațiu și o istorie, gînditorul-poet le-a înălțat ca elemente constitutive ale unei viziuni artistice particulare, investindu-le în același timp cu valoarea universalității indisolubil legată de substanța creației geniale. Acele coordonate ale unui spațiu și timp anume au alcătuit temelia matrice a unui univers de gîndire și artă cu adevărat grandios în care au fuzionat, ca într-un miraculos creuzet, aluviuni ale spiritului venite dinspre răsărit și apus, dinspre nord și sud, oferînd secolului al XIX-lea spre sfîrșit și țării de baștină o paradigmă a unei sinteze europene și general umane cum sud-estul continentului nu mai cunoscuse.

Acest exemplar uman de excepție care în anii tinereței armonioase arăta, după spusele lui Anghel Demetriescu, un cap „de Apollo“, cobora dinspre un peisaj el însuși echilibrat și plin de armonie, dinspre Ipoteștii Botoșanilor din Țara de Sus, loc plin de coline, păduri și ape, învăluit în luminile și umbrele blînde ale româneștilor „guri de rai“, ale tipicelor spații mioritice, ondulate în ritmuri de doină. Acest loc s-a transformat, în viziunea poetului, într-un topos ideal, sacru, omologat cu patria și exprimat ca spațiu românesc integral în celebra metonimie din *Scrisoarea III* care însoțește, ca pe o medalie, stilizatul chip al voevodului Mircea, *riul, ramul*. Nu numai în această reducere,

ci și într-o dilatare firească, spațiul lui a devenit patrie totală în versurile cu răsunet folcloric ale *Doinei*.

Și oriunde l-a purtat pe poet, ca pe toți romanticii, *daimonul* său lăuntric, pe drumurile vieții sale neliniștite, rătăcitoare sau pe cele ale fanteziei creatoare îndrăznețe, neobosite, prin străinătăți sau prin spații intersiderale, lunare, locul acela a fost păstrat în minte ca un model paradisiac, cu valori magice, ca un mic eden în care el își petrecuse vîrsta de aur a copilăriei pierdute.

Spre el s-a întors cînd s-a simțit obosit ori a vrut să pună capăt dureroaselor sale vagații. Cu păzitorii lui eterni a vorbit (în *Revedere*) la întoarcere și a aflat deosebire între condiția lui trecătoare și condiția lor perenă. Cu adaosul mării, al cărei sentiment profund l-a avut (ca și autorii anonimi ai unei considerabile părți din folclorul românesc care cunoșteau *marea cea mare* a lui Mircea de mai de mult, din ritmicele mișcări ale transhumanței păstorești care-i purta din Maramureș pînă în Dobrogea și în Pind), acesta a fost și locul în care a dorit să se odihnească pe veci, întors, reintegrat în origini, așa cum mărturisește testamentul său din *Mai am un singur dor*, mioritică dilată.

Iar o inadecvare filozofică de fond l-a despărțit de timpul lui și de timpul omenesc în general, în care a văzut, ca și Shakespeare, pe dușmanul care aduce suferința, despărțirea, bătrînețea solitudinea, moartea.

Timpul istoric în care i s-a desfășurat existența, între 1850 și 1889, i-a înfățișat trepte însemnate din creșterea poporului român, ca și din evoluția istoriei europene.

Răsunetele revoluțiilor din Muntenia, Moldova și Transilvania au dăinuit pentru el în vremea adolescenței, cînd, la liceul din Cernăuți, Aron Pumnul, vechi tribun transilvan, refugiat în Bucovina din pricina persecuțiilor din partea autorităților maghiare, l-a învățat și lupta și jertfa pentru neam și pentru pămîntul strămoșilor. Din imboldul acesta a săvîrșit elevul, după moartea profesorului, pelerinajul din Moldova în Transilvania, la Blaj („Roma mică”), și la Alba Iulia unde l-a ascultat pe Cipariu vorbind în catedrală. Și cu aceleași amintiri a revizitat Ardealul împreună cu trupa lui Pascaly, căreia îi slujea de sufleur, în

1868, și a scris și romanul arzător *Geniu Pustiu*, străbătut de pasiunea patriotică a revoluționarilor transilvani. Iar în numeroase poeme Andrei Mureșanu îmbracă haina poetului *vates*, ca un simbol al legăturii dintre artist și istoria neamului, de la *Mureșanu*, poemul din postume, pînă la *Epigonii*. Dealtfel, tot aci apar înaintașii, aparținînd, cu puține excepții, generoasei generații de la 1848, de la Eliade, Alexandrescu și Bolliac, la Bolintineanu și Alecsandri, considerați, cu infinită dragoste, ca poeții unei revoluate vîrste de aur.

Iar Bălcescu, din ale cărui principii politice Eminescu s-a inspirat mult, rămăsese o figură iubită și admirată pentru enormele-i merite în istoria și cultura românească, chiar după ce poetul aderase la principiile conservatoare. Martor stă acel articol din *Timpul*, din toamna anului 1877.

Dar chiar în anii făuririi romanului *Geniu Pustiu*, adică între 1868—70, nu scrie oare Eminescu o pagină care-l așază, fără nici o îndoială, în descendența ideologică a pașoptiștilor și mai ales a lui Bălcescu? E pagina ipostazei sale iluministe și mesianic revoluționare, pe care și Ibrăileanu o sublinia în *Spiritul critic*, pagina tinereții care întrupa pe erou în luptătorul național și social pentru libertatea popoarelor și a propriului său popor. Poetul vorbea cu patimă și durere despre mult umilitul popor de iobagi români din Transilvania, înțelegînd mai bine ca oricine resorturile ridicării lui în masă la 1848, ale revoluției care, izbutită, ar fi trebuit să pună capăt milenarei împilări. Tînărul împărtășea și concepția providențială a lui Bălcescu, și limbajul lui vestitor de necesare apocalipse istorice menite să deschidă căi noi istoriei popoarelor. El spunea: „Era teribil acest popor cînd își scutura lanțurile lui de fier — teribil ca varga lui Dumnezeu. — Și oare nu sînt toate popoarele așa? Blinde și pacifice în timp de pace, fizionomia buonomă, ochii sinceri, statura aplecată de sarcina cea grea a vieții. Dar vezi-le în revoluțiune! Vezi profunditatea aceluia suflet teribil care zăcea sub masca buonomiei, vezi cum presupune, de nu știe, injuriile trecutului; vezi cum aruncă lanțurile mîinilor sale în fața stăpînilor fără de suflet. Și se tem stăpînii fără de suflet, și-și dau averile ca să-și

scape viața. Ci omul din popor nu vrea averile, geaba l-ai împle cu aur, geaba l-ai îmbrăca în mătase. Piinea ce i-ai luat-o de la gura copilului i-ai cîntări-o cu aur, lacrimile lui de venin și sudorile lui de sînge i le-ai răscumpăra cu surele mărgăritare ale Orientului, ci el nu vrea aurul și mărgăritarul tău, el vrea viața ta ! — „Și cine-ar găsi-o nedrept, cine rău ? E o lege în natură care să nu-ți dea drept, cînd tu ucizi pe cel ce ți-a ars în foc pe străbunii tăi, pe cel ce împle fîntinile și riurile cu copilul sufletului tău ? — Legile care compun fundamentul eticii chiar te îndreptătesc de-a cere cît ți s-a luat, de-a face cît ți s-a făcut, pentru că numai așa se poate restitui echilibrul, dreptul pe pămînt. Dar virtutea ar cere să nu-l ucizi. Nimeni nu-i obligat să fie virtuos, fiecare să fie drept — și cînd sentința celui drept nu găsește carnefice (călău — n.n.), fă-te singur carneficele ei. Un om de ucis, o literă necitită ; un oraș de ars, o pagină de întors — iată cartea de legi a revoluțiunilor, a dreptății lui Dumnezeu !”

Admiratorul tînăr al *furtunilor mîntuitoare* stîrnite de popoare dădea aci argumentele inexpugnabile, naturale și morale ale revoluțiilor eliberatoare de juguri naționale și sociale, în spiritul înaintașilor care gîndiseră și făptuiseră parțial sarcinile unei istorii aflate în plină desfășurare.

Apoi a fost Unirea Principatelor, săvîrșită, ca o primă treaptă a unității tuturor românilor, în 1859, cînd copilul de la Ipotești număra abia nouă ani. Dar tînărul poet și gînditor politic avea să-l cunoască pe Alexandru Ioan Cuza în anii de după detronare, cînd ca membru al unei delegații de studenți români de la Universitatea din Viena a mers să prezinte fostului domnitor aflat la Döbling omagii și urări în ziua de 1 ianuarie a anului 1870. Și e ușor de închipuit impresia puternică pe care a făcut-o asupra emoționatului tînăr figura acelui exilat care însemnase atît de mult în istoria Principatelor, împreună cu prietenii săi Alecsandri, Negri, Docan și mulți alții, de la 1848, la 1859, la reformele din 1863 și '64.

Tot la Viena fiind, în mijlocul studenților români din tot spațiul sud-est european, Eminescu a gîndit ca pe o datorie absolută ideea de a menține trează în prezent conștiința eroică a

trecutului și a unității românilor de pretutindeni. De aceea a inițiat, împreună cu transilvăneanul său prieten Ioan Slavici, grandioasa sărbătorire de la Putna, în anul aniversării acestei ctitorii a lui Ștefan cel Mare, devenită ctitorie simbolică a întregii suflări românești. Dar cum 1870 era anul greului război franco-german care agita Europa, sărbătoarea a fost amînată pentru vara lui 1871 și a îmbrăcat veșmintele unei sărbători naționale.

Între timp, el urmărise luptele mișcării *Risorgimento*-ului italian, pe care o exaltase în poezia *Junii corupți*, și acordase o atenție deosebită fazelor războiului franco-german și Comunei din Paris din primăvara anului 1871, din care și-a tras substanță pentru *Împărat și proletar*, publicat în versiunea definitivă abia în 1874.

O vreme, a crezut și a nădăjduit în revoluții ca mijloace de transformare și îmbunătățire a cursului lumii și a vieții popoarelor. Și asta poate nu numai dintr-un deziderat romantic, meliorist, ci dintr-o nevoie pe care o resimțea în consonanță cu poporul căruia îi aparținea, din nevoia realizării unei unități organice între trecut și prezent, și de aci înspre viitor, între tradiție și înnoire, între fondul adînc autohton și instituțiile și principiile unei vieți moderne.

Dar, fie că s-a uitat la modelul revoluțiilor europene de la 1848, fie că s-a uitat la cel de la 1871, n-a văzut peste tot decît căderi și înfrîngerii ale prometeicelor elanuri. De aceea, treptat, cetățeanul și gînditorul a renunțat la ideea răsturnării prin revoluție a ordinii prestabilite, la înnoirile care nu s-ar produce în spiritul unei evoluții, a unei creșteri organice, firești, a poporului.

Și cum anii vienezi de studiu i-au deschis calea și spre epistemologia kantiană (gînditorul încercîndu-și puterile în traducerea *Criticii rațiunii pure*) și deci spre înțelegerea timpului ca simplă categorie ordonatoare a cunoașterii, tînărul a avut revelația posibilității de acces la o altă ordine temporală, reversibilă, eliberată de inexorabila, univoca curgere, o ordine a unui macro-timp confundabil cu eternitatea. Acea eternitate despre care tînărul descoperitor al categoriilor în opera lui Kant spunea uimit : „Timpul a dispărut și eternitatea cu fața ei cea serioasă

te privește din fiecă lucr. Se pare că te-ai trezit într-o lume încrămățată cu toate frumusețile ei și cum că trecere și naștere, cum că ivirea și pieirea ta înșile sînt numai o părere..." (Ms. 2287, ff. 11—11v.).

De aci încolo construirea unui plan al „eternității”, al macro-timpului, a intrat în uriașă lume de preocupări a artistului. Și, desigur, elementele fundamentale ale edificării în această perspectivă celestă au fost miturile, cărora le-a adîncit semnificația teoretică mai întîi în perioada Vieneză, dar mai cu seamă între 1872—74, în anii petrecuți la Berlin. Atunci contactul retrospectiv cu marile școli romantice germane de la Jena și Heidelberg a fost decisiv pentru Eminescu. În linia gîndirii lui Friedrich Schlegel și a lui Ludwig Tieck, pe de o parte, și a lui Clemens Brentano, Achim von Arnim și Görres, pe de alta, el a regîndit procesul istoric, de devenire a poporului român, pe fundalul unei „eternități” proprii, al unei organicități văzute într-o lumină finalistă și descifrabilă în marile mituri proprii. De aceea s-a întors spre obirșii, ale neamului său ca și ale cosmosului întreg, de aceea a pornit să construiască, asemenea marilor știutori ai începuturilor, o mitologie românească, pornind dinspre toposul sacru al Daciei ca loc de încrucișare între toate direcțiile geograficilor spirituale, între India răsăritului, sudul egipto-grec, apusul latin și nordul germanic.

Adîncindu-se în studiul etnopsihologiei (Völkerpsychologie), știință nouă pe atunci, Eminescu a încercat scoaterea la iveală a specificității etniei al cărei reprezentant se socotea.

Într-adevăr, anii petrecuți la Berlin l-au cufundat mai adînc, mai esențial în studiul folclorului și al surselor românești, pe măsură ce recepta tot mai intensiv înfrîmurile romantismului și filozofiei germane și ale teoreticienilor folclorului și etnografiei romantice. Părăsind treptat gîndul realizării într-o ierarhie publică, fie culturală, fie politică, trecînd prin tot soiul de tribulații și dezamăgiri care nu-i mai îngăduiau iluzionările cu privire la lumea reală și la posibilitățile de a schimba ceva în alcătuirea ei, Eminescu s-a întors în țară în toamna lui 1874. De atunci încolo avea să ocupe cîteva posturi minore, subalterne, de biblio-

tecar, revizor școlar, de redactor la o gazetă provincială, apoi de redactor-șef la ziarul *Timpul*. Și, în fiecare loc, a dorit să instauraze o ordine morală și intelectuală superioară, pentru că niodată n-a dorit nimic pentru sine, ci, cu sinceritate și obidă, a spus adevărurile cele mai grave despre stări de lucruri și instituții, și reîncerca, sisific, să ia de la capăt toate treburile cu conștiinciozitate, meticulozitate și metodă, în biblioteci pe care voia să le înzestreze cum se cuvine, în școli care ar fi dorit să funcționeze spre binele și luminarea neamului, în gazetele în care îndrăznea să spună adevăruri ritoase despre toate cele publice.

De aceea publicistica eminesciană are timbrul grav pe care i-l cunoaștem. Sceptic și rece în ceea ce-l privea, scriitorul ardea amarnic de câte ori era vorba de țară, de interesele, de viitorul ei la care se gîndea fără încetare, ca și cum ar fi fost implicat și responsabil el însuși de devenirea poporului întreg.

Este edificator în sensul acesta modul în care ziaristul Eminescu reacționează în timpul Războiului de Independență și mai cu seamă la încheierea păcii. Era, în istoria românilor, momentul botezului în libertate sau mai bine zis al unei noi geneze. Și gazetarul de 27 ani îl trăiește cu bucuria reculeasă a înțelepților care se înalță deasupra faptelor ca atare și judecă direcțiile și consecințele. O obiectivitate mîndră marchează cuvintele sale, ca totdeauna cînd se referă la cele ale neamului și ale istoriei românești. Așa se întîmplă cînd definește independența ca „suma vieții noastre istorice”. Sau cînd o metaforizează zicînd : „Așa dar independența precum o numim astăzi nu este un copil găsit fără căpătii și antecedente, ci un prinț care dormea, cu sceptrul și coroana alături”. Său cînd o atribuie de fapt aceluia pe care-l cunoscuse și-l admirase *de visu* : „Toate atributele unei naționali reale s-au cîștigat de către Vodă-Cuza, exceptînd firma acestei realități”, ori altora dinaintea lui, lui Mircea și lui Ștefan.

Cu luciditatea patriotismului său luminat, Eminescu făcea și bilanțul pierderilor : miile de vieți, milioanele în bani și cîte altele care-i umpleau de grijă inima pentru atunci și pentru mai târziu. Și în ciuda prezenței liberalilor la cîrma țării, el socotea biruința acestei clipe ca o consecință firească a unei tendințe per-

manente în istoria noastră de sînge și jertfă, care „ca toate tene-
dințele adevărate a fost pururea prezentă“. Asta însemna la
poetul național recunoașterea direcției de fond a unei istorii în-
tregi a cărei valoare o afirma ca pe un dat fundamental, ca pe
un sens activ al unei devenirii. El s-a identificat într-un fel unic
cu această direcție a istoriei, cu toate punctele aflate pe ea. Am
îndrăzni să spunem că abolirea timpului la care a lucrat în
opera sa ca un adevărat romantic pentru a se mișca înainte și
înapoi, într-o totală libertate, pe dimensiunile mult dușmănitei
categorii, se datora la Eminescu unui sentiment rar de contem-
poraneitate cu toate etapele istoriei poporului din care făcea parte.
Căci ceea ce a construit, cu o siguranță fără greș, poetul, a fost
un timp al neamului, un timp național, pendulînd între istorie și
mit (fiecare moment succedînd altuia, dar avînd, într-un fel, pro-
pria sa permanență) și pe care l-a văzut ca un timp eroic, de
edificare, de luptă, de jertfă, de adaos la direcția aceea unică și
sigură în care credea. Era singurul timp coerent, cu substanță
reală, chiar dramatică, între fărîmîțarea micro-timpului care
curge împotriva omului troenindu-l și anihilînd amintirea lui,
și indiferența macro-timpului, măsurabil doar pentru eoni. Sin-
gure, viziunea unei istorii eroice și convingerea, conștiința unei
misiuni a unui neam au dat, în ochii gînditorului Eminescu, fi-
nalitate existenței, care altfel nu-i apărea decît ca o altă față a
neființei. Din durata apăsătoare, dureroasă a vieții sale, pe
care a depășit-o prin cunoașterea superioară, absolută, printr-o
obiectivare și o generalizare la nivelul condiției umane, poetul
național s-a proiectat în ceea ce reprezenta pentru el vecinicia
poporului și a istoriei sale, trecută în mit.

Viziunea despre lume a artistului exprimă, în primul rînd, prin
comunitatea de matrice stilistică la nivelul subconștientului colec-
tiv, cum spunea Blaga, viziunea întregului popor român. Eminescu
se așează acum, cu evidență, în descendența autorilor *Mioriței*, în
spirit și literă, într-o impresionantă consonanță care face ca nu-
meroase poeme ce-i aparțin să poată fi luate drept produse fol-
clorice, de la structurile tematice la structurile stilistice. Și cum

auzim tot mai des *Miorița* pusă pe seama lui Eminescu, ne gândim că nu se produce o eroare de cultură, ci o substituție posibilă.

Arhaic și modern în același timp, poetul vine dinspre și exprimă istoria și spiritualitatea noastră întreagă. Romanticismul său este determinanta stilistică impusă de epoca în care a trăit, dar și expresia mărturisită („Eu rămân ce-am fost, romantic“) a unei însetate aspirații de universalitate, de absolut, întreținând o tensiune dramatică și creatoare, și cristalizând în contraste puternice (cum s-a mai spus, el nu poate gândi ființa în afara neființei, cosmogonia fără apocalipsă, îngerul neîngemănat cu demonul, proletarul fără împărat, căderea fără înălțare, pe *el* neraportat la *ea* etc.).

Dar romanticismul acesta, semn al unei epoci, al unui temperament ardent, al unei minți zvcnind spre cunoașterea absolută, se grefează pe un fond de clasicitate arhaică, folclorică, pe un fond de înțelepciune populară care depășește romanitatea și coboară spre rădăcinile dacice și indo-europene, pînă la marile înțelepciuni tradiționale pe care le întruchipau cu forța lor originală barzii clar-văzători ai popoarelor antice.

Acolo se regăsesc miturile specifice vorbind despre origini și sfirșituri, despre unitatea primordială și despre pierderea ei prin cădere, despre modalitățile de reintegrare, de redempțiune, despre vîrsta de aur și netulburata consonanță a ființei omenești cu natura și puterile ei.

Din unghiul acesta dublu, modern și arhaic, vine deschiderea lui Eminescu înspre varii forme de cultură și expresie. În primul rînd a primit formele deschise ale *Sturm und Drang*-ului, furtunosul preromantism german, ale byronismului englez, ale romantismului german celui mai sublimat (Clemens Brentano, Ludwig Tieck, Novalis), ale filozofiei romantice germane.

În al doilea rînd a fost larg receptiv la conținutul și formele culturii clasice indiene, sanscrite, de care l-au legat nu numai intermediari germani ca Schopenhauer, bunăoară, ci așa cum arată tot mai insistent documentele ¹, o cunoaștere mult mai în

¹ Vezi recenta teză de doctorat a scriitoarei indiene, dr. Amita Bhose.

profunzime decît s-a crezut şi o neîndoieînică înrudire spirituală, cum sublinia odată şi Blaga, vorbind despre influenţa Indiei asupra poezîilor români. Şi accesul la cultura clasicizantă a Bizanţului (prin mijlocirea scrierilor vechi româneşti şi mai cu seamă prin aderarea admirativă a lui Eminescu la structurile şi ierarhiile politice şi administrative ale societăţii româneşti medievale, „de pe la 1400“, atît de familiare lui) a fost pus în lumină tot de intuiţia revelatoare a lui Blaga care îl găsea exprimat în raportul dintre transcendenţă şi imanenţă în opera marelui poet, ca şi în rezonanţele, în opera politică şi în cea poetică, ale ideii voevodale. Ne-am îngădui să adăugăm aci şi accesul la anumite forme de gnoză, proprii spiritualităţii greceşti medievale, relevate de strălucitele studii eminescologice ale Rosei del Conte de la Universitatea din Roma¹.

Pe deasupra, mai stăpîneşte în opera maturităţii eminesciene o nostalgie neascunsă după valorile clasicităţii, ca după o oază a perfecţiunii întrezărite. Ea se manifestă atît în *Scrisoarea IV* cit şi în *Scrisoarea V*. Un *Carmen Saeculare* se înfăţişează în treacăt ca un model ideal în cea dintîi; în cea din urmă, iubirea perfectă atinsă virtual ca stare ar provoca în artist o înălţare a mijloacelor pînă la desăvîrşirea celor clasice („El ar frînge-n vers adonic limba lui ca şi Horaţiu“), o descoperire tainică a sensului clasicităţii („Şi-n acel moment de taină, cînd s-ar crede că-i ferice / Poate-ar învia în ochiu-i ochiul lumii cei antice.“).

Stilistic, aspiraţia se manifestă în cîteva din creaţiile maturităţii ajunse, prin mijloacele reducţiei, la esenţializări impresionante, ca în *Glossa*, *Oda în metru antic*, *Luceafărul*.

Ținînd seama de componentele numeroase şi contradictorii care alcătuiesc puternica sa personalitate, l-am putea compara cu Schiller care crezîndu-se, după propriile sale categorisiri tipologice, poet sentimental, plîngea după pierderea calităţii de poet naiv pe care o regăsea în Goethe. Dar după scurta încercare de stabilire a coordonatelor pe care spiritul eminescian s-a format şi s-a mişcat, putem să-l subsumăm unei tipologii complexe în care intră, prin atributele romantice, poetul sentimental, modern, iar

¹ Rosa del Conte, *Eminescu o dell'assoluto*, Modena, 1962.

prin atributele clasice, poetul naiv, arhaic. Într-adevăr, ca romantic-sentimental, el are conștiința acută a pierderii plenitudinii pe care i-o dădea comuniunea cu natura, a decăderii din unitatea originară și vorbește, prin aventura globală a eroului său, cu conștiința căderii și, ca demon, simbolic marcat de cădere. El trăiește, de asemenea, cu nostalgia neconsolată a virstei de aur pierdute, a virstei paradisiace, a copilăriei și a naturii, rămase înapoi, departe. Dar amintirile au o tărie și o prospețime fascinantă în ciuda caracterului revolut al lucrurilor pe care le semnifică: amintirile despre începuturi, cosmogonia e spusă ca de un martor la creație, amintirile despre copilăria omului desfășurată în pură, totală consonanță cu pădurea, mitul lumii magice, topos simbolic al naturii pline de puteri secrete.

Și împins de aceste amintiri ale participării în *illo tempore*, aspiră să lucreze din nou ca un demiurg, cu mijloacele recuperate ale magului, cu care se străduie să abolească spațiul și timpul, interdicțiile categoriale, stavilele ridicate în calea cunoașterii absolute. Știind și puterea absolută a iubirii pentru refacerea armoniilor cosmice, implicit pentru recăștigarea unității originare de care croul eminescian este obsedat, el încearcă și această treaptă de cunoaștere în efortul său titanic de întoarcere și reluare. Dar neînstare să-l urmeze, ea abandonează marșul cursă a întoarcerii în plenitudine, în desăvârșire. Rămas singur, el va înțelege sensul condiției și o va transcende prin cunoaștere filozofică și suferință și renunțare și jertfă. Ecourile lecției supreme învățate prin acele trepte de inițiere răsună, spuse „ca de o străină gură”, în *Glossa*, în *Rugăciunea unui Dac*, în *Oda în metru antic*, trepte dramatice ale îmbunătățirii, ale înțelepțirii. Prin toate acestea ajunge să se reprojecțeze înapoi, sus, în starea dinainte, de cădere, ca eon din prima creație, asociat la demiurgie. Într-adevăr, Hyperion se poate ipostazia deopotrivă în inger și demon în întrupările succesive, semn că a transcens aceste două stări într-o unitate neclintită, večinică, din care nu mai poate cădea: „Dar nu mai cade ca-n trecut / În mări din tot înaltul...”

Urmînd aventura eroului său, genialul artist s-a proiectat din mizeria amară a contingentului, în eternitatea valorilor spiritului, căci singur a spus tilcul gradiosului mit hyperionic refăcut în limba română, după înțelesul înțelepciunii românești aflate la răspîntia spiritualității lumii.

Eroul eminescian are vocația cunoașterii integrale, realizate în trepte, în etape pe care opera le configurează cu relief limpede. El este unul, alcătuit însă din toți, ca și cum ar fi trecut prin nenumărate metamorfoze, proiecții în fapt ale artistului romantic însuși, care se caută pe sine. Dar în oricît de variatele haine în care îl îmbracă poezia de tinerețe eminesciană, eroul, minat de un impuls obscur, titanice, strigînd ca din magme, din străfunduri plutonice, exprimă luciferica figură de damnat a demonului romantic refuzător al realului, neadaptabilul, cercetătorul pasionat al adevărurilor interzise de religie și societate, neconformistul singuratic, întrupînd forțe contrarii ordinei stabilite.

Fie că se numește Horia din poemul postum cu același nume și că stăpînește munții cu făptura sa uriașă, fie că se întreabă ca Andrei Mureșanu despre sensul lumii și rădăcinile răului în postumele care-i poartă numele, fie că se angajează în revoluție ca Toma și Ioan din romanul postum *Geniu pustiu*, fie că e răzvrătitul din *Inger și demon*, sau profetul singuratic care coboară din munți pentru a vesteji o tinerime nedemnă în *Junii corupți*, fie că va căuta adevărul absolut prin magie ca în nuvela fantastică *Sărmanul Dionis*, eroul afirmă incongruența de fond dintre el și lumea în care, negăsind sens nici finalitate, refuză să se adapteze. Singurele sale reacții față de acea lume amorfă, imperfectă, urită sînt de a o schimba sau de a evada din ea.

Sumbru și solitar, afectînd poze byroniene și hamletizînd cu destulă insistență, eroul agită o problemă destul de diversă, socială, morală, filozofică, estetică ; căci refuzul său nu se mărginește numai la structurile sociale, ci este extins la legile vieții și morții, ale binelui și răului, ale cunoașterii. Cu o îndîrjire adolescentină, el refuză să accepte moartea în *Mortua est* (1871), prima poemă într-adevăr eminesciană după opinia lui Dimitrie Po-

povici. Dar în același timp viața însăși i se pare tot mai inconsistentă, tot mai asemenea substanței visului. *Memento mori* vastul poem postum, oferă spiritului prea reflexiv al eroului un sir de tablouri grandioase ale marilor civilizații antice și ale unor momente din istoria mai apropiată, întoarse în neant fără explicație, fără sens, fără urmă, prilej de dureroase comentarii asupra lipsei de finalitate a lumii. Cu tristețe conchidea poetul zicînd :

„La nimic reduce moartea cifra vieții cea obscură —
În zadar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură,
Căci gândirile-s fantome, cînd viața este vis“.

Iar monologul eroului din tabloul dramatic *Andrei Mureșanu* repunea întrebările presărate în creațiile anilor 1868—72 în funcție de suferințele neamului românesc în Ardeal. Într-un miez de noapte, într-un peisaj montan sătesc dezolat personajul încerca să străbată cu privirea negurile unui viitor incert pentru națiunea sa supusă la atîtea încercări. Dar pîrghia lumii, „puterea care toarce / Al vremii fir“, îi rămînea necunoscută și întrebările despre finalitate, libertate ori necesitate, puse cu aceea insistență teoretică, fără răspuns :

„E plan, precugetare,
În șirul orb al vremii și-a lucrurilor lumei ?
Sau oarba întimplare fără-nțeles și țintă
E călăuza vremii ? Putut-a ea să fie
Și astfel de cum este tot ceea ce există.
Sau e un *trebui* rece și neînălțurat ?“.

De aici, din planul filozofiei, întrebările coboară în chip firesc înspre acela social-istoric, stăpînit atît de izbitor de răul atotputernic, încît eroul este înclinat să creadă că răul constituie însăși sămînța istoriei, ba chiar și a vieții „Rău și ură / Dacă nu sînt, nu este istorie“, spunea el. Și mai departe : „— Ce plan adînc-șiret ! / Cum în sămînța dulce a răului s-a pus / Puterea de viață !“.

De aceea tot ce e bun e sortit pieirii în egoismul și întunecul strîmbelor orînduiri ale lumii, și poporul român, atît de

bun și de apăsător, de oprimat, din pricina nobletei sale, trebuie să-și abandoneze atributele nepotrivite cu sensul lumii și să răstoarne ordinea asupririi străine sub care se zbate :

„O, ridicați în suflet gigantici vijelii
Și sfărâmați-o-o mindră strigare triumfală
Ordinea cea nedreaptă, șireată, infernală...”

Adresându-se poporului român din Transilvania aflat sub dominație străină, revoluționarul de la '48 folosea în parte același limbaj răzvrătit ca al proletarului din *Împărat și proletar* și care culmina cu îndemnul la răsturnarea ordinei prestabilite. Raportînd însă orice stare paradigmatică la un arhetip, dintr-un tipic impuls creator al său, Eminescu își punea eroul să rostească, îndată după aceea, un elogiu al lui Satan și al răzvrătirii sale împotriva ordinei prestabilite, într-un tablou cosmic vrednic de un Milton, care prefigurează momentele apocalipsei din *Serisoarea I*.

Ieșind din starea de *titanică turbare* în care l-a aruncat desperarea de a-și vedea neamul alfit de oropsit, Mureșanu renunță și la viziunea atît de pesimistă asupra structurii universului și a legilor care-l conduc. Încrederea în destinul poporului român îl face să-și schimbe optica și să vadă totuși în lume „planul adîncii întocmele”, după care, în fiecare structură organică se află determinarea ascunsă a puterii, a înălțării și a pieirii proprii :

„...așa, poporul meu,
În tine e puterea-ți, nălțarea-ți și peirea-ți.
Eu cred că tot ce este menit de a fi mare
Să-și înăsprească trebuie superba rădăcină
Prin viscole turbate, prin arșiță și-ngheț.
Mai tare e-acea stîncă, ce a trecut martiră
Prin vijelii mai multe. Popoarele barbare
Ce-au cotropit românii sunt vijelii mărețe,
Turbate, mindre, aspre ca orice vijelie,
Dară și trecătoare ca ele. Iar stejarul
Poporului meu tare ridică ș-azi în vînturi
Întunecata-i frunte și proaspăta lui frunză.”

Și declarația patetică de iubire arzătoare către nație care urmează din partea eroului întărește ceea ce spuneam mai înainte cu privire la pendulările gândirii eminesciene, foarte vizibile în special în această perioadă a creației de tinerețe.

Propensia sceptică a gândirii personale, întărită de spectacolul imperfecțiunii lumii în care trăia, raportată la perfecțiunea visată de fantezia sa creatoare și hrănită de lecturi filozofice de natură stoică ori pesimistă ca textele lui Schopenhauer, carte de căpătîi a tinereții artistului, creștea în poet, cum am spus, pînă la a-l face să identifice existența cu visul, *vis sanbăd*, *vis al morții eterne*, *vis al neființei*, și așa mai departe. Viziunea această sumbră marchează numeroase momente ale creației eminesciene în poezie și proză.

Niciodată însă viața și istoria poporului român nu sînt cîrșite de amara povară a gândurilor filozofice negative. Așa cum se întîmplă în poemul dramatic asupra căruia am stăruit mai îndelung, gîndul unui sens ascuns, esențial, al unei misiuni, a nației, îl scoate din deznădejde și-l readuce în planul activ al existenței. Tot așa în *Geniu pustiu*, romanul revoluției de la '48 în Transilvania, eroii dezamăgiți în viața personală regăsesc puteri pentru a se angaja în lupta neamului. Și atunci cînd prezentul, ca în *Epigonii*, nu mai oferă modele care să nască setea de perfecțiune în contemporani, ele vor fi regăsite în trecut, considerat ca o vîrstă de aur.

Învins în contingent, pe care nu l-a putut răsturna, și în care n-a putut întrona binele nici deznădăcina răul, eroul îl disprețuiește din ce în ce mai mult considerîndu-l praf și tină, lume înșelătoare a iluziilor și aparențelor. Esențele sînt de căutat într-altă parte: în mituri care se regăsesc în folclor și mai cu seamă în basme și în cunoașterea absolută.

De aceea pentru vremea tinereții, operele antume care marchează cei doi termeni ai acestei polarități fundamentale a spiritului artistului sînt *Împărat și proletar* și *Sărmanul Dionis*.

Învolverat de răzvrătire și luptă, poemul *Împărat și proletar*, publicat în formă definitivă în 1874, are vehemența îndirjită a expresiei titanismului juvenil eminescian. Densa problematică

socială din discursul proletarului vine din preocupările de economie politică și științe sociale ale poetului în anii vienezi. Răsunetele doctrinelor socialismului utopic, ba chiar și unele nuanțe marxiste ce dezvăluie orientarea teoretică, modernă la vremea aceea, a scriitorului român, se străvăd în analiza minuțioasă a instituțiilor legate de statul burghez, ca și în recomandările, în concluziile răsturnătoare care spun setea de răsturnare a demoului eminescian incapabil de a suporta nedreptatea, inegalitatea, opresiunea. Tabloul de foc și sânge al ridicării Comunarzilor are mișcarea și patetismul pînzelor romantice ale lui Delacroix.

Dar înfrîngerea acestei ultime ridicări în masă din istoria cu care a fost contemporan face gîndul eminescian, mereu purtat spre proiecții universalizante, să vadă o sarbădă zădărnice în orice efort uman și să asocieze, în indispensabilele polarități în care îi apăreau sfîșiate dramatic unitățile, pe proletarul învins și pe Napoleon al III-lea. Cezarul, el însuși învins, are, prin fantomatica apariție a regelui Lear pe malul mării, revelația inutilității oricărei tentative de răsturnare a ordinii prestabilite.

Dar nu numai lumea iluzorie a contingentului, cum o considera poetul, învingerea și căderea erau partea firească a eroului luptător. Înfrîngerea și căderea îl urmăresc și pe eroul nuvelei *Sărmanul Dionis* (1872), care folosește mijloacele magiei (cartea lui Zoroastru) pentru a atinge țelurile cele mai de sus ale cunoașterii interzise de religie și a se sustrage tipului normal de cunoaștere rațională. Făcînd din vis o punte între dimesiunile timpului, eroul izbutește să se miște înainte și înapoi pe coordonata orizontală, devenind cînd Dan, călugărul din vremea lui Alexandru cel Bun studiînd cabala și doctrinele despre transmigrația sufletelor, cînd Dionis, filozoful care gîndește relativitatea timpului și a spațiului în secolul al XIX-lea, ca un neokantian. De la acest ultim punct a pornit Eminescu, construind o fabulație fantastică pe un subtext de protest împotriva mărginirii adevărului. Aventura inter-existențială a eroului se întregește cu voiajul lunar întreprins împreună cu iubita sa, Maria. În acest spațiu nou, în deplină libertate în unitatea refăcută dincolo de spațiul și timpul obiectiv, el dă curs impulsurilor sale demiurgice, construind un

peisaj grandios în care elementele măreției și frumuseții se multiplică. Doi sori și trei luni apar în cerul luna, palatul și-l durează din șiruri de munți, luciul apelor acoperă suprafețe imense, iar flora devine paradisiac luxuriantă, într-o conștientă de rafinate sinestezii orientale.

Nemulțumit însă numai cu atît, urmînd imboldului original, care l-a pierdut pe Lucifer, eroul pătrunde tot prin vehiculul visului în lumea solară și încearcă să transgreseze și el arhetipala interdicție, dorind să fie asemenea lui Dumnezeu. Și ca și setosul de cunoaștere neîngăduită, Lucifer, este aruncat din cer și urmărit de fulgere, în această nuvelă care reeditează într-un chip foarte original motivul romantic al căderii îngerilor. Și aci, ca și în *Inger și demon*, nereușita, căderea este mîngîiată prin iubire, puterea universal conciliatorie în care eroul crede cu fervoare în vremea primei tinereți. Iar portretul lui Dionis seamănă cu acela al lui Toma Nour din *Geniu pustiu*, cel de o „frumusețe demonică“, și amîndouă fixează, printr-o stranie analogie, chipul poetului tînăr.

Mijloacele poetice ale creației acestei etape sînt mijloace ale redundanței și discursivității. Viziunea despre lume polarizează în antiteze; limbajul e încărcat și violent, tonalitățile grave și coloritul sumbru, ritmul e precipitat și nu rareori împiedicat de licențele poetice ori de imperfecțiunile prozodice. Toate la un loc arată un zbor puternic deși nu întotdeauna foarte sigur. Ici-colo, răsună cîte un vers perfect, un vers eufonic ca, de pildă, în *Mortua est*: „Argint e pe ape și aur în aer“.

Maturizarea s-a produs destul de repede, după anii '73—'74, prin întîlnirea de durată cu înțelepciunile tradiționale ale popoarelor, cu folclorul și miturile, care au adus sedimentări neașteptate și schimbări de perspectivă în creația poetului.

Mitul fusese folosit și în anii primi ai lucrării scriitoricești de către Eminescu, dar într-un fel cu totul deosebit, deși intermitent. Firește, mitul luciferic e de regăsit în felul acela particular în care vorbește poetul în vremea respectivă. Sau mitul orfic, ce străbate vizibil basmul *Făt frumos din lacrimă* (1870), cu

ramificațiile vizibile ale inițierilor succesive, trădând primele intenții eminesciene de a instila mituri basmelor, dacă nu le poate releva pe cele care există.

Dar între '74 și '76, ani în care lirica erotică ocupă un loc de preeminență în creația eminesciană, mitul scaldă întregul univers poetic. Setea de iubire absolută, de iubire înțeleasă în sensul ei suprem ca forță unificatoare a celor doi, ca și a întregului cosmos, înstăpânește Erosul întregii lumi.

Neputindu-se desfășura în contingent, iubirea e seacă în afara lui și proiectată într-un viitor cu o puternică nuanță optimistă și într-o natură transfigurată după regulile basmului, într-o lume magic folclorică, înspre care el și ea trebuie să întreprindă o vrăjită călătorie, la invitația ei sau a lui („*hai în codrul*“... „*hai și noi la craiul*“... etc.).

Recompunind din mozaicul fragmentelor imaginea integrală a viziunii, vedem strălucind la zenit cuplul arhetipal: țel, stare, de perfecțiune, unitate refăcută, salvînd de sterila solitudine a neperechii. Prin iubire, îndrăgostiții reintră în vîrsta de aur și recapătă puteri demiurgice, căci în absolut ea deține atribute magice și creatoare care se descătușează ca în *Sărmanul Dionis*, unde amîndoi dețin însemnele puterii. În *Cezara*, se reface în mijlocul insulei simbolice a lui Euthanasius, adevărat eden, perechea originară omenească.

În poezie, fiecare creație lirică se cade raportată la imaginea cuplului ca imagine ideală, întrupînd o aspirație de fond. Se desenează astfel, de la sine, o diagramă în timp, pe care se înscriu sușurile și coborîșurile, nădejtile și dezamăgirile, dominate de un punct unic în care se petrece *întîlnirea*.

Pe linia ascendentă se situează acea secțiune a poeziei de dragoste în care aspirația spre cuplu se manifestă cu o putere irezistibilă. El sau ea așteaptă, într-o stare de tensiune benefică, ora de har a întîlnirii în anotimpul înflorit, „văratec“, al Erosului care umple lumea de ape și flori, de culori și parfumuri, de sunete dulci. Dar întîlnirea n-are loc nici în *Lacul*, construită ca un *lied* pe o romantică așteptare, nici în *Crăiasa din povești*, unde iubita zîna face să apară în limpedea oglindă a apei fața iubitului. Nici

În celelalte piese lirice cu atmosferă analoagă, *Floare albastră*, *Dorința*, *Povestea codrului*, îndrăgostiții nu se găsesc, în ciuda frecvenței chemări pe care o lansează când unul cînd celălalt. Doar basmul liric *Călin* (*file din poveste*), construit pe motivul Zburătorului, oferă, după tribulațiile iubirii, un final fericit, acela al nunții care pecetluiește, solemnă, hierogamia, unirea tainică a mirilor, petrecută pe marginea lacului ca *topos* magic, peste care se răsfrînge ca în cuibarul apelor primordiale, cosmogonice, oul cosmogonic, al lunei însăși („în cuibar rotînd de ape, peste care luna zace“).

Cuplul mai apare, singur, într-o natură frumoasă unde corespondențe nenumărate leagă pe îndrăgostiți cu cosmosul mare într-o fulguranță proiecție a iubirii. În *Scrisoarea IV*, care deplînge desfacerea cuplului, se imaginează o sinteză de dragoste și natură vîratică aromîndă sub puterea atît de aptă de iluzionări a Erosului. Lumini de lună, sonuri delicate, parfumuri însoțesc ideala iubire a castelanei și cavalerului de la 1400, purtînd-o pînă la acel prag dorit și atîns, de dincolo de viață și de moarte, unde un adevărat delir de iubire pătrunde cosmosul întreg, unde apele, pădurile și luceferii participă la unica aventură a îndrăgostiților întorși în unitatea esenței :

„...O, ascultă numa-ncoace,
Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace !
Codrii negri aiurează și izvoarele-i albastre
Povestesc ele-nde ele numai dragostele noastre
Și luceferii ce tremur așa reci prin negre cetini,
Tot pămîntul, lacul, cerul... toate, toate ni-s prieteni...
Ai putea să lepezi cîrma și lăpețile să lepezi
După propria lor voie să ne ducă unde repezi,
Căci oriunde numai ele ar dori ca să ne poarte,
Pretutîndeni fericire... de-i viață, de e moarte“.

Superba pagină e doar imaginară, cristalizînd împrejurările ideale ale unei aspirații spre iubire atotcuprinzătoare, universală, aspirație grav frustrată, cum izbuteste să spună, într-o clară si-

metrie de situații, aceeași *Scrisoare IV*, în care partea a II-a se referă la desfacerea cuplului și pierderea iluziilor.

Disparația iubirii aduce imaginea dezordinei înăuntrul ființei, ale haosului, iernii, nebuliei și morții.

Retrasă din universul eminescian, ea lasă în urmă doar umbrele și tenebrele care năpădesc poezia tristă a maturității poetului. Răceala și imobilitatea iau locul nestinselor elanuri care-l purtau pe îndrăgostit spre ora de iubire. Totul se întunecă și îngheață, ca în *De cîte ori, iubito...*, unde luna însăși se stinge, devenind o pată, iar amintirea iubirii se strînge într-un ocean înghețat. Pasărea rănită de aci, plopul fără soț dintr-altă poezie, cornul sunînd a moarte, într-alta, sînt semnele certe ale solitudinii iremediabile, într-o natură golită și stilizată. Dealtfel procedeele reducăției predomină în această perioadă (spre deosebire de procedeele redundanței folosite în prima tinerețe), esențializînd poezia în care se descoperă straturile cele mai adînci ale *psychic*ului. Sonetele revelă dealtfel, ca păgînă de lyrică excepțională, rezultatele cufundărilor în lumea amintirii, exprimate în valori muzicale și incantatorii de o calitate sugestivă unică :

„Cînd însuși glasul gîndurilor tace,
Mă-ngîină cîntul unei dulci evlavii —
Atunci te chem : chemarea-mi asculta-vei ?
Din neguri reci plutind te vei desface ?”

Amintirea iubirii trecute, regretele, reproșurile spuse mereu cu același ton minor, dar tot cu alte imagini, acoperă un spațiu dezolat, înghețat, prins într-o imobilitate amenințătoare, și se desfășoară într-un timp apăsător care curge necruțător spre sfîrșit, spre moarte. Convertirea Erosului în Thanatos marchează, în mod esențial, direcția descendentă în devenirea poeziei de dragoste eminesciene. Disoluția cuplului a lucrat asupra universului însuși, dizolvîndu-l, aruncîndu-l în haos. Eroului lyric nă-i mai rămîne decît moartea, cu care dialoghează, într-o adevărată maree a sufletului golit, în muzicale întoarceri (în *Peste vîrfuri*). Eroina a devenit din zîna purtătoare de stele și flori albastre în păr, o odioasă Dalilă (*Scrisoarea V*). Cum se spune în confesiunea dra-

matică din această *Scrisoare postumă*, pentru erou, iubirea era o necesitate a spiritului și femeia un adjuvant, un asociat la creație. Decăzînd din rolul de complementaritate demiurgică, ea a dovedit inadecvarea ei la îndrăznețele zboruri ale geniului către absolut, l-a aruncat din nou în timp și în lume, lăsîndu-l pradă suferinței, nebuniei și morții, transformînd astfel odiseea lui întru spirit într-o sărmană experiență, eșuată, de dureroasă viață.

Ceea ce rămîne, totuși, căutătorului de absolut în alte țări-muri este consolarea cunoașterii, cum o arată fabulația simbolică a *Luceafărului*, încheiată, după lecția de cunoaștere și inițiere făcută eroului care-și uitase obirșia și natura, de către Demiurg, prin opțiunea lui Hyperion (dacă se poate numi așa univoca necesitate a condiției nemuritoare) pentru propria sa stare. Superioritatea prin cunoaștere, dobîndită pe calea de calvar a crucificării ființei proprii, atribuie geniului singura compensație pentru pierderea realului, pentru frustrațiile fundamentale suferite înăuntrul existenței. Cînd o înțelegere filosofic-sceptică îl înalță pe artist foarte sus, într-o perspectivă rece, dureroasă, și detașată asupra lumii, eroul începe să arate o treptată desfacere, o distanțare tot mai vădită de propriile sale izvoare de suferință, proiectate adesea în alte zone, transfigurate, înconjurate de explicații generalizatoare. Intervin modificări în universul poetic, afectînd spațiul și timpul, deci și perspectiva, relațiile între personaje, conturul lucrurilor, calitatea luminii, timbrul însuși al zicerii poetice. Altitudinea dobîndită prin detașare și generalizare devine un punct fix, un reper permanent. Solitudinea care-l înconjură în acele zone rarefiate îl îndurerează dar nu-l tulbură. Condiția lui transcende acum, printr-o conștiință superioară, realul, și devine condiția unui „demiurg” care, privind de sus, știe și înțelege toate cele omenеști, în ciuda unei incurabile tristeți. Cel care, ca demon, încerca să miște lumea din temelii, cu idei reci, îndrăznețe, cu discursuri pasionate, va face în *Glossă* apologia răcelii și indiferenței față de o lume stăpînită de atotputernicia egoismului, răului. Dar pe cîtă vreme atunci eroul se afla în mijlocul, în vîlmășagul zgomotos al lumii, suferind amarnic loviturile ei și încercînd s-o schimbe, acum este plasat în afară,

Intr-un unghi asemănător aceluia adoptat de Lucian din Samosata, de stoici ori de Erasmus din Rotterdam pentru exprimarea, la adăpostul măştii stoice, a unei viziuni critice transformate într-un protest etic dintre cele mai nobile, dintre cele mai autentice. Căci înţeleptit de lecţia nădejdiilor zadarnice şi a fricii inutile, cei doi poli între care pendulează neştiutoarea condiţie umană („Nu spera şi nu ai teamă”), eroul scrie un mic manual de morală stoică, vrednic în concluzia lui gnostică de un filosof al Antichităţii. Dedublat în ştiutor şi ucenic, el dă poveţe parcă, prin folosirea persoanei a II-a, acestuia din urmă, în vreme ce în realitate se adresează, de sub această mască de împrumut, sieşi, cu recomandări făcute spre evitarea suferinţei şi ieşirea din „lucii mreje”, din „vălul pictat” al iluziilor, cum ar zice vechii Inzi. Cu toată perfectă obiectivitate simulată de cel care administrează lecţia în felul unor „versuri aurite”, cu tot efortul de a explica superioritatea ieşirii din timp şi din iluzie, menţinerea în răceală şi indiferenţă prin câştigarea unei benefice distanţe de spectator şi prin abandonarea dorinţei care leagă de lumea fenomenelor, două pasagii trădează natura unei experienţe personale. „Amăgit atât de-ades / nu spera şi nu ai teamă” înseamnă o explicaţie cauzală suficientă, prin accentul dureros din primul vers, concentrată măr-turisire a dezamăgirilor îndurate.

Iar reluarea din strofa imediat următoare întăreşte, cu o notă insistenţă de dispreţ şi minie, viziunea lumii de înecitate care trebuie părăsită :

„Nu spera când vezi mişei
La izbîndă făcînd punte,
Te-or întrece nătărăii,
De ai fi cu stea în frunte.”

Tonurile vehemente ale acestei strofe care seamănă mai mult cu *Scrisorile* decît cu calma expresie aforistică a *Glossei*, respiră atîta amintire dureroasă, atîta dorinţă frustrată de a face binele şi a afirma valorile, încît se înţelege ce greu şi grav e drumul renunţării, al câştigării indiferenţei şi răcelii, semn şi condiţie a impasibilităţii, de atîns la capătul îndelungatei ucenicii a suferinţei şi cunoaşterii. „Tu rămîi la toate rece” indică o temperatură afectivă

de dobândit, o dramatică răcire a inimii, imperativ recomandată, și fără de care cunoașterea superioară nu poate opera. Căci aceasta nu trebuie tulburată în mersul ei de ispita aparențelor înșelătoare acesse în iluzia timpului :

„Nici ineline ai ei limbă
Recea cumpănă-a gândirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii“...

„Recea cumpăn-a gândirii“, care a fost grav zdruncinată într-o clipă de uitare chiar și la eonul Hyperion, se va restabili și în poema *Luceafărul*, și eroul va rămîne, „nemuritor și rece“, atotștiutor și renunțator.

Pentru a se ajunge însă la acele înălțimi ale cunoașterii absolute care singură scoate pe geniu din imperiul necrutător al destinului, al „norocului“ în termeni eminescieni, e nevoie de cufundarea în străfundurile suferinței, de experiența umană totală. Eroul din *Rugăciunea unui Dac* a ajuns la acea fortitudine morală care-i îngăduie să ia asupra-i toate suferințele oamenilor și să se recunoască în toate suferințele (după gîndul generalizant din *Ta twam asi*), ca apoi să se nege pe sine și să intre în „stingerea eternă“. Dar Nirvana eminesciană se produce într-o uriașă tensiune dramatică, într-un fel de amară sfidare a supremelor puteri ale lumii, care arată încă o dată agonia (în sensul ei original de luptă) titanului supus prin suferință și solidaritate umană.

Explicațiile și justificările acestor tentative eroice de depășire a condiției umane se acumulează în *Scrisori*, tablou vast al lumii contemporane văzute de artist, din punctele sale de vedere. Într-o înșiruire expresivă, în care le pune ordinea publicării, se succed spovedaniile strigate ale gînditorului (*Scrisoarea I*), ale poetului (*Scrisoarea II*), ale patriotului (*Scrisoarea III*), ale îndrăgostitului (*Scrisoarea IV* și *Scrisoarea V*, postumă): Refuzul realului, al lui azi, răsună pretutindeni cu o forță a cuvîntului care lovește și sfichiuie, susținut de argumentele discrepantei grezave între idealul, între absolutul etic și estetic visat de artist și mizeria morală a vremii aceleia.

În structuri simetric antitetice care creează o tensiune dramatică de forță, se înfățișează grava confuzie de valori din acea lume, groteștile pretenții ale non-valorilor intrate în competiția nebunească a dorințelor și patimilor dezlănțuite, în suferința și dezamăgirea marilor înzestrări, a aspirațiilor spre absolut lovite pretutindeni, dezmințite în zborul lor nobil, adevărat și dezinteresat, de pseudo-adevărul hîd, dar imuabil, al ordinii prestabilite. Gînditorul bătrîn și sărac, din *Scrisoarea I*, are în umila lui făptură, atît de neînsemnată și de disprețuită pentru ceilalți, facultăți de genială înțelegere a structurii și sensului universului. Cosmogonia și apocalipsa, pe care și le înfățișează nu ca ipostaze, ci cu o claritate a reprezentării de parcă ar fi asistat la acele momente unice ale unei istorii macrocosmice, sînt mărturiile grandioase ale unei vocații de netăgăduit. Și poetul care se desfășoară în creațiile maturității cu o uimitoare ușurință a zborurilor și perspectivelor cosmice dă naștere unor texte cu o substanță poetică rară. O viziune științifică, filosofică și poetică, făcută într-o sinteză euro-asiatică de surse, topește laolaltă cărțile sacre ale Indiei, *Biblia*, gnoza, teoria Kant-Laplace și răsună în muzica sugestivă a versurilor care au tonusul și bucuria creației vieții, a trezirii ei din infinitul haosului, a organizărilor legice :

„De-atunci negura eternă se desface în fășii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure vâi de haos pe cărări necunoscute
Și în roiuri luminoase izvorînd din infinit,
Sînt atrase în viață de un dor nemărginit“.

Sîntem parcă în plină muzică a sferelor, tină ră, primăvăratcă, în dimineața creației.

Apoi apocalipsa, dar de data aceasta cosmosul are tristețea umană a sfîrșitului, și nuanțele acestuia. Moartea soarelui ca moarte a logosului, e însoțită de răcire, de slăbirea luminii, de căderea astrelor din ritmul universal, de fantastica imagine a morții timpului care-și pierde fluiditatea și capătă imobilitatea și ponderea thanatică, spațializîndu-se : „Timpul mort și-ntinde trupul și devine veșnicie“...

Soarta minții care gîndește toate aceste lucruri vrednice de un demiurg este însă una deplorabilă. Căci genialitatea e contestată și de contemporani și de „posteritate“ și redusă la numitorul comun al ignoranței, prostiei, pedanteriei trufașe, strînse în cortegiul grotesc al convoiului de înmormîntare dominat de figura celui simbolic *mititel*, ca și *savantele adunări* ținute de urmași, unde *prostaticele nări* și *ironica grimasă* concentrează esențele prostiei pretențioase cu care luptă zadarnic valoarea, mereu ținută în umbră.

După gînditor, poetul vorbește în *Scrisoarea II*. Artă s-a degradat tot atît cît și gîndirea, într-un fel care jignește pe artistul adevărat. S-au degradat relațiile public-autor, evident în favoarea celui „soi ciudat de brazi“ care și ei instaurează o ordine a non-valorii; s-au degradat și țelul artistului clasic, gloria, și obiectul principal al liricii, iubirea. În totală confuzie care domnește în ceea ce privește poezia, artistul refuză actul poetic însuși.

Scrisoarea III trece istoria noastră în dimensiunile mitului pentru a face mai violent contrastul dintre lupta și eroismul înaintașilor, și prezentul dezeroizat de demagogia liberalilor, de mascarada unei politici eronate care venea, după părerea lui Eminescu, din nepotrivirea fondului vechi românesc cu instituțiile moderne introduse recent.

Mitologia complicată legată de istoria otomană are o măreție doar exterioară. Scena de iubire a Sultanului cu luna, copacul uriaș ce crește din pieptul lui și toată recuzita unei grandori formale se destramă în fața unei simplități voevodale populare, aceea a lui Mircea, sprijinite pe o metonimie de fond, *riul-ramul*, în care sînt cuprinse, printr-o genială reducere, miturile fundamentale ale naturii românești, însuflețite de tainice puteri, mitul codrului, mitul apelor. Într-o unitate desăvîrșită, oamenii și natura noastră se ridicau împotriva năvălitorilor, cu un efort total de apărare dreaptă și triumfau, dincolo de jertfele acceptate de bună-voie, pentru pămîntul și vatra strămoșilor, pentru credința lor. Față de frumusețea aceea arhaică a unei istorii mitice, uriciunea prezentului se strînge în aceleași clasice cortegii groțesti, semnificînd viziunea satirică a poetului asupra lumii pe care o refuză.

Intr-o adevărată „comedie a minciunii“, defilează măștile care simulează virtuțile și disimulează drojdia celor mai nocive vicii: panglicarii, „care joacă ca pe funii“, stîlpul de cafeenele, „uriciunea fără suflet, fără cuget / Cu privirea-mpăroșotă și la fălci umflat și buget, / Negru, cocoșat și lacom...“, falșii patrioți, falșii virtuțioși, „cu evlavie de vulpe“, spuma înveninată, gunoi, „Tot ce-l însemnat cu pata putrejunii de natură, / Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții“. O grindină fonetică, o aglomerare explozivă de aliterații face încheierea cortegiului exprimînd, și la nivel de imagine și la nivel fonematic, disprețul, dezgustul artistului față de o lume a demagogiei și ipocriziilor cum i se părea a fi cea generată de liberali: „Încît fonții și flecarii, găgăuții și gușații, Bîlbîiți cu gura strîmbă sunt stăpînii astei nații!“

Iar finalul, în aceeași tonalitate de vehemență satirică, produce, printr-o enormă dilatare, o imagine demnă de Swift, a lumii împărțite în două, în nebuni și ticăloși, „în smintiți și în mișei“, care ar trebui toți dați pieirii. Firește, nu lipsește din această pagină de mizerie a unei realități refuzate de artist, aluzia la propria soartă, cuprinsă într-un singur vers cu atît mai sfișietor, cu cît pune un divorț ireductibil între ideal și real: „Virtutea ? e-o nerozie ; Geniul ? o nefericire“.

Cum am mai spus, *Scrisorile IV și V* se referă mai direct la tribulațiile proprii, vorbind despre imposibilitatea atingerii absolutului în iubire prin alăturarea contrastantă a imaginilor care vorbeau despre aspirația spre cuplu și înstăpînirea Erosului asupra unei lumi înflorite, pe de o parte, iar pe de alta, despre pierderea iubirii, despre dezintegrarea sufletului și domnia haosului și a iernei, semn al stăpînirii thanatice instaurate după dispariția Erosului.

Dincolo de toate cele pierdute și chiar de cunoașterea absolută dobîndită de jertfa supremă a inimii, i-a rămas scriitorului numai patria și imaginea ei ideală proiectată înapoi într-o lungă și pilduitoare istorie, numai iubirea pentru neamul românesc, concentrat în ceea ce Eminescu numea „clasele pozitive“, adică pe cei autentici și activi, pe producătorii de bunuri materiale și spirituale, față de care tot ce era clasă superpusă înfățișa doar

un fenomen de parazitism social, amenințător și pentru prezentul său, dar și pentru viitor. Grijă scriitorului față de poporul său este una dramatică. Ea vine dintr-o implicare pasionată, totală, într-o etnie și într-o istorie, dintr-o identificare pînă la uitare de sine cu națiunea română și destinul istoric. De aceea glasul ziaristului Eminescu avea atunci, între 1877 și 1883, și are pînă astăzi, după o sută de ani, percutanța vorbelor esențiale rostite în apărarea unor virtuți solide, milenare, a unor valori durabile reprezentînd o cultură veche de ethos.

În peisajul uniform și stereotip al ziaristicii de atunci răsună deodată un ton nou prin care străbăteau niște idei și niște adevăruri neobișnuite (sau, în orice caz, o dorință aprigă de a le afla), care, deși *Timpul* era ziar conservator, nu erau nici liberale, nici conservatoare. Neconformismul politic al lui Eminescu nu însemna și nu putea însemna, la înălțimea nivelului său de conștiință, concentrarea unei doctrine de partid în opoziție. În libertatea sa interioară deplină, el gîndea politic nu în lumina unei viziuni practice, ca orice politician preocupat de timpul său și de interesele imediate, ci în chip cu totul neobișnuit, în lumina unei etici în afară de durată, și a intereselor neamului. Probitatea gîndului și noblețea intenției, atît de covîrșitoare, salvează pînă și acele idei care par astăzi, în perspectiva unei evoluții de un secol, inadecvate cu procesul unei dezvoltări moderne a statului român. Dar intuițiile adînci, cele privitoare la unitatea românilor de pretutindeni, la independența poporului nostru, la gesturile necesare pentru conservarea a ceea ce e specific și consacrat prin legile nescrise și adînci sau prin litera și spiritul convențiilor și tratatelor, preocuparea dramatică de viitorul României, dragostea pentru omul de rînd al poporului său, înțelegerea necesităților vitale ale acestuia și mai cu seamă indignarea la vederea spectacolului nepotrivirii grave între acele necesități și falsele soluții oferite de politicieni liberali dau publicisticii eminesciene o forță inegalabilă. Ca un știutor al lucrurilor românești din veac, el vorbește cu durere trează la spectacolul nedreptății și oprîmării, dar în același timp cu siguranța neclintită, încrezătoare într-o misiune și istorică și spirituală a poporului său, din care vedea frînturi în

Dacia și-n sinteza daco-romană, în epoca lui Mircea sau în cea a lui Ștefan, în eforturile eroice ale luptătorilor transilvani de la Horia la Avram Iancu, la Andrei Mureșanu, în vremea și după Războiul de Independență.

Făcînd elogiul progresului organic, „cu legile lui naturale, cu continuitatea lui treptată“, pe care-l aproba doar „în dezvoltarea dreaptă și continuă a muncii fizice și intelectuale“, amintind neîncetat în articolele sale cetățenilor „că nu există nici libertate nici cultură fără muncă“, Eminescu demonstra o înțelegere adîncă a direcțiilor dezvoltării poporului român, pe temelia vechilor tradiții. „Noi susținem că poporul românesc nu se va putea dezvolta ca popor românesc, decît păstrînd drept baze pentru dezvoltarea sa, tradițiile sale istorice astfel cum ele s-au stabilit în curgerea vremilor ; cel ce e de altă părere s-o spună țării“.

Vorbînd așa, el lega dimensiunile timpului, făcînd punte sigură între trecut și viitor, indicînd calea prețioasă a continuității.

Simțul istoric al gînditorului politic se lega cu un simț neglabil al rădăcinilor și, în cultură, cu o prețuire pioasă a folclorului, cultura vastă, clară a creativității românești milenare în care s-a cufundat Eminescu însetat de autenticitate. Reconstruind mitologii în spiritul tradițiilor populare, folosind structurile literaturii folclorice de la doină la basm, poetul a dat și limbii române unitatea ei deplină într-o genială sinteză de lexic, morfologie și sintaxă, îmbogățînd-o, mlădiînd-o, dîndu-i armonii sonore pînă la epuizarea parcă a resurselor ei. Ceea ce a încercat într-un fel unic artistul a fost să exprime total prin geniul său, geniul poporului român, printr-o lucrare neprecupețită, de proporții uriașe, care trebuia, în gîndul său, să-l facă o modestă verigă între înaintași și prezent. Ceea ce a izbutit a depășit și intenția sa, și înțelegerea noastră. Prin iubire și jertfire de sine față de idealurile, aspirațiile, tradițiile, concepția de viață a românilor, el s-a proiectat pe orbita și în pantheonul valorilor românești și universale, devenind steaua polară la care se raportează astăzi, la o sută de ani de la moarte, și se va raporta cît va fi limba noastră pe lume, cultura și creația poporului său.

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

TABEL CRONOLOGIC

- 1736 Anul probabil al nașterii lui Petrea Eminovici, țăran din satul Călinești, lângă Suceava (Bucovina), cel mai vechi dintre Eminovicii atestați în acte oficiale. Străbunic al poetului.
- 1780 Se naște Vasile Eminovici, singurul fecior al lui Petrea Eminovici și al soției sale Agafia. Și el țăran, muncitor de pământ. Avea și darul cîntării. E bunicul poetului.
- 1812 La 10 februarie se naște Gheorghe Eminovici, fiu al lui Vasile Eminovici și al soției acestuia, Ioana. Este tatăl poetului. S-a rupt de mediul satului natal și, părăsind Bucovina, s-a stabilit în Moldova.
- 1816 Se naște mama poetului, Raluca Jurașcu, fiica stolnicului Jurașcu din Joldești.
- 1840 La 29 iunie, Gheorghe Eminovici se căsătorește cu Raluca Jurașcu.
- 1841 La 12 mai Gheorghe Eminovici, sluger, fu ridicat la rangul de cămănar. În acest an se naște Șerban, primul copil al soților Eminovici.

- 1843 La 2 februarie se naște Nicolae (Nicu), al doilea copil.
- 1844 Se naște George (Iorgu), al treilea copil.
- 1845 La 5 mai, se naște Ruxandra, al patrulea copil.
- 1846 La 1 iulie, se naște Ilie, al cincilea copil.
- 1848 Se naște Maria, al șaselea copil. Anul nașterii este probabil.
- 1850 La 15 ianuarie, se naște în Botoșani Mihail (Mihai, cum i se zicea în familie), poetul, al șaptelea copil.
- 1852 Se naște Aglaia, al optulea copil.
- 1854 Se naște Henrieta (Harieta), al nouălea copil.
- 1856 Se naște, la 16 noiembrie, Matei, al zecelea copil. Data când s-a născut Vasile, al unsprezecelea copil al soților Eminovici, nu e cunoscută.
- 1857 În luna august căminarul Eminovici conducea, cu pașaport, cinci copii la studii, peste graniță, la Cernăuți, printre care și Mihai. Ce cursuri a urmat Mihai în acest an nu se știe.
- 1858—1859 Copilul Mihai a urmat clasa a III-a la „National Hauptschule“ din Cernăuți, fiind clasificat al 15-lea între 72 de elevi.
- 1859—1860 A urmat clasa a IV-a, fiind clasificat al 5-lea între 82 de elevi.

1860—1861 Înscris la Ober-Gymnasium din Cernăuți, elevul Eminovici Mihai promovează clasa I, fiind clasificat al 11-lea în primul semestru și al 23-lea în cel de-al doilea semestru.

1861—1862 Urmează clasa a II-a.

1862—1863 Repetă clasa, dar de la 16 aprilie 1863 părăsește definitiv cursurile, deși avea o situație bună la învățătură.

Plecînd de vacanța Paștelui la Ipotești, nu s-a mai întors la școală.

Moare Ilie, care studia medicina la școala lui Davila din București.

1864 Elevul Eminovici Mihai solicită Ministerului Învățămîntului din București o subvenție pentru continuarea studiilor sau un loc de bursier. I se refuză „nefiind nici un loc vacant de bursier”. Prin adresa nr. 9816 din 21 martie, către gimnaziul din Botoșani, i se promite că va fi primit „negreșit la ocaziune de vacanță, după ce, însă, va îndeplini condițiunile concursului”. Elevul Eminovici pleacă la Cernăuți unde trupa de teatru Fanny Tardini-Vlădicescu dădea reprezentații. La 5 octombrie Eminovici intră ca practicant la tribunalul din Botoșani, apoi, peste puțin timp, este copist la comitetul permanent județean.

1865 La 5 martie Eminovici demisionează, cu rugămintea ca salariul cuvenit pe luna februarie să fie înmînat fratelui său Șerban. La 11 martie tînărul M.G. Eminovici solicită pașaport pentru trecere în Bucovina. În toamnă se află în gazdă la profesorul său Aron Pumnul, ca îngrijitor al Bibliotecii acestuia. Situația lui școlară era de „privatist”. Cunoștea însă biblioteca lui Pumnul pînă la ultimul tom.

1866 La 12/24 ianuarie moare Aron Pumnul. Cu această împrejurare șapte învățăcei gimnaziști tipăresc o broșură cu „lăcrimioare... la mormintul prea-iubitului lor profesoriu“. A doua din aceste poezii este semnată : M. Eminoviciu, privatist. La 25 februarie/9 martie revista *Familia* din Pesta îi publică poezia *De-aș avea...* Iosif Vulcan, directorul revistei, i-a schimbat însă numele din Eminovici în *Ėminescu*, nume pe care poetul l-a adoptat imediat și pentru totdeauna. La 15/27 mai i se publică poezia *O călărire în zori*. În iunie părăsește Bucovina și se stabilește la Blaj cu intenția mărturisită de a-și reîncepe studiile. La 16/29 iulie, revista *Familia* îi publică poezia *Din străinătate*, la 14/26 august poezia *La Bucovina*, la 11/23 septembrie *Speranța*, și la 16/28 octombrie *Misterele nopții*. În cinci numere consecutive din octombrie și noiembrie, aceeași revistă îi publică nuvela *Lanțul de aur*, tradusă după Onkel Adam, scriitor suedez. Un scurt timp a fost și la Alba Iulia, unde participă la 27—28 august la adunarea anuală a „Astrei“. În toamnă a părăsit Blajul și s-a dus la Sibiu, unde e prezentat lui N. Densușianu ; de aici trecu munții cum putu și veni la București.

1867 Intră în trupa lui Iorgu Caragiale, unde are rolul de sufleur și de copist. Cu această trupă făcu turnee la Brăila, Galați, Giurgiu, Ploiești. Citea mult din Schiller, din care a și tradus poezia *Resignațiune*, datată în manuscris april 1867. Îi apare în *Familia* din 2/14 aprilie poezia *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, iar la 18/30 iunie poezia lui *La Heliade*.

1868 Este angajat ca sufleur în trupa lui Mihail Pascaly, care concentrase mai multe forțe teatrale : Matei Millo, Fanny Tardini-Vlădicescu și actori din trupa

lui Iorgu Caragiale. În timpul verii, această trupă a jucat la Braşov, Sibiu, Lugoj, Timişoara, Arad şi alte oraşe bănăţene. Iosif Vulcan l-a întâlnit cu ocazia acestui turneu şi a obţinut de la Eminescu poeziile *La o artistă* şi *Amorul unei marmure*, publicate apoi în *Familia* din 18/30 august şi 19 septembrie/1 octombrie. Văzînd aceste poezii în *Familia*, căminarul Gheorghe Eminovici ceru lui Iosif Vulcan ştiri asupra soartei fiului său, rătăcitor în lume. Stabilit în Bucureşti, Eminescu face cunoştinţă cu I. L. Caragiale. Pascaly, fiind mulţumit de Eminescu, îl angajează ca sufleur a II-a şi copist al Teatrului Naţional. La 29 septembrie Eminescu semna contractul legal în această calitate. Obţinu de la Pascaly o cameră de locuit, în schimb, însă, se obligă să traducă pentru marele actor *Arta reprezentării dramatice — Dezvoltată ştiinţific şi în legătura ei organică de profesorul dr. Enric Theodor Röscher (După ediţiunea a doua)*. Traducerea, neterminată, scrisă pe mai multe sute de pagini, se află printre manuscrisele rămase. Acum începe şi proiectul său de roman *Geniu pustiu*.

- 1869 La 1 aprilie înfiinţează împreună cu alţi tineri cercul literar „Orientul“, care avea ca scop, între altele, strîngerea basmelor, poeziilor populare şi a documentelor privitoare la istoria şi literatura patriei. La 29 iunie se fixează comisiile de membri ale „Orientului“, care urmau să viziteze diferitele provincii. Eminescu era repartizat pentru Moldova. În vară se întâlneşte întîmplător în Cişmigiu cu fratele său Iorgu, ofiţer, care-l sfătuie să reia legăturile cu familia. Poetul refuză hotărît. Cu ocazia morţii fostului domnitor al Munteniei, Barbu Dimitrie Ştirbei, publică într-o foaie volantă poezia cunoscută sub titlul *La moartea principelui Ştirbei*. În vară, pleacă

cu trupa Pascaly în turneu la Iași și Cernăuți. Revista *Familia* continuă să-i publice poezii : *Junii corupți* la 31 ianuarie/12 februarie și *Amicului F. I.* la 31 martie/11 aprilie. Cu ocazia ultimului turneu, Eminescu se împacă cu familia, iar tatăl său îi promite o subvenție regulată spre a urma cursuri universitare la Viena, unde se aflau mai toți colegii lui de la Cernăuți. La 2 octombrie, Eminescu se înscrie la Facultatea de filozofie ca student extraordinar, ca simplu auditor deci, lipsindu-i bacalaureatul. Aici face cunoștință cu I. Slavici și cu alți studenți români din Transilvania și din Bucovina. Reia legăturile cu vechii colegi de la Cernăuți și de la Blaj. Se înscrie în cele două societăți studențești existente, care apoi se contopesc într-una singură — „România jună“. Scrisorile și telegramele către părinți pentru trimiterea banilor de întreținere se întesc.

1870 Impreună cu o delegație de studenți, Eminescu îl vizitează de Anul Nou pe fostul domnitor Al. I. Cuza, la Döbling. În semestrul de iarnă 1869/1870 Eminescu a urmat cu oarecare regularitate cursurile. După aceasta Eminescu nu s-a mai înscris pînă în iarna lui 1871/72, cînd urmează două semestre consecutive. În schimb, setea lui de lectură era nepotolită. Frecventa, cu mult interes, biblioteca Universității. Îl preocupau și unele probleme cu care avea să iasă în publicistică. La 7/19 și 9/21 ianuarie publică în *Albina* din Pesta articolul *O scriere critică*, în care ia apărarea lui Aron Pumnul împotriva unei broșuri a lui D. Petrino din Cernăuți, iar la 18/30 ianuarie în *Familia*, *Repertoriul nostru teatral*, cel dintîi semnat cu numele întreg, iar cel de-al doilea cu inițialele M. E. Trece apoi la situația politică a românilor și a altor naționalități conlocuitoare din Austro-Ungaria publicînd, sub pseudonimul Varro,

în *Federațiunea din Pesta*, trei articole, strîns legate între ele : *Să facem un congres*, apărut la 5/17 aprilie, *În unire e tăria*, la 10/22 aprilie și *Echilibrul* la 22 aprilie/4 mai și 29 aprilie /11 mai, pentru care a fost citat de procurorul public din Pesta. *Federațiunea* din 5/17 aprilie răspunde cu mulțumiri pentru aceste articole, dar nu poate preciza timpul cînd ar putea începe publicarea romanului menționat de Varro. A fost probabil vorba de proiectul de roman *Naturi catilinare*. La 15 aprilie publică în *Convorbiri literare* din Iași poezia *Venere și Madonă*, iar la 15 august *Epigonii*. La 17 iunie îi scria lui Iacob Negruzzi, redactorul *Convorbirilor literare*, lămurindu-i ideea fundamentală din *Epigonii*.

Alături de N. Teclu, președinte, Eminescu, în calitate de secretar, semnează, în luna martie, un apel pentru strîngerea de fonduri în vederea serbării de la Putna, iar la 4/16 septembrie îi scrie lui Iacob Negruzzi rugîndu-l să publice în *Convorbiri literare* notița ce-i trimite, „asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna“. Tot atunci trimite povestea *Făt-Frumos din lacrimă*, care se tipărește în *Convorbiri literare*, în numerele de la 1 și 15 noiembrie.

Sosit incognito la Viena, Iacob Negruzzi îi comunică lui Eminescu impresia puternică provocată de poet în sînul societății „Junimea“ din Iași, prin poeziile publicate de acesta în *Convorbiri literare*. Îi propune ca după terminarea studiilor să se stabilească la Iași.

- 1871 În cîteva scrisori din februarie îl pune pe Negruzzi în curent cu proiectele sale literare și i-l recomandă călduros pe Slavici. Trimite poezia *Mortua est !*, care apare în *Convorbiri literare* din 1 martie, urmată de alte două poezii : *Inger de pază* și *Noaptea...*, care se tipăresc la 15 iunie.

La 8 aprilie stil nou, „România jună“ ține ședința de unificare a conducerii, alegînd primul său comitet, cu I. Slavici, președinte, și Eminescu, bibliotecar. La 1 august, în ședința de la Cernăuți, s-au desăvîrșit pregătirile pentru serbarea de la Putna, fixată pentru 15/27 august. Cu această ocazie Eminescu revede locurile copilăriei și ale adolescenței sale. Se abate chiar pe la Botoșani și Ipotești. La 6 august i se adresează din Ipotești lui Titu Maiorescu, dîndu-i oarecare relații privitoare la organizarea serbării. În ziarul *Românul* din 3/15 august, Eminescu publică împreună cu Pamfil Dan, membru în comitetul serbării, o scrisoare în care explică semnificația întîlnirii tineretului român în jurul mormîntului lui Ștefan cel Mare. Printre tinerii de talent, participanți activi la serbare, s-au remarcat pictorul Bucevski și compozitorul Ciprian Porumbescu. Din cauza unor curente contradictorii în sînul societății „România jună“, Eminescu demisionează împreună cu Slavici din comitetul de conducere, în toamna anului. Amîndoi sînt acuzați că sînt atașați ideilor „Junimii“ din Iași. În studiul său despre *Dirrecția nouă*, Titu Maiorescu evidențiază meritele de poet, „poet în toată puterea cuvîntului“, ale lui Eminescu, citîndu-l imediat după Alecsandri. Studiul se tipărește cu începere din acest an în *Convorbiri literare*.

Dintre numeroasele proiecte literare, în acest an probabil ia o formă inițială *Proletarul*, sub impresia lecturilor poetului despre evenimente Comunci din Paris. Poemul va fi continuat și desăvîrșit în anii următori.

Lucrează la poemul *Panorama deșertăciunilor*.

La 16 decembrie, într-o scrisoare către Șerban, care se afla în țară, îi scrie necăjit că duce o mare lipsă de bani, avînd datorii pentru chirie, apoi „la

birt, la cafenea, în fine, pretutindenea“. Din această cauză intenționează să se mute la altă universitate, în provincie.

1872 Anul probabil al întâlnirii lui cu Veronica Micle, la Viena. La 10 februarie, într-o scrisoare către părinți, se plînge că a fost bolnav, din care cauză se află într-o stare sufletească foarte rea, agravată și de știrile triste primite de acasă. La 18 martie ajunge să constate că „anul acesta e într-adevăr un an nefast“ din cauza boalei și a lipsurilor de tot felul. La 8 aprilie solicită bani pentru a se înscrie în semestrul al doilea. Se plînge și de lipsa unui pardesiu. În aceste împrejurări părăsește Viena și vine în țară. La 1 septembrie participă la o ședință a „Junimii“ din Iași, unde citește fragmente din *Panorama deșertăciunilor*: *Egiptul* și începutul *Evului* de mijloc, apoi nuvela *Sărmanul Dionis*. Prezența în țară a poetului este confirmată și de o scrisoare pe care Eminescu o trimite din Botoșani, în august, lui Titu Maiorescu, în care intervenea în favoarea lui Toma Micheru, pentru un concert al acestuia. La 7 septembrie Eminescu citește în ședința „Junimii“ două poezii: *Inger și Demon* și *Floare albastră*. Poezia *Egiptul* avea să apară la 1 octombrie în *Convorbiri literare*, iar *Inger și Demon* și *Floare albastră* la 1 aprilie anul următor. *Sărmanul Dionis* se tipărește la 1 decembrie 1872 și în continuare la 1 ianuarie 1873.

Asigurat printr-o subvenție lunară de 10 galbeni, din partea „Junimii“, Eminescu pleacă la Berlin. O scrisoare a lui Șerban din 30 noiembrie dă amănuntul că poetul era plecat cu mai multe săptămîni înainte de această dată. Înscrierea la Universitatea din Berlin s-a făcut la 18 decembrie. De data aceasta Eminescu era înmatriculat ca student ordinar, pe

baza unui certificat de absolvire de la gimnaziul din Botoșani. Cursurile la care se înscrișese, sau pe care și le notase să le urmeze, erau foarte variate : din domeniul filozofiei, istoriei, economiei și dreptului.

1873 Prelucurează folclor : începe primele versiuni la *Călin* și *Luceafărul*.

Pentru a-și putea asigura o existență modestă este nevoit să accepte curînd un post la consulatul român de la Berlin, aflat sub conducerea lui Teodor Rosetti, mai tîrziu al lui N. Krețulescu. Tensiunea dintre tată și fiu l-a determinat pe poet să ceară exmatricularea și eliberarea unui certificat doveditor că pînă la data de 14 iulie a urmat două semestre. La 26 iulie i se elibera acest certificat. Rosetti i-a înlesnit însă rămînerea mai departe la Berlin, prin mărirea salariului, iar la 8 decembrie se reinscrie la Universitate pentru semestrul de iarnă. N-a trecut nici un examen. La 21 septembrie Iorgu Eminovici, militar, se sinucide, dar moartea lui e declarată abia la 2 noiembrie. Fusesse înmormîntat la Ipotești, fără autorizație și fără declarație de deces.

1874 Între 17/29 ianuarie și 7 mai are loc o bogată corespondență între Maiorescu și Eminescu, în care i se propunea poetului să-și obțină de urgență doctoratul în filozofie pentru a fi numit profesor la Universitatea din Iași. Ministrul Învățămîntului îi trimite la Berlin suma de 100 galbeni pentru depunerea doctoratului. În timpul verii i se dă sarcina de a cerceta oficial, pentru statul român, documentele din Koenigsberg, dar printr-o scrisoare din 19 septembrie, adresată secretarului agenției diplomatice din Berlin, motivează de ce a abandonat această sarcină și de ce a luat drumul către țară, urmînd ca în noiembrie să se întoarcă la Berlin pentru examene. La

1 septembrie era numit însă în postul de director al Bibliotecii Centrale din Iași. La 7 octombrie Maiorescu ia cunoștință prin Al. Lambrior că Eminescu nu poate pleca așa curînd în străinătate ca să facă doctoratul, fiind oprit de oarecare întîmplări grave în familia sa. Două surori se îmbolnăviseră de tifos la băi în Boemia, fratele Șerban, care dăduse semne de alienație mintală, la 10 octombrie se internă în spital prin intervenția agenției române din Berlin. Poetul începuse să sufere de o aprindere a încheieturii piciorului. La 28 noiembrie agenția din Berlin anunță moartea lui Șerban.

Pe lîngă sarcinile de la bibliotecă, Eminescu predă acum lecții de logică la Institutul academic în locul lui Xenopol. *Convorbirile literare* de la 1 decembrie îi publică *Împărat și proletar*. La 8 noiembrie promitea că va veni într-o joi la serata literară de la Veronica Micle, spre a citi o poezie cu subiect luat din folclor. Colaborează la *Lexiconul* lui Brockhaus. Toamna o petrece în tovărășia lui Slavici, găzduit la Samson Bodnărescu. Publică în *Convorbiri literare* din 1 noiembrie un articol asupra lui *Constantin Bălăcescu*, reproducîndu-i multe poezii.

- 1875 În prima parte a anului pune ordine în bibliotecă și propune îmbogățirea ei cu manuscrise și cărți vechi românești. Într-un raport din 6 martie, adresat lui Maiorescu, ministrul învățămîntului, înaintează o listă bogată de tipărituri și manuscrise vechi pentru achiziționare. Începe traducerea din nemțește a unei gramatici paleoslave. La 15 iunie primește serisoarea lui Maiorescu prin care i se propune funcția de revizor școlar pentru districtele Iași și Vaslui. La 1 iulie este invitat să-și ia în primire noul post, iar la 2 iulie predă biblioteca lui D. Petrino, autorul broșurii criticate de Eminescu prin articolul său

O scriere critică. Tot în această vreme este înlocuit și la școală din cauza grevei declarate de elevii unor clase. La 10 august înaintează ministerului un raport asupra constatărilor făcute cu ocazia conferințelor cu învățătorii din județul Iași. Remarcă pe institutorul Creangă de la școală nr. 2 din Păcurari, Iași. La 5 septembrie trimite un raport cu propuneri de reorganizare a școalelor din județul Vaslui. În *Convorbiri literare* din 1 februarie publică poezia *Făt Frumos din tei*, iar la 1 aprilie publică tot acolo o scurtă dare de seamă asupra scrierii *Pseudo-cynegeticos* de Al. I. Odobescu.

La 14 martie, în cadrul prelegerilor publice ale „Junimii” rostește conferința pe care o tipărește în *Convorbiri literare* din 1 august sub titlul *Influența austriacă asupra românilor din principate*. La 26 mai, înaintează ministerului un raport elogios asupra unei cărți didactice alcătuită de I. Creangă și alții. Pe Creangă îl introduce la „Junimea”. Schimbându-se guvernul, Eminescu este pus în disponibilitate prin decretul domnesc nr. 1013 din 3 iunie. Prin raportul său din 22 iunie către Ministerul Învățământului, D. Petrino cere ca Eminescu, fost bibliotecar, să fie urmărit pentru obiecte și cărți „sustrase”. Ministerul înaintează raportul Parchetului din Iași. Prin încheierea sa din 17 decembrie judecătorul de instrucție declara însă că „nu este loc de urmărire”.

La 15 august se stinge din viață, la Ipotești, Raluca Eminovici.

Rămas fără slujbă, Eminescu primește postul de corector și redactor al părții neoficiale la ziarul local *Curierul de Iași*. Frecventează cu regularitate sedințele „Junimii”. De multe ori îl vizita pe Creangă în bojdeuca sa. *Convorbirile literare* îi publicau la 1 septembrie poeziile *Melancolie*, *Crăiasa din povești*, *Lacul și Dorința*, la 1 noiembrie *Călin*, iar la

1 decembrie *Strigoii*. *Curierul de Iași* avea numeroase rubrici redactate de Eminescu, fără semnătură. În această formă apare la 9 iulie schița *La aniversară* și nuvela *Cezara* în numerele de la 6, 11, 13, 15 și 18 august. Face un drum la București, unde, prin Maiorescu, se împrietenește cu Mite Kremnitz. Veronica Micle rămâne însă idolul său.

1877 Continuă activitatea ziaristică la *Curierul de Iași*. În formă polemică ia apărarea manualului de logică a lui Maiorescu, sub titlul *Observații critice*, în *Curierul de Iași* din 12 august, și *Încă o dată recenziunea logicei Maiorescu*, în *Convorbiri literare* din 1 septembrie. Publică cronici teatrale în legătură cu spectacolele la care asistă. Vizitează în dese rânduri casa bătrînului Micle și participă la ședințele „Junimii”, dar se simte din ce în ce mai singur, fapt pe care i-l comunică la 20 septembrie lui Slavici, iar la 12 octombrie precizează, către același, că Iașii i-au devenit „nesuferiți”. Fiind invitat să intre în redacția ziarului *Timpul*, Eminescu părăsește Iașii în a doua jumătate a lunii octombrie și vine la București, unde se dedică gazetăriei. Anul se scurge fără ca poetul să fi publicat măcar un vers. La 18 decembrie, totuși, Negruzzi se entuziasma de seria de articole din *Timpul*, *Icoane vechi și icoane nouă* „minunat scrise și minunat cugetate”. Eminescu însă nu avea bani nici pentru o fotografie cerută de Negruzzi la Iași, spre a-i pune chipul în tabloul cu portretele junimiștilor.

1878 Activitate ziaristică intensă. Nu răspunde scrisorilor primite de la Iași. Abia dacă participă la ședințele săptămînale de la Maiorescu și de la Mite Kremnitz. Venirea lui Rossi în București îi ocupă serile. Sub titlul *Reprezentările Rossi* publică în *Timpul* de la

28 ianuarie o scurtă cronică teatrală. Și reprezentațiile românești îl preocupă : la 6 octombrie publică un foileton cu titlul *Deschiderea stagiunii 1878—1879*. După insistențe numeroase, trimite lui Negruzzi patru poezii : *Povestea codrului*, *Povestea teiului*, *Singurătate* și *Departate sunt de tine...*, care se publică în *Convorbiri literare* din 1 martie. La 16 aprilie publică în *Timpul* un foileton, *Paștele*, care l-a impresionat pe Caragiale atît încît peste cinci-sprezece ani avea să-l reproducă în *Moftul român* (1893). La 26 mai citește acasă la Maiorescu poezii, prezent fiind și Alecsandri, sărbătoritul de la Montpellier pentru *Ginta latină*. În iulie, sfătuit de medic, își ia concediu de la ziar și pleacă la Florești-Dolj, la moșia lui Nicolae-Mandrea. Aici traduce, din însărcinarea Ministerului Cultelor și Învățăturilor Publice, tomul întâi al scrierii *Fragmente din istoria românilor* de Eudoxiu Hurmuzaki, apărută de curînd în nemțește. La 13 iulie scrie din Florești, adresînd lui Caragiale și Ronetti-Roman, colegi de redacție, o scrisoare plină de umor și de sarcasm. După înapoierea de la Florești i s-a propus să se mute la Maiorescu, dar poetul n-a primit. La 17 septembrie face o recenzie în *Timpul* despre *Cuvente den bătrîni*, tomul I, de Hasdeu. Participă, între 11 și 13 noiembrie, la a 15-a aniversare a „Junimii” la Iași, mergînd împreună cu Slavici și Caragiale, toți trei în contul lui Maiorescu.

1879 Satisface din plin cererile repetate ale lui Negruzzi și-i trimite la Iași poezii care se publică în *Convorbiri literare* : *Pajul Cupidon...*, *O, rămii*, *Pe aceeași ulicioară...*, la 1 februarie, *De cîte ori, iubito... Rugăciunea unui Dac* și *Atît de fragedă...*, la 1 septembrie, *Afară-i toamnă*, *Sunt ani la mijloc*, *Cînd însuși*

glasul, Freamăt de codru, Revedere, Despărțire și Foaia veștedă, la 1 octombrie. Crește pasiunea pentru Mite Kremnitz, căreia îi predă lecții de limbă română și-i oferă în manuscris poezia *Atît de fragedă...* Faptul îl alarmează pe Maiorescu, după cum reiese dintr-o însemnare a criticului din ziua de 1 iunie : „*Grea epocă Eminescu*“.

La 6 august moare Ștefan Micle. Eminescu scrie Veronichii. Văduva lui Micle vine la București și-l roagă să intervie pentru urgentarea pensiei sale. Împreună fac planuri de căsătorie nerealizabile. Se afundă din ce în ce mai mult în munca de gazetar. În redacție are un rol preponderent, dar obositor.

1880 Într-o scrisoare către Henrieta se plînge că are mult de lucru și că-i bolnav trupește, dar mai mult sufletește. Din partea familiei primește numai imputări, în special adresate de tatăl său. N-are nici timp, nici dispoziție să-l felicite măcar pe Matei, care-i trimisese invitație de nuntă. Se simte îmbătrînit și ar vrea să moară. Nu-și vede capul de datorii.

Nu publică decît o poezie : *O, mamă...*, care apare în *Convorbiri literare* din 1 aprilie. Negruzzi îi scrie imputîndu-i că nu-i mai trimite nici o colaborare. Renunță la căsătoria proiectată cu Veronica Micle. Mite Kremnitz afirmă că inima poetului s-a aprins de o nouă flacără. Maiorescu precizează că e vorba de o doamnă Poenaru-Lecca, care-l inspiră probabil, în poeziile pe care nu le publică, dar le citește la întîlnirile literare săptămînale. Corespondența cu Veronica se poartă pe un ton iritat.

La 6 decembrie Veronica se plînge lui Hasdeu că Maiorescu l-a determinat pe Eminescu să nu-și țină făgăduiala de a o lua în căsătorie.

1881 Scrie la 18 martie, cerînd iertare tatălui său, bolnav, că nu poate veni să-l vadă. „Negustoria de gogoși și de brașoave“ îl ține strîns de „dugheană“. Se plînge că-i e „acru sufletul de cerneală și de condei“. Totodată îi scrie și lui Negruzzi, spunînd că nu găsește un minut liber spre a răspunde la scrisorile primite. Îl anunță însă că prin Maiorescu i-a trimis *Scrisoarea III*, pe care a citit-o de mai multe ori la „Junimea“ bucureșteană. În seara de 28 martie Maiorescu o citește în sinul „Junimii“, la Iași. După publicarea *Scrisorii I* în *Convorbiri literare* din 1 februarie, și a *Scrisorii II* la 1 aprilie, se tipărește și *Scrisoarea III* la 1 mai. Pentru caracterul ei antiliberal este reprodusă la 10 mai în *Timpul*. Ciclul *Scrisorilor* se încheie cu publicarea *Scrisorii IV*¹ la 1 septembrie în *Convorbiri literare*.

Absorbit de activitatea ziaristică, găsește totuși timp și revizuieste nuvela *Cezara*, a cărei ultimă formă o încredințează lui Maiorescu, între filele unei broșuri care conținea balada lui Schiller *Mănușa*, tradusă în treisprezece limbi; în românește de Eminescu.

Lucrează la desăvîrșirea *Luceafărului* și la diversele forme din *Mai am un singur dor*.

În *Timpul* din 4 octombrie Eminescu publică o introducere la seria de *Palavre, anecdote, taclale* etc. ale lui E. Baican, iar în numărul de la 10 octombrie se ocupă, într-un articol de fond, de însemnătatea limbii vechi din cărțile bisericești. La 21 noiembrie, cu ocazia dezvelirii statuii lui Eliade, scrie un articol în care arată că Eliade este cel dintîi scriitor modern al românilor.

¹ În *Convorbiri literare*, titulatura *Scrisorilor* este următoarea: *Scrisoarea întâi, Scrisoarea a doua, Scrisoarea a treia, Scrisoarea a patra* (n. I. Crețu).

Raporturile epistolare cu Veronica devin încordate din cauza lui Caragiale, cu care Eminescu se și ceartă la serbarea pomului de Crăciun de la Mite Kremnitz.

1882 La gazetă, Eminescu este flancat cu începere de la 1 ianuarie de un director și un comitet redacțional care urma să-i tempereze avântul său polemic. Reorganizarea redacției însă e inoperantă fiindcă poetul continuă să scrie în stilul său propriu. La 28 martie semnează un „prim-București“ ca recenzie la volumul întâi de nuvele publicat de I. Slavici.

Nu publică nici o poezie în tot timpul anului. În schimb citește în mai multe rînduri *Luceafărul* în ședințele „Junimii“ de la Maiorescu. Mite Kremnitz i-l traduce în nemțește. Este semnalat adeseori în casă la Maiorescu. În seara de 13 septembrie, în absența poetului, probabil, se citesc „iarăși vecinic frumoasele poezii de Eminescu“. În seara de 8 octombrie citește și corectează, împreună cu Maiorescu, *Luceafărul*, pe care îl prezintă șlefuit la „Junimea“ de la 28 octombrie.

Împăcat cu Veronica, îi scrie și primește numeroase scrisori. Îi comunică planurile pentru viața în comun la București. În câteva rînduri, Veronica a fost pentru scurt timp în București. Dar curînd raporturile dintre ei se strică.

1883 În ianuarie, Eminescu este internat pentru cîtăva vreme în spital. În lipsa lui se citește la Maiorescu, în două rînduri, *Luceafărul* în limba germană, traducere făcută de Mite Kremnitz. Poezia, în românește, vede lumina tiparului în *Almanahul societății studențești „România jună“* din Viena, apărut cu mențiunea *aprilie*. Apariția *Almanahului* este anun-

țată în *Timpul*, cu începere de la 14 mai până la 26 iunie.

În seara de 23 martie, la ședința „Junimii” de la Maiorescu este semnalată prezența lui Iosif Vulcan. Probabil cu această împrejurare Eminescu i-a cedat textul următoarelor poezii care au apărut în *Familia* în cursul lunilor viitoare: *S-a dus amorul...* (la 24 aprilie), *Cînd amintirile...* (la 15 mai), *Adio* (la 5 iunie), *Ce e amorul...* (la 17 iulie), *Pe lingă plopii fără soț...* (la 28 august), *Și dacă...* (la 13 noiembrie). Pentru aceste poezii Eminescu a primit un mic onorar, singurul cu care a fost răsplătit în toată activitatea sa literară.

La 4 iunie *Timpul* anunță plecarea la Iași a lui Eminescu, pentru a asista în calitate de corespondent al ziarului la serbarea dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare. Își regăsește vechii prieteni, I. Creangă și Miron Pompiliu. Cu această ocazie citește junimiștilor din Iași, strînși în casa lui Iacob Negruzzi, poezia *Doina*, care se tipărește apoi în *Convorbiri literare* din 1 iulie. La București, în ziua de 23 iunie, pe o căldură înăbușitoare, Eminescu dă semne de alienație mintală. La 28 iunie boala izbucnește din plin. În aceeași zi este internat în sanatoriul doctorului Șuțu. La 12 august Maiorescu este vizitat de Gheorghe Eminovici și de fratele poetului (locotenentul), care cer relații asupra bolnavului. *Convorbiri literare* din luna august reproduc poezia *Luceafărul* din *Almanahul* de la Viena. La 20 octombrie Eminescu este trimis de prieteni la Viena și internat în sanatoriul de la Ober-Döbling, fiind însoțit pe drum de Chibici. La contribuțiile amicilor se adaugă suma de 2000 lei, rezultată din vânzarea biletelor de intrare la Ateneu, unde Alecsandri a citit piesa *Fintina Blanduziei* în ziua de 14 octombrie.

La 21 decembrie apare la Socec volumul cu poeziile lui Eminescu, avînd o scurtă prefață semnată de Titu Maiorescu, și portretul autorului. Impresie puternică. Pe lângă cele publicate anterior de poet, volumul cuprinde și 26 poezii inedite.

1884 La 8 ianuarie se stinge din viață, la Ipotești, Gheorghe Eminovici, tatăl poetului, iar la 7 martie, își lua singur viața, prin împușcare, Neculai Eminovici (Nicu), tot la Ipotești.

În ziua de 1 ianuarie Eminescu este vizitat de Maiorescu și de vărul acestuia, C. Popazu, din Viena, care avea sarcina să vadă cît mai des pe poet la sanatoriu. La 12 ianuarie Eminescu scrie lui Chibici și-și exprimă dorința de a veni în țară. La 4 februarie îi scrie lui Maiorescu, exprimîndu-i aceeași dorință. D-rul Obersteiner propune la 10 februarie ca pacientul să facă o călătorie prin Italia. Maiorescu, răspunzînd la scrisoarea lui Eminescu, arată bucuria tuturor pentru deplina lui însănătoșire și-l anunță că Chibici va sosi la Viena, pentru ca împreună să facă o excursie de plăcere de 6 săptămîni spre sudul Alpilor pînă la Veneția, Padua și Florența. Petre Carp, vizitînd pe Eminescu la Döbling, îi face lui Maiorescu aceleași propuneri.

În ziua de 26 februarie Eminescu părăsește sanatoriul și, însoțit de Chibici, face călătoria recomandată prin Italia. Sosește la București la 27 martie, primit la gară de mai mulți amici. În ziua de 7 aprilie Eminescu pleacă la Iași cu același însoțitor. Contribuțiile pentru întreținere continuă.

La 24 septembrie Eminescu e numit în postul de subbibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iași. Este prezent la banchetul anual al „Junimii“, la 25 octombrie. În noiembrie este bolnav și internat în spitalul Sf. Spiridon.

În decembrie îl vizitează Vlahuță.

Convorbirile literare din lunile ianuarie și februarie îi publică douăzeci și una din cele douăzeci și șase poezii, publicate ca inedite în volumul de la Socec. În numărul din luna februarie i se tipărește poezia *Diana*, necuprinsă în volum. În *Familia* din 12 februarie apare poezia *Din noaptea...*, ultima din grupul celor date lui Iosif Vulcan în primăvara anului precedent.

1885 Apare la Socec ediția a doua a volumului de poezii, cu același conținut. *Convorbirile literare* din iulie îi publică *Sara pe deal*. Eminescu continuă modesta slujbă la bibliotecă și predă lecții la școala comercială. Lipsește în lunile iulie și august, urmînd o cură la Liman, lângă Odesa, de unde scrie cerînd bani pentru plata taxelor. La începutul lunii septembrie încă nu venise la Iași. I se dă de către Editura Socec 500 lei în contul volumului de poezii.

1886 Este menținut în serviciul bibliotecii, unde îndeplinește roluri șterse : scrie statele de plată, adresele pentru înaintarea lor, diverse circulare pentru restituirea cărților împrumutate și pentru convocarea comisiei bibliotecii. *Epoca ilustrată* din 1 ianuarie publică *Dalila* (fragment). În întregime poezia a apărut postum în *Convorbiri literare* la 1 februarie 1890. *Albumul literar al societății studenților universitari „Unirea“*, cu data de 15 martie, îi publică poezia *Nu mă înțelegei*, iar *Convorbirile literare* din decembrie poezia *La steaua*.

România liberă din 2 martie informează despre o conferință publică a lui Vlahuță asupra lui Eminescu, lăudînd poeziile și criticînd aspru pe cei care

au avut alte păreri asupra lor. Auditor numeros și entuziast.

În timpul verii Eminescu devine din nou alienat. La 9 noiembrie este înlocuit în postul de la bibliotecă și, în urma unui consult medical, este transportat la ospiciul de la Mănăstirea Neamț.

- 1887 Primăvara, Eminescu pleacă la Botoșani, la sora sa Henrieta, și este internat în spitalul local Sf. Spiridon. În timpul acesta se organizează în Iași comitete de ajutorare, care lansează liste de subscripție publică pentru întreținerea și îngrijirea poetului. La 13 iulie merge la Iași pentru un consult de medici. Aceștia recomandă trimiterea pacientului la Viena și Hall, unde și pleacă în ziua de 15 iulie, însoțit fiind de doctorandul Grigore Focșa. De la Hall se întoarce la Botoșani, unde stă sub îngrijirea doctorului Isac și a sorei sale Henrieta, cu începere de la 1 septembrie. În decembrie trupa de teatru a fraților Vlădicescu, cunoscuți poetului, dă la Botoșani un spectacol în beneficiul bolnavului.

Convorbirile literare din 1 februarie îi publică poezia *De ce nu-mi vii*, iar numărul din 1 iulie *Kamadeva*.

- 1888 Eminescu are dorința de a-și termina unele lucrări pe care își amintește că le-a lăsat în manuscris. Po-menește Henrietei de gramatica limbii sanscrite, ră-masă în manuscris la Biblioteca Centrală din Iași. Prin scrisoare recomandată îi cere lui Maiorescu să-i trimită biblioteca și manuscritele rămase la Bucu-rești. Criticul însă nu dă nici un răspuns acestei scrisori.

Iacob Negruzzi depune pe biroul Camerei depu- taților o petiție din partea unui număr de cetățeni

din toate părțile țării, pentru un proiect de lege prin care să se acorde poetului, de către stat, o pensie viageră. Propunerea este susținută și de M. Kogălniceanu. Camera votează un ajutor lunar de 250 lei. Abia la 23 noiembrie proiectul de lege trece la Senat, unde este susținut de N. Gane ca raportor. Legea se va vota abia în aprilie anul următor.

Veronica Micle vine la Botoșani și determină pe Eminescu să se mute definitiv la București, unde și pleacă pe data de 15 aprilie. Aici are un modest început de activitate literară. Citește într-un mie cerc de prieteni *Laïs*, care se dovedește a fi traducerea piesei *Le joueur de flûte* de Emile Augier. Tipărește în *România liberă* din 13 noiembrie *Iconarii d-lui Beldiman* și la 20 noiembrie *Iar iconarii*. În decembrie participă la apariția revistei *Fîntîna Blanduziei*, unde scrie articole la 4 și 11 decembrie, semnînd cu inițiale. În numărul din 25 decembrie al revistei se anunță apariția volumului de poezii, ediția a treia, cu un adaos de trei poezii față de edițiile precedente: *La steaua*, *De ce nu-mi vîi* și *Kamadeva*.

1882 La 3 februarie Eminescu este internat la spitalul Mărcuța din București și apoi este transportat la sanatoriul Caritas. La 13 aprilie se instituie o curatelă pentru asistența judiciară a bolnavului. În noaptea de 15 iunie, la ora 3, poetul moare în sanatoriul doctorului Șutu din strada Plantelor, București. Ziarul *Românul* din 16 iunie anunță la știri: *Eminescu nu mai este*. Înmormîntarea are loc în ziua de 17 iunie. Corpul defunctului este depus în groapă la umbra unui tei din cimitirul Bellu.

În octombrie se dă la tipar ediția a patra a volumului de poezii de la Socec, cu un studiu al lui Majorescu, intitulat: *Poetul Eminescu*.

La 14 octombrie moare la Botoșani Henrieta Eminovici, sora care-l îngrijise pe Eminescu în ultimii săi ani de viață. Veronica Micle încetase din viață încă de la 3 august în chilia unor maici de la Mî-năstirea Văratec.

Tot în acest an moare și I. Creangă.

1989 Centenarul morții lui M. Eminescu ¹.

ION CREȚU

¹ Nota redacției.

POEZII PUBLICATE ÎN TIMPUL VIETȚII

LA MORMÎNTUL LUI ARON PUMNUL

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta ;
C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea !

Metalica, vibrînda a clopotelor jale
Vuieste în cadență și sună întristat ;
Căci, ah ! geniul mare al deșteptării tale
Păși, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Și-n urmă-i ne-a lăsat !

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o geniu nalt
și mare,
Colò unde te-așteaptă toți îngerii în cor.
Ce-ntoană tainic, dulce a sferelor cîntare
Și-ți împletesc ghirlande, cununi mirositoare
Cununi de albe flori !

Te plînge Bucovina, te plînge-n voce tare,
Te plînge-n tînguire și locul tău natal ;
Căci umbra ta măreață și falnica-i zburare
O urmă-ncet cu ochiul în tristă lăcrimare
Ce-i simț național !

Urmeze încă-n cale-ți și lacrima duioasă,
Ce junii toți o varsă pe trist mormîntul tău,
Urmeze-ți ea prin zboru-ți în cînturi tînguioase.
În cînturi răsunînde, suspine-armonioase,
Colò în Eliseu !...

(1866, 12/24 ianuarie)

DE-AȘ AVEA

De-aș avea și eu o floare
Mîndră, dulce, răpitoare
Ca și florile din mai,
Fiice dulce a unui plai,
Plai rîzînd cu iarbă verde.
Ce se leagănă, se pierde
Undoind încetișor,
Șoptind șoaapte de amor ;

De-aș avea o floricică
Gingașă și tinerică,
Ca și floarea crinului,
Alb ca neaua sînului,
Amalgam de-o roz-albie
Și de una purpurie,
Cîntînd vesel și ușor,
Șoptind șoaapte de amor ;

De-aş avea o porumbiță
Cu chip alb de copiliță,
Copiliță blindișoară
Ca o zi de primăvară,
Cîtu-ți ține ziulița
I-aş cînta doina, doinița,
I-aş cînta-o-ncetișor,
Șoptind șoaapte de amor.

(1886, 25 februarie/9 martie)

O CĂLĂRIE ÎN ZORI

A nopții gigantică umbră ușoară,
Purtată de vînt,
Se-ncovoiaie tainic, se leagănă, zboară
Din aripi bătînd.

Roz-alb-auroră, cu bucle de aur
Sclipinde-n rubin,
Revarsă din ochii-i de lacrimi tezaur
Pe-al florilor sîn ;

Răspînde suflarea narciselor albe
Balsamu-i divin,
Și Chloris din roze își pune la salbe
Pe fruntea-i de crin ;

Iar riul suspină de blînda-i durere
Poetic murmur,
Pe-ogîlinda-i de unde răsfrînge-n tăcere
Fantastic purpur ;

Și pasărea cîntă suspine-imitîndă
Un cîntec de-amor,
Ecou-i răspunde cu vocea-i vuindă
La plînsu-i de dor.

Pe cîmp se văd două ființe ușoare
Săltînde pe-un cal,
Pe care le-ncinge de flutură-n boare
Subțire voal ;

Ca Eol, ce zboară prin valuri și țipă,
Fugarul ușor
Nechează, s-aruncă de spintecă-n pripă
Al negurei flor,

O dalbă fecioară adoarme pe sinul
De-un june frumos,
Astfel cum dormită oftarea, suspinul
În cîntul duios ;

Iar talia-i naltă, gîngașă, subțire
Se mlădie-n vînt,
Și negrele-i bucle ondoală-n zefire.
Scлипesc fluturînd.

I-adoarme pe sinu-i, se leagănă-n brațe
În tandre visări ;
Pe cînd ca profume pe blînda ei față
Plutesc sărutări.

Iar aeru-n munte, în vale vibrează
De tainici oftări ;
Căci junele astfel din pieptu-i oftează
În dalbe cîntări :

„Ah ! ascultă, mîndruliță,
Drăguliță,
Șoapta-mi blîndă de amor,
Să-ți cînt dulce, dulce tainic,
Cîntul jalnic
Ce-ți cîntam adeseori.

De-ai fi, dragă, zefir dulce,
Care duce
Cu-al său murmur frunze, flori,
Aș fi frunză, aș fi floare,
Aș zburare
Pe-al tău sîn gemînd de dor ;

De-ai fi noapte — aș fi lumină,
Blîndă, lină,
Te-aș cúprinde c-un suspin ;
Și în nunta de iubire,
În unire,
Naște-am zorii de rubin ;

De-aș fi, mîndră, rîușorul,
Care dorul
Și-l confie cîmpului,
Ți-aș spăla c-o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sînului !“

Ca Eol, ce zboară prin valuri și țipă,
Fugarul ușor
Nechează, s-aruncă de spintecă-n pripă
Al negurei flor ;

Vergina îl strânge pe amantu-i mai tare
La sînu-i de crin,
Și fața-și ascunde l-a lui sărutare
În păr ebenin.

Iar Eco își rîde de blindele plîngeri,
De junii amanți,
Și riul repetă ca cîntul de îngeri
În repede danț :

„De-aș fi, mîndră, rîușorul,
Care dorul
Și-l confie cîmpului,
Ți-aș spăla c-o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sînului !“

(1866, 15/27 mai)

DIN STRĂINĂTATE

Cînd tot se-nveselește, cînd toți aci se-ncîntă,
Cînd toți își au plăcerea și zile fără nori,
Un suflet numai plînge, în doru-i se avîntă
L-a patriei dulci plaiuri, la cîmpii-i rizători.

Și inima aceea, ce geme de durere,
Și sufletul acela, ce cîntă amortit,
E inima mea tristă, ce n-are mîngîiere,
E sufletu-mi, ce arde de dor nemărginit.

Aș vrea să văd acuma natala mea vilcioară
Scăldată în cristalul pîrăului de-argint,
Să văd ce eu atîta iubeam odinioară :
A codrului tenebră, poetic labirint ;

Să mai salut o dată colibele din vale,
Dorminde cu un aer de pace, liniștiri,
Ce respirau în taină plăceri mai naturale,
Visări misterioase, poetice șoptiri.

Aș vrea să am o casă tăcută, mitutică,
În valea mea natală, ce undula în flori,
Să tot privesc la munte în sus cum se ridică,
Pierzîndu-și a sa frunte în negură și nori.

Să mai privesc o dată cîmpia-nfloritoare,
Ce zilele-mi copile și albe le-a țesut,
Ce auzi odată copila-mi murmurare,
Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-a văzut.

Melodica șoptire a râului, ce geme,
Concertul, ce-l întoană al păsărilor cor,
Cîntarea în cadență a frunzelor, ce freme,
Născur-acolo-n mine șoptiri de-un gingaș dor.

Da ! Da ! Aş fi ferice de-aş fi încă o dată !
În patria-mi iubită, în locul meu natal,
Să pot a binezice cu mintea-nflăcărată
Visările juniei, visări de-un ideal.

Chiar moartea, ce răspînde teroare-n omenire.
Prin vinele vibrînde gheţoasele-î fiori,
Acolo m-ar adoarme în dulce liniştire,
În visuri fericite m-ar duce către nori.

(1866, 17/29 iulie)

LA BUCOVINA

N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ţi romantic, munţii în lumină,
Văile în flori,
Rîuri resăltînde printre stînce nante,
Apele lucinde-n dalbe diamante
Peste cîmpii-n zori.

Ale sorţii mele plîngeri şi surîse,
Îngîinate-n cînturi, îngîinate-n vise
Tainic şi uşor,
Toate-mi trec prin gîndu-mi, trec pe dinainte,
Inima mi-o fură şi cu dulci cuvinte
Îmi şoptesc de dor.

Numai lângă sînu-ți geniile rele,
Care îmi descîntă firul vieții mele,
Parcă dormita ;
Mă lăsară-n pace, ca să cînt în lume,
Să-mi visez o soartă mîndră de-al meu nume
Și de steaua mea.

Cînd pe bolta brună tremură Selene,
Cu un pas melodic, cu un pas alene
Lin în calea sa,
Eol pe-a sa arpă blînd răsunătoare
Cînt-a nopții dulce, mistică cîntare,
Cînt din Valhala.

Atunci ca și silful, ce n-adoarme-n pace,
Inima îmi bate, bate, și nu tace,
Tremură ușor,
În fantazii mîndre ea își face cale,
Peste munți cu codri, peste deal și vale
Mîna al ei dor.

Mină doru-i tainic colo, înspre tine,
Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt pline,
Inima mi-e grea ;
Astfel, totdeauna cînd gîndesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea !

(1866, 14/26 august)

SPERANȚA

Cum mîngîie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii !
Tristeță, durere și lacrimi, amor
Azilul își află în sinu-i de dor
Și pier, cum de boare pier norii.

Precum călătorul, prin munți rătăcind,
Prin umbra pădurii cei dese,
La slaba lumină ce-o vede lucind
Aleargă purtat ca de vînt
Din noaptea pădurii de iese :

Așa și speranța — c-un licur ușor,
Cu slaba-i lumină pălindă —
Animă-ne-o dată tremîndul picior,
De uită de sarcini, de uită de nori,
Și unde o vede s-avîntă.

La cel ce în carcere plînge amar
Și blestemă cerul și soarta,
La neagra-i durere îl pune hotar,
Făcînd să-i apară în negru talar
A lumii parànimfă — moartea.

Și maicii ce strînge pruncuțu-i la sîn,
Privirea de lacrimi plină,
Văzînd cum geniile morții se-nclin
Pe fruntea-i copilă cu spasmuri și chin,
Speranța durerea i-alină.

Căci vede surîsu-i de grație plin
Și uită pericolul mare,
L-apleacă mai dulce la sînu-i de crin
Și fața-i umbrește cu păr ebenin,
La pieptu-i îl strînge mai tare.

Așa marinarii, pe care împlînd,
Izbiți de talazuri, furtune,
Izbiți de orcanul ghețos și urlînd,
Speranța îi face de uită de vînt,
Și speră la timpuri mai bune.

Așa virtușii murînd nu desper,
Speranța-a lor frunte-nsenină,
Speranța cea dulce de plată în cer,
Și face de uită de-a morții dureri,
Pleoapele-n pace le-nchină.

Cum mîngîie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii !
Tristeță, durere și lacrimi, amor
Azilul își află în sînu-i de dor
Și pier, cum de boare pier norii.

(1866, 11/23 septembrie)

MISTERELE NOPTII

Cînd din stele auroase
Noaptea vine-ncetișor,
Cu-a ei umbre suspînînde,
Cu-a ei silfe șopotînde,
Cu-a ei vise de amor ;

Cîte inimi în plăcere
Îi resaltă ușurel !
Dar pe cîte dureroase
Cîntu-i mistic le apasă,
Cîntu-i blind, încetinel.

Două umbre, albicioase
Ca și fulgii de ninsori,
Razele din alba lună
Mi le torc, mi le-mpreună
Pentru-ntregul viitor ;

Iar doi îngeri cîntă-n plîngerii,
Plîng în noapte dureros,
Și se sting ca două stele,
Care-n nuntă, ușurele,
Se cunun căzînde jos.

Într-un cuib de turturele
Ca și fluturii de-ușor
Saltă Eros nebunește,
Îl desmiardă, l-încălzește
Cu un vis de tainic dor ;

Iar în norul de profume
Două suflete de flori
Le desparte-al nopții mire
Cu fantastica-i șoptire,
Le resfiră, pînă mor.

Cind pe stele aurie
Noaptea doarme ușurel,
Cîte inime rîzînde,
Dar pe cîte suspinînde
Le delasă-ncetinel !

Dar așa ne e destinul,
Vitreg prea adeseori
Unui lumea i-acordează,
Iar pe altul îl botează
Cu-a lui rouă de plînsori.

(1866, 16/28 octombrie)

CE-ȚI DORESC EU ȚIE, DULCE ROMÂNIE

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor ?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor !
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ți mîndri asta le nutresc ;
Căci rămîne stîncă, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormîntul
Spada ta de sînge dușman fumegînd.
Și deasupra idrei fluture cu vîntul
Visul tău de glorie falnic triumfînd,
Spună lumii large steaguri tricolore,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Cînd s-aprinde sacru candida-i vilvoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ingerul iubirii, ingerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surizind,
Ce pe Martē-n glorii sǎ orbeascǎ-l face,
Cînd cu lampa-i zboarǎ lumea luminînd,
El pe sînu-ți vergin încă sǎ coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strînge-n brațe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tinǎrǎ mireasǎ, mamǎ cu amor !
Fiii tăi trăiascǎ numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, falǎ și mîndrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc !

(1867, 2/14 aprilie)

LA HELIADE

De mi-ar permite-Apolon s-aleg dintre cunune,
Ghirlanda n-aș alege-o de flori plăpînde, june,
Ci falnica cununǎ a bardului bătrîn ;
Eu n-aș alege lira vibrîndǎ de iubire,
Ci ceea care falnic îmi cîntǎ de mǎrire,
Cu focul albei Veste aprinde al meu sîn.

- Ghirlanda ce se-nsoarǎ cu silfele ușoare,
Pe fruntea inspiratǎ, pe fruntea-nspirătoare,
De bucle-ncungiurată, blondine, undoînd,
Plăcutǎ-i a ghirlandǎ — sublimǎ însă este
Cununa cea de laur, ce sîntǎ se-mpletește
Pe fruntea cea umbrîtǎ de bucle de argint.

Ca visul e cîntarea ce-o-ntoană Eol dulce,
Cînd silfele vin jalnic prin lilies să se culce,
Să doarmă somn de îngeri pe sînul alb de flori ;
Sublim însă e cîntul cînd țipă și ia-n goană
Talazurile negre ce turbă, se răstoarnă,
Și spumegă ca furii și urlă-ngrozitor.

Astfel îți e cîntarea, bătrîne Heliade,
Cum curge profeția unei Ieremiade,
Cum se răzbun-un vifor zburînd din nor în nor.
Ruga-m-aș la Erato să cînt ca Tine, barde,
De nu în viața-mi toată, dar cîtecu-mi de moarte
Să fie ca „Blestemu“-Ți... să-l cînt, apoi să mor.

(1867, 18/30 iunie)

LA O ARTISTĂ

Ca a nopții poezie,
Cu-ntunericul talar,
Cînd se-mbină, se-mlădie
C-un glas tainic, lin, amar,
Tu cîntare întrupată !
De-al aplauzelor flor,
Apărînd divinizată,
Răpiși sufletu-mi în dor.

Ca zefirii ce adie
Cînturi dulci ca un fior,
Cînd prin flori de iasomie
Își sting sufletele lor,
Astfel notele murinde,
Blinde, palide, încet,
Zbor sub mîna-ți tremurînde,
Ca dulci gînduri de poet.

Sau ca lira sfărîmată,
Ce răsgeme-ngrozitor
Cînd o mină îngheţată
Rumpe coardele-n fior,
Astfel mîna-ţi tremurîndă
Bate-un cîntec mort şi viu.
Ca furtuna descrescîndă
Care muge a pustiu.

Eşti tu nota rătăcită
Din cîntarea sferelor,
Ce eternă, nefinită
Îngerii o cîntă-n cor ?
Eşti fiinţa-armonioasă
Ce-o gîndi un serafin,
Cînd pe lira-i tînguioasă
Mîna cîntecul divin ?

Ah, ca visul ce se-mbină
Palid, lin, încetişor,
Cu o rază de lumină
Ce-ardă geana ochilor ;
Tu cîntare întrupată !
De-al aplauzelor flor
Dispărînd divinizată,
Răpişi sufletu-mi în dor.

(1868, 18/30 august)

AMORUL UNEI MARMURE

Oştirile-i alungă în spaimă îngheţată,
Cu sufletu-n ruină, un rege-asirian,
Cum stîncelor aruncă durerea-i înspumată
Gemîndul uragan.

De ce nu sînt un rege să sfarm cu-a mea durere,
De ce nu sunt Satana, de ce nu-s Dumnezeu,
Să fac să rump-o lume ce sfîșie-n tăcere
Zdrobit sufletul meu.

Un leu pustiei rage turbarea lui fugindă,
Un ocean se-mbată pe-al vînturilor joc,
Și nori-și spun în tunet durerea lor mugindă,
Gîndirile de foc.

Eu singur n-am cui spune cumplita mea durere,
Eu singur n-am cui spune nebunul meu amor,
Căci mie mi-a dat soarta amara mîngiere
O piatră să ador.

Murindului speranța, turbării răzbunarea,
Profetului blestemul, credinței Dumnezeu,
La sinucid o umbră ce-i sperie disperarea,
Nimic, nimica eu.

Nimica, doar icoana-ți, care mă învenină,
Nimic, doar suvenirea surîsului tău lin,
Nimic decît o rază din fața ta senină,
Din ochiul tău senin.

Și te iubesc, copilă, cum repedeă junie
Iubește-n ochi de flăcări al zilelor noroc,
Iubesc precum iubește pe-o albă vijelie
Un ocean de foc.

Din ochi de-ar soarbe geniu slăbita mea privire,
De-ar tremura la sinu-mi gingașul tău mijloc,
Ai pune pe-a mea frunte în vise de mărire
Un diadem de foc.

Și-aș pune soarta lumii pe buza-ți purpurie,
Aș pune lege lumii rizîndul tău delir,
Aș face al tău zîmbet un secol de orgie.
Și lacrimile-ți mir.

Căci te iubesc copilă, ca zeul nemurirea,
Ca preotul altarul, ca spaima un azil ;
Ca scepтрul mîna blîndă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.

Și pasu-n urma-ți zboară c-o tainică minie,
Ca un smintit ce cată cu ochiu-ngălbenit,
Cu fruntea-nvinețită, cu fața cenușie
Icoana ce-a iubit.

(1868, 19 septembrie/1 octombrie)

JUNII CORUPȚI

La voi cobor acuma, voi suflete-amăgite, .
Și ca să vă ard fierea, o, spirite-amețite,
Blestemul îl invoc ;
Blestemul mizantropic, cu vinăta lui gheară,
Ca să vă scriu pe frunte, ca vita ce se-nfiară
Cu fierul ars de foc.

Deși știu c-a mea liră d-a surda o să bată
În preajma minții voastre de patimi îmbătată,
De-al patimilor dor ;
În preajma minții voastre ucisă de orgie,
Și putredă de spasmuri, și arsă de beție,
Și seacă de amor.

O, fiarbă-vă mînia în vinele stocite,
În ochii stinși de moarte, pe frunți învinețite
De sînge putrezit ;
Că-n veci nu se va teme Profetul vre odată
De brațele slăbite, puterea leșinată
A junelui cînit.

Ce am de-alege oare în seaca-vă ființă ?
Ce foc fără-a se stinge, ce drep fără să-mi mință,
O, oameni morți de vii !
Să vă admir curajul în vinure vărsate,
În sticle sfărîmate, hurii nerușinate
Ce chiuie-n orgii ?

Vă văd lungiți pe patul juneții ce-ați spurcat-o,
Suflînd din gură boala vieții ce-ați urmat-o,
Și arși pîn-în rărunchi ;
Sau bestiilor care pe azi îl țin în fiară,
Cum lingușiți privirea cea stearpă și amară,
Cum cădeți în genunchi !

Sculați-vă !... căci anii trecutului se-nșiră,
În șiruri triumfale stindardul îl resfiră,
Căci Roma a-nviat ;

Din nou prin glorii calcă, cu fața înzeită,
Cu faclele nestinse, 'puterea-i împietrită,
Poporul împărat.

Sculați-vă !... căci tromba de moarte purtătoare
Cu glasul ei lugubru răcnește la popoare
Ca leul speriat ;
Tot ce respiră-i liber, a tuturor e lumea,
Dreptatea, libertatea nu sunt numai un nume,
Ci-aieva s-a serbat.

Încingeți-vă spada la danțul cel de moarte,
Aci vă poarte vîntul, cum știe să vă poarte
A țopăi în joc !
Aci vă duceți valuri în mii batalioane,
Cum în păduri aprinse, minat în uragane,
Diluviul de foc.

Vedeți cum urna crapă, cenușa reînvie,
Cum murmură trecutul cu glas de bătălie
Poporului roman ;
Cum umbrele se-mbracă în zale ferecate,
Și frunțile cărunte le naltă de departe
Un Cesar, un Traian.

Cad putredele tronuri în marea de urgie,
Se sfarmă de odată cu lanțul de sclavie
Și sceptrele de fier ;
În două părți infernul portalele-și deschide,
Spre-a încăpea cu mia răsuflutele hide
Tiranilor ce pier !

În darn răsună vocea-mi de eco repetită,
Vă zguduie arama urechea amorțită
Și simțul leșinat ;
Virtutea despletită și patria-ne zeie
Nu pot ca să aprinză o singură scînteie
În sufletu-nghețat.

Și singur stau și caut, ca uliul care cată
În inima junimii de viața-i dezbrăcată
Un stîrv spre-a-l sfișia ;
Ca pasărea de zboru-i din ceruri dizmețită,
Ca muntele ce-n frunte-i de nouri încrețită
Un trăsnet ar purta.

Dar cel puțin nu spuneți că aveți simțiminte,
Că-n veci nu se îmbracă în veștede vestminte
Misteriul cel sînt ;
Căci vorba voastră sună ca plîns la cununie,
Ca cobeia ce îngîină un cînt de veselie,
Ca rîsul la mormînt.

(1869, 31 ianuarie/11 februarie)

AMICULUI F. I.

Visuri trecute, uscate flori
Ce-ați fost viața vieții mele,
Cînd vă urmam eu, căzînde stele,
Cum ochiul urmă un meteor,

V-ați dus cu anii, ducu-vă dorul,
Precum toamna frunzele trec ;
Buza mi-e rece, sufletul sec,
Viața mea curge uitînd izvorul.

Candela ștersei d-argint icoane
A lui Apolon, crezului meu,
Mă topesc tainic, însă mereu
De ale patimilor orcane.

Sau ca un nour gonit de vînt,
Alerg pe calea vieții mele,
O buhă care, țipînd a jele,
Bîntuie urma unui mormînt.

Viața-mi se scurge ca și murmura
Ce-o suflă-un crivăț printre pustii,
Mă usc ca crucea pusă-n cîmpii
Și de blesteme mi-e neagră gura.

Îmi tîrăsc soarta ca un vultur
Ce își tîrăște aripa frîntă,
Viscolul iernii moarte îi cîntă,
Moarte, îi rîde tot de-mprejur.

Am uitat mamă, am uitat tată,
Am uitat lege, am uitat tot ;
Mintea mi-e seacă, gîndul netot
Pustiul arde-n inima-mi beată.

Numai prin chaos tu îmi apari,
Cum printre valuri a navei velă,
Cum printre nouri galbena stelă,
Prin neagra noapte cum un fanar

Te văd adesea frunte senină
Ca și gîndirea lui Dumnezeu,
Sufletu-ți arde-n sufletul meu
C-o flamă dulce, tainică, lină.

Gîndind la tine nu voi să mor,
Îmi blastăm însuși eu mîntuirea,
Orb, nebun, care blastămă firea,
Ce-ar vrea din frunte-i să sting-un nor.

Dar dacă gîndul zilelor mele
Se stinse-n mintea lui Dumnezeu,
Și dacă pentru sufletul meu
Nu-i loc aicea, ci numa-n stele :

Voi, cînd mi-or duce îngerii săi
Palida-mi umbră în albul munte,
Să-mi pui cununa pe a mea frunte
Și să-mi pui lira de căpătii.

(1869, 30 martie/11 aprilie)

LA MOARTEA PRINCEPULUI ȘTIRBEY

Turnurile mișcă-n doliu a lor inimi de aramă
Și un înger cu-aripi negre, cu diademă de spini,
Cu cîntarea-i plîngătoare lumea mișcă, lumea cheamă,
Precum mișcă vîntu-n cîntec fața mării de senin.

Și cu ochiul plin de lacrimi națiunea cea română,
Care are-n mii de inimi sufletul ei tremurînd,
Vede cum prin nori se stinge stea cu flacără divină
Și aude-n cer un tunet și un gemet pe pămînt...

A-ntristării neagră-aripă peste lume se întinde,
Totul tace, căci durerea este mută ca un gînd,
Lumea azi nimic nu vede, ochiu-i nimic nu cuprinde,
Decît cursu-acelui astru ce se sparge p-un mormînt.

Cine-i acvila ce cade ? Cine-i stîncă ce se sfarmă ?
Cine-i leul ce închide cu durere ochii săi ?
Cine-i tunetul ce moare umplînd lumea de alarmă ?...
— *Este domnul României : Barbu. Dimitrie Știrbey !...*

(1869, 6 aprilie)

VENERE ȘI MADONĂ

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gîndea în basme și vorbea în poezii,
O ! te văd, te-aud, te cuget, tînără și dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alți zei.

Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scînteie,
Braț molatic ca gîndirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseții de femeie,
A femeiei, ce și astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze și d-eterne primăveri,
Te-a văzut și-a visat raiul cu grădini îmbălsămate,
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer

Și-a creat pe pînza goală pe Madona dumnezeie,
Cu diademă de stele, cu surîsul blind, vergin,
Fața pală-n raze blonde, chip de înger, dar femeie,
Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu, pierdut în noaptea unei vieți de poezie,
Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc,
Și-am făcut din tine-un înger, blind ca ziua de magie
Cînd în viața pustiiță rîde-o rază de noroc.

Am văzut fața ta pală de o bolnavă beție,
Buză ta învinețită de-al corupției muscat,
Și-am zvîrlit asupra-ți, crudo, vâlul alb de poezie,
Și paloarei tale raza inocenței eu i-am dat.

Ți-am dat palidele raze ce-nconjoară cu magie
Fruntea îngerului-geniu, îngerului-ideal,
Din demon făcui o sintă, dintr-un chicot, simfonie;
Din ochirile-ți murdare, ochiu-aurorei matinal.

Dar azi vâlul cade, crudo ! dismețit din visuri sece,
Fruntea mea este trezită de al buzei tale-ngheț
Și privesc la tine, demon, și amoru-mi stins și rece
Mă învață cum asupra-ți eu să caut cu dispreț !

Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat cu-nșelăciune
De p-o frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O ferioară a cărei suflet era sint ca rugăciunea,
Pe cînd inima bacantei e spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona dumnezeie,
Cu diadema-i de stele, cu surîsul blind, vergin,
Eu făcut-am zeităte dintr-o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece și cu suflet de venin !

*

Plîngi, copilă ? — C-o privire umedă și rugătoare
Poți din nou zdrobi și frînge apostat-inima mea ?
La picioare-ți cad și-ți caut în ochi negri-adînci ca marea,
Și sărut a tale mine, și-i întreb de poți ierta.

Șterge-ți ochii, nu mai plînge !... A fost crudă-nvinuirea,
A fost crudă și nedreaptă, fără razem, fără fond.
Suflete ! de-ai fi chiar demon, tu ești sintă prin iubire,
Și ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond.

(1870, 15 aprilie)

EPIGONII

Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine
Și în jur parcă-mi colindă dulci și mîndre primăveri,
Sau văd nopți ce-ntind deasupra-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gîndirii și cu rîuri de cîntări.

Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere :
Cichindeal gură de aur, *Mumulean* glas cu durere,
Prale firea cea întoarsă, *Daniil* cel trist și mic,
Văcărescu cîntînd dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul înimic.

Liră de argint, *Sihleanu* — *Donici* cuib de-nțelepciune,
Care, cum rar se întîmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb :
Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată ?
S-au dus toți, s-au dus cu toate pe o cale nenturnată.
S-a dus *Pann*, finul *Pepelei*, cel isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare
Delta biblicelor sînte, profețiilor amare,
Adevăr scaldat în mite, sfînx pătrunsă de-nțeles ;
Munte cu capul de piatră și de furtune detunată,
Stă și azi în fața lumii o enigmă nesplicată
Și veghează-o stîncă arsă dintre nouri de eres.

Bolliac cînta iobagul ș-a lui lanțuri de aramă ;
L-ale țării flamuri negre *Cirlova* oștirea cheamă,
În prezent vrăjește umbre dintr-al secolilor plan ;
Și ca *Byron*, trează de vîntul cel sălbatic al durerii,
Palid stinge-*Alexandrescu* sînta candel-a sperării,
Descifrînd eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb cu un lîntoliu zace lebăda murindă,
Zace palida vergină cu lungi gene, voce blîndă —
Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău ;
Iar poetul ei cel tînăr o privea cu îmbătare,
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
Și astfel *Bolintineanu* începu cîntecul său.

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mină amortită,
Cheamă piatra să învie ca și miticul poet,
Smulge munților durerea, brazilor destinul spune,
Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,
Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrîne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mină cea veche a-nvățaților mireni;
Moaie pana în culoarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăvește din nou iarăși pînzele posomorite,
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tînăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice,
Ce cu basmul povestește — veselul *Alecsandri*,
Ce-nșirînd mărgăritare pe a stelei blondă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum rîde printre lacrimi cînd o cîntă pe *Dridri*.

Sau visînd o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adînce, dalbe,
Cu zîmbirea de vergină, cu glas blînd, duios, încet
El îi pune p-a ei frunte mîndru diadem de stele,
O așează-n tron de aur, să domnească lumi rebele,
Și iubind-o fără margini, scrie : „*visul de poet*“.

Sau visînd cu doina tristă a voinicului de munte,
Visul apelor adînce și a stîncelor cărunte,
Visul selbelor bătrîne de pe umerii de deal,
El deșteaptă-n sinul nostru dorul țării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal.

.

Iară noi ? noi, epigonii ?... Simțiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrîne, urite,
Măști rîzînde, puse bine pe-un caracter inimic ;
Dumnezeul nostru : umbră, patria noastră : o frază ;
În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază ;
Voi credeți în scrisul vostru, *noi nu credem în nimic !*

Și de-aceea spusa voastră este sîntă și frumoasă,
Căci de minți era gîndită, căci din inimi era scoasă,
Inimi mari, tinere încă, deși voi sunteți bătrîni.
S-a întors mașina lumii, cu voi *viitorul* trece ;
Noi suntem iarăși *trecutul*, fără inimi, trist și rece ;
Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin !

Voi, pierduți în gînduri sînte, convorbeți cu idealuri ;
Noi cîrpim cerul cu stele, noi mînjim marea cu valuri,
Căci al nostru-i sur și rece — marea noastră-i de îngheț.
Voi urmați cu răpejune cugetările regine,
Cînd, plutind pe aripi sînte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergéți.

Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune,
Cu zîmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
Lumina a vieții voastre drum de roze semănat.
Sufletul vostru : un înger, inima voastră : o liră,
Ce la vîntul cald ce-o mișcă cîntări molcome respiră ;
Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.

Noi ? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
Privim reci la lumea asta — vă numim vizionari.
O convenție e totul ; ce-i azi drept mine-i minciună ;
Ați luptat luptă deșartă, ați vinat țintă nebună,
Ați visat zile de aur pe-astă lume de amar.

„Moartea succede vieții, viața succede la moarte“,
Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soarte ;
Oamenii din toate cele fac icoană și simbol ;
Numesc sint, frumos și bine ce nimic nu înseamnă,
Împărțesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Și pun haine de imagini pe cadavrul trist și gol.

Ce e cugetarea sacră ? Combinare măiestrită
Unor lucruri nexistente ; carte tristă și-nclcită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poezia ? Înger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate,
Strai de purpură și aur peste țărîna cea grea.

Rămîneți dară cu bine, sînte firi vizionare,
Ce făceați valul să cînte, ce puneți steaua să zboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi ;
Noi reducem tot la pravul azi în noi, mîni în ruină,
Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină —
Toate-s praf... *Lumea-î cum este...* și ca dînsa suntem noi.

(1870, 15 august)

MORTUA EST !

Făclie de veghe pe umezi morminte,
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis ce își moaie aripa-n amar,
Astfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecuta-i cînd ceru-i cîmpie senină,
Cu rîuri de lapte și flori de lumină,
Cînd norii cei negri par sombre palate,
De luna regină pe rînd vizitate.

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,
Suind, palid suflet, a norilor schele,
Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.

O rază te nălță, un cîntec te duce,
Cu brațele albe pe piept puse cruce,
Cînd torsul s-aude l-al vrăjilor caier
Argint e pe ape și aur în aer.

Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum trece ;
Privesc apoi lutul rămas... alb și rece,
Cu haina lui lungă culcat în sicriu,
Privesc la surisu-ți rămas încă viu —

Și-ntreb al meu suflet rănit de-ndoială,
De ce-ai murit, înger cu fața cea pală ?
Au nu ai fost jună, n-ai fost tu frumoasă ?
Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă ?

Dar poate acolo să fie castele
Cu arcuri de azur zidite din stele,
Cu rîuri de foc și cu poduri de-argint,
Cu țarmuri de smirnă, cu flori care cînt ;

Să treci tu prin ele, o sfîntă regină,
Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,
În haină albastră stropită cu aur,
Pe fruntea ta pală cunună de laur.

O, moartea e-un chaos, o mare de stele,
Cînd viața-i o baltă de vise rebele ;
O, moartea-i un secol cu sori înflorit,
Cînd viața-i un basmu pustiu și urît. —

Dar poate... o ! capu-mi pustiu cu furtune,
Gîndirile-mi rele sugrum cele bune...
Cînd sorii se sting și cînd stelele pică,
Îmi vine a crede că *toate-s nimică*.

Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,
Să văd cerul negru că lumile-și cerne
Ca prăzi *trecătoare* a morții *eterne*...

Ș-atunci de-ai fi astfel... atunci în vecie
Suflarea ta caldă ea n-o să învie,
Atunci graiu-ți dulce în veci este mut...
Atunci acest înger n-a fost decît lut.

Și totuși, țărînă frumoasă și moartă,
De racla ta razim eu harfa mea spartă
Și moartea ta n-o plîng, ci *mai* fericesc
O rază fugită din chaos lumesc.

Ș-apoi... cine știe de este mai bine
A fi sau a nu fi... dar știe oricine
Că ceea ce nu e, nu simte dureri,
Și *multe* dureri-s, puține plăceri.

A fi ? Nebunie și tristă și goală ;
Urechea te minte și ochiul te-nșală ;
Ce-un secol ne zice ceilalți o dezic.
Decît un vis sarbăd, mai bine nimic.

Văd vise-ntrupate gonind după vise,
Pîn' dau în morminte ce-aşteaptă deschise,
Şi nu ştiu gîndirea-mi în ce să o sîng :
Să rîd ca nebunii ? Să-i blestem ? Să-i plîng ?

La ce ?... Oare *totul* nu e nebunie ?
Au moartea ta, înger, de ce fu să fie ?
Au e *sens* în lume ? Tu chip zîmbitor,
Trăita-i anume ca astfel să mori ?
De e sens într-astea, e-ntors şi ateu,
Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu.

(1871, 1 martie)

ÎNGER DE PAZĂ

Cînd sufletu-mi noaptea veghea în estaze;
Vedeam ca în vis pe-al meu înger de pază,
Încins cu o haină de umbre şi raze,
C-asupră-mi c-un zîmbet aripele-a-ntins ;
Dar cum te văzui într-o palidă haină,
Copilă cuprinsă de dor şi de taină,
Fugi acel înger de ochiu-ţi învîş.

Eşti demon, copilă, că numai c-o zare
Din genele-ţi lunge, din ochiul tău mare
Făcuşi pe-al meu înger cu spaimă să zboare,
El, veghea mea sfîntă, amicul fidel ?
Ori poate !... O, nchide lungi genele tale,
Să pot recunoaşte trăsurile-ţi pale.
Căci tu — *tu eşti el.*

(1871, 15 iunie)

NOAPTEA...

Noaptea potolit și vînat arde focul în cămin ;
Dintr-un colț pe-o sofă roșă eu în fața lui privesc,
Pîn' ce mintea îmi adoarme, pîn' ce genele-mi clipeșc ;
Luminarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin.

Atunci tu prin întuneric te apropii surizîndă,
Albă ca zăpada iernei, dulce ca o zi de vară ;
Pe genunchi îmi șezi, iubito, brațele-ți îmi înconjoară
Gîtul... iar tu cu iubire privești fața mea pălindă.

Cu-ale tale brațe albe, moi, rotunde, parfumate,
Tu grumazul mi-l înlănțui, pe-al meu piept capul ți-l culci ;
Ș-apoi ca din vis trezită, cu mînuțe albe, dulci,
De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele-ntr-o parte.

Netezești încet și leneș fruntea mea cea liniștită
Și gîndind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc
Pe-ai mei ochi închiși ca somnul și pe frunte-mi în mijloc
Și surizi, cum rîde visul într-o inimă-ndrăgită.

O ! desmiardă, pîn' ce fruntea-mi este netedă și lină,
O ! desmiardă, pîn-ești jună ca lumina cea din soare,
Pîn-ești clară ca o rouă, pîn-ești dulce ca o floare,
Pîn' nu-i fața mea zbîrcită, pîn' nu-i inima bătrînă.

(1871, 15 iunie)

EGIPETUL

Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de maur,
Peste el cerul d-Egipt desfăcut în foc și aur ;
Pe-a lui maluri gălbii, șese, stuful crește din adânc,
Flori, juvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare,
Alte roșii ca jeratec, alte-albastre, ochi ce plîng.

Și prin tufele de mături, ce cresc verzi, adînce, dese,
Păsări îmblînzite-n cuiburi distind penele alese,
Ciripind cu ciocu-n soare, gugiulindu-se cu-amor.
Înecat de vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară,
Nilul mișc-a lui legendă și oglinda-i galben-clară
Către marea liniștită ce îneacă al lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi și țări ferice ;
Memfis colo-n depărtare, cu zidirile-i antice,
Mur pe mur, stîncă pe stîncă, o cetate de giganți —
Sunt gîndiri arhitectonici de-o grozavă măreție !
Au zidit munte pe munte în antica lor trufie,
I-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanț

Și să pară răsărită din visările pustiei,
Din nisipuri argintoase în mișcarea vijeliei,
Ca un gînd al mării sfinte, reflectat de cerul cald
Ș-aruncat în depărtare... Colo se ridic trufașe
Și eterne ca și moartea piramidele-uriaeșe,
Racle ce încap în ele epopeea unui scald.

Se-nserează... Nilul doarme și ies stelele din strungă,
Luna-n mare își aruncă chipul și prin nori le-alungă.
Cine-a deschis piramida și-năuntru a intrat ?
Este regele : în haină de-aur roșu și pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. — I se rumpe
Al lui suflet când privește peste-al vremurilor vad.

În zadar guverună regii lumea cu înțelepciune,
Se-nmulțesc semnele rele, se-mpuțin faptele bune ;
În zadar caut-al vieții înțeles nedezelegat.
Iese-n noapte... ș-a lui umbră lungă-ntins se desfășoară
Pe-ale Nilului lungi valuri. — Astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă-ntunecat.

Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiiilor sunet ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri gigantiți de lungi sulite de-argint,
Toat-a apei, a pustiei și a nopții măreție
Se unesc să-mbrace mîndru veche-acea împărăție,
Să învie în deșerturi șir de visuri ce te mint.

Riul sfînt ne povestește cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure,
Sufletul se-mbată-n visuri care-alunecă în zbor.
Palmii risipiți în crînguri auriți de-a lunei rază,
Naltă zveltele lor trunchiuri. — Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile-nșiră nori.

Și în templele mărețe, colonade-n marmuri albe,
Noaptea zeii se preîmblă în vestmintele lor dalbe,
Și al preoților cîntec sună-n harfe de argint ;
Și la vîntul din pustie, la răcoarea nopții brună,
Piramidele din creștet aiurind și jalnic sună
Și sălbatec se plîng regii în giganticul mormînt.

În zidirea cea antică, sus în frunte-i turnul maur.
Magul priivea pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun.
El în mic privește-acolo căile lor tănuite
Și cu varga zugrăvește drumurile lor găsite :
Au aflat sîmburul lumii, tot ce-i drept, frumos și bun.

Și se poate ca spre răul unei ginți efeminate,
Regilor pătați de crime, preoțimei desfrîinate,
Magul, paza răzbunării, a cetit semnul întors ;
Ș-atunci vîntul ridicat-a tot nisipul din pustiuri,
Astupînd cu el orașe, ca gigantice sicriuri
Unei ginți ce fără viață-ngreua pămîntul stors.

Uraganu-acum aleargă pîn' ce caii lui îi crapă
Și în Nil numai deșertul nisipișul și-l adapă,
Așternîndu-l peste cîmpii cei odată înfloriți.
Memfis, Teba, țara-ntreagă coperită-i de ruine,
Prin deșert străbat sălbatec mari familii beduine,
Sorind viața lor de basme pe cîmpie nisipiți.

Dar ș-acum turburînd stele pe-ale Nilului lungi unde,
Noaptea flamingo cel roșu apa-ncet, încet pătrunde,
Ș-acum luna argintește tot Egiptul antic ;
Ș-atunci sufletul visează toată-istoria străveche,
Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche,
Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Ș-atunci Memfis se înalță, argintos gînd al pustiei,
Închegare măiestrită din suflarea vijeliei...
Beduini ce stau în lună, o minune o privesc,
Povestindu-și basme mîndre îmbrăcate-n flori și stele
De orașul care iese din pustiile de jele ;
Din pămînt și de sub mare s-aud sunete ce cresc.

Marea-n fund clopote are care sună-n orice noapte ;
Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere de-aur coapte ;
Sub nisipul din pustie cufundat e un pöpor,
Ce cu-oraşele-i deodată se trezeşte şi se duce
Sus în curţile din Memfis, unde-n săli luminează luce ;
Ei petrec în vin şi-n chiot orice noapte pînă-în zori.

(1872, 1 octombrie)

CUGETĂRILE SĂRMANULUI DIONIS

Ah ! garafa pîntecoasă doar de sfeşnic mai e bună !
Şi mucoasa luminare sfîrîind săul şi-l arde,
Şi-n această sărăcie, te inspiră, cîntă barde —
Bani n-am mai văzut de-un secol, vin n-am mai băut
de-o lună.

Un regat pentru-o ţigară, s-împlu norii de zăpadă
Cu himere !... Dar de unde ? Scîrţîie de vînt fereastra,
În pod miaună motanii — la curcani vînată-i creasta
Şi cu pasuri melancolici meditînd imblă-n ogradă.

Uh ! ce frig... îmi văd suflarea, — şi căciula cea de oaie
Pe urechi am tras-o zdravăn — iar de coate nici că-mi pasă,
Ca ţiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod — cu-a mele coate eu cerc vremea de se-nmoaie.

Cum nu sunt un şoarec, Doamne — măcar totuşi are blană
Mi-aş minca cărţile mele — nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce o bucată din Homer,
Un palat, borta-n părete şi nevasta — o icoană.

Pe păreți cu colb, pe podul cu lungi pînze de painjen
Roiesc ploșnițele roșii, de ți-i drag să te-uiți la ele !
Greu li-i de mindir de paie, și apoi din biata-mi piele
Nici că au ce să mai sugă. — Într-un roi mai de un stînjén

Au ieșit la promenadă — ce petrecere gentilă !
Ploșnița ceea-i bătrînă, cuvios în mers pășește ;
Cela-i cavalér... e iute... oare știe frantuzește ?
Cea ce-ncunjură mulțimea i-o romantică copilă.

Bruh ! mi-i frig. — Iată pe mînă cum codește-un negru
Să-mi moi degetul în gură — am să-l prind — ba las' ^{purec ;}
Pripășit la vreo femeie, știu că ar vedea pe dracul, ^{săracul !}
Dară eu — ce-mi pasă mie — bietul „îns !“ la ce să-l ^{purec ?}

Și motanul toarce-n sobă de blazat ce-i. — Măi motane,
Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic și ornic.
De-ar fi-n lume-un sat de mițe, zău ! că-n el te-aș pune
Ca să știî și tu odată, boieria ce-i, sărmane ! ^{vornic,}

Oare ce gîndește hîtrul de stă ghem și toarce-ntr-una ?
Ce idei se-nșiră dulce în mîteasca-i fantazie ?
Vreo cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,
Rendez-vous i-a dat în șură, ori în pod, în găvăună ?

De-ar fi-n lume numai mițe — tot poet aș fi ? Totuna :
Mieunînd în ode nalte, tragic miorlăînd — un Garrick,
Ziua tologit în soare, pîndînd cozile de șoaric,
Noaptea-n pod, cerdac și streșini heinizînd duios la lună.

Filosof de-aş fi — simţirea-mi ar fi vecinic la aman !
În prelegeri populare idealele le apăr
Şi junimei generoase, domnişoarele ce scapăr,
Le arăt că lumea vis e — un vis sarbăd — de motan.

Sau ca popă colo-n templul, închinat fiinţei, care
După chip ş-asemănare a creat mîtescul neam,
Aş striga : o, motănime ! motănime ! Vai... Haram
De-al tău suflet, motănime, nepostind postul cel mare.

Ah ! Sunt printre voi de-aceia care nu cred tabla legii,
Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte,
Ce destinul motănimei îl desfăşură-nainte !
Ah ! atei, nu tem ei iadul ş-a lui Duhuri — liliecii ?

Anathema sit ! — Să-i scuipe oricare motan de treabă,
Nu vedeţi ce-nțelepciune e-n făptura voastră chiară ?
O, motani fără de suflet ! — La zgîriet el v-a dat gheară
Şi la tors v-a dat musteţe — vreţi să-l pipăiţi cu laba ?

Ii ! că în clondir se stinge căpeţelul de lumină !
Moşule, mergi de te culcă, nu vezi că s-a-ntunecat ?
Să visăm favori şi aur, tu-n cotlon şi eu în pat.
De-aş putea să dorm încalea. — Somn, a gîndului odină,

O. acopere fiinţa-mi cu-a ta mută armonie,
Vino somn — ori vino moarte. Pentru mine e totuna :
De-oi petrece-ncă cu mîte şi cu pureci şi cu luna,
Or de nu — cui ce-i aduce ? — Poezie — sărăcie !

(1872, 1 decembrie)

ÎNGER ȘI DEMON

Noaptea-n Doma întristată, prin lumini îngălbenite
A făcliilor de ceară care ard lângă altare —
Pe cînd bolta-n fundul Domei stă întunecoasă, mare,
Nepătrunsă de-ochii roșii de pe mucuri ostenite,

În biserica pustie, lângă arcul în părete,
Genuncheată stă pe trepte o copilă ca un înger ;
Pe-a altarului icoană în de raze roșii frîngerii,
Palidă și mohorîtă Maica Domnului se vede.

O făclie e înfiptă într-un stîlp de piatră sură ;
Lucii picături de smoală la pămînt, cad sfîrîind
Și cununi de flori uscate fișiiesc amirosind
Ș-a copilei rugăciune tainic șopotit murmură.

Cufundat în întuneric, lîng-o cruce mărmurită,
Într-o umbră neagră, deasă, ca un demon *El* veghează,
Coatele pe brațul crucii le destinde și le-așază,
Ochii cufundați în capu-i, fruntea tristă și-ncrețită.

Și bărbia lui s-apasă de al pietrei umăr rece,
Părul său negru ca noaptea peste-al marmurei braț alb ;
Abia cîndela cea tristă cu reflectul ei roz-alb
Blînd o rază mai aruncă ce peste-a lui față trece.

Ea un înger ce se roagă — *El* un demon ce visează ;
Ea o inimă de aur — *El* un suflet apostat ;
El în umbra lui fatală, stă-ndărătnic rezemat —
La picioarele Madonei, tristă, sfîntă, *Ea* veghează.

Pe un mur înalt și rece de o marmură curată,
Albă ca zăpada iernei, lucie ca apa lină,
Se răsfrînge ca-n oglindă a copilei umbră plină —
Umbra ei, ce ca și dînsa stă în rugă-ngenuncheată.

Ce-ți lipsește oare ție, blond copil cu-a ta mărire,
Cu de marmur-albă față și cu mîinile de ceară,
Văl — o negură diafană mestecată-n stele ; clară
E privirea-ți inocentă sub a genelor umbrire ;

Ce-ți lipsește să fii înger — aripi lungi și constelate.
Dar ce văd : Pe-a umbrei tale umeri vii ce se întinde ?
Două umbre de aripe ce se mișcă tremurînde,
Două aripe de umbră către ceruri ridicate.

O, nu-i umbra ei aceea — este îngeru-i de pază ;
Lîngă marmura cea albă văd ființa-i aeriană.
Peste viața-i inocentă, viața lui cea sîntă plană,
Lîngă dînsa el se roagă, lîngă ea îngenunchează.

Dar de-i umbra ei aceea — atunci *Ea* un înger este,
Însă aripele-i albe lumea-a le vedea nu poate ;
Muri sfîinți de-a omenirii rugăciuni îndelungate
Văd aripele-i diafane și de dînselle dau veste.

Te iubesc ! — era să strige demonul în a lui noapte,
Dară umbra-naripată a lui buze le înmoaie ;
Nu spre-amor, spre-nchinăciune el genunchii-și încovoiaie
Și ascultă dus din lume a ei dulci și timizi șoaapte.

: :

*Ea ? — O fiică e de rege, blondă-n diadem de stele,
Trece-n lume fericită, inger, rege și femeie ;
El răscoală în popoare a distrugerii scinteie
Și în inimi pustiite samănă gândiri rebele.*

*Despărțiți de-a vieții valuri, între el și între dînsa
Veacuri sunt de cugetare, o istorie,-un popor,
Cîteodat' — deși arare — se-ntîlesc, și ochii lor
Se privesc, par a se soarbe în dorința lor aprinsă.*

*Ochii ei cei mari, albaștri, de blîndețe dulci și moi,
Ce adînc pătrund în ochii lui cei negri furtunoși !
Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș —
Se iubesc... Și ce departe sunt deolaltă amîndoi !*

*A venit un rege palid, și coroana sa antică,
Grea de glorie și putere, l-a ei poale-ar fi depus,
Pe-ale tronului covoare ea piciorul de-ar fi pus
Și în mîna-i înșeprată, mîna ei îngustă, mică.*

*Dară nu — mute rămas-au buzele-i abia deschise,
Mută inima în pieptu-i, mîna ei trasă-ndărăt.
În a sufletului taină, ea iubea. Clar și încet
Se ivea fața de demon fecioreștilor ei vise.*

*Ea-l vedea mișcînd poporul cu idei reci, îndrăznețe
Ce puternic e — gîndi ea, cu-amoroasă dulce spaimă ;
El prezentul îl răscoală cu-a gîndirilor lui faimă
Contra tot ce grămădiră veacuri lungi și frunți mărețe.*

El ades suit pe-o piatră cu turbare se-nfășoară
În stindardul roș și frunte-i aspră-adîncă, încrețită,
Părea ca o noapte neagră de furtune-acoperită,
Ochii fulgerau și vorba-i trezea furia vulgară.

.
Pe un pat sărac asudă într-o lungă agonie
Tînărul. O lampă-ntinde limb-avară și subțire,
Sfîrîind în aer bolnav. — Nimeni nu-i știe de știre,
Nimeni soarta-i n-o-mblînzește, nimeni fruntea nu-i
mîngîie.

Ah ! acele gînduri toate îndreptate contra lunei,
Contra legilor ce-s scrise, contra ordinii-mbrăcate
Cu-a lui Dumnezeu numire — astăzi toate-s îndreptate
Contra inimii murinde, sufletul vor să-i sugrume !

A muri fără speranță ! Cine știe-amărăciunea
Ce-i ascunsă-n aste vorbe ? — Să te simți neliber, mic,
Să vezi marile-aspirații că-s reduse la nimic,
Că domnesc în lume rele căror nu te poți opune,

C-opunîndu-te la ele, tu viața-ți risipești —
Și cînd mori să vezi că-n lume viețuit-ai *în zadar* :
O astfel de moarte-i iadul. Alte lacrimi, alt amar
Mai crud nici e cu puțință. *Simți că nimica nu ești.*

Și acele gînduri negre mai nici a muri nu-l lasă.
Cum a intrat el în viață ? Cît amor de drept și bine,
Cîtă sinceră frăție adusese el cu sine ?
Și răsplata ? — Amărîrea, care sufletu-i apasă.

Dar prin negurile negre, care ochii îi acopăr,
Se apropie-argintoasă umbra nalt-a unui înger,
Se aşază lin pe patu-i ; ochii lui orbiti de plîngeri
Ea-i sărută. De pe dinşii negurile se descopăr...

Este Ea. C-o mulţumire adîncă, nemaisimţită,
El în ochii ei se uită. — Mîndră-i de înduioşere ;
Ceasul ultim îi împacă toată viaţa-i de durere ;
Ah ! şopteşte el pe moarte — cine eşti ghicesc, iubită.

Am urmat pămîntul ista, vremea mea, viaţa, poporul,
Cu gîndirile-mi rebele contra cerului deschis ;
El n-a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pe un înger să mă-mpace, şi-mpăcarea-i... e amorul.

(1873, 1 aprilie)

FLOARE ALBASTRĂ

— Iar te-ai cufundat în stele
Şi în nori şi-n ceruri nalte ?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieţii mele.

În zadar rîuri de soare
Grămădeşti-n a ta gîndire
Şi cîmpiile asire
Şi întunecata mare ;

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare —
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite !

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah ! ea spuse adevărul ;
Eu am râs, n-am zis nimica.

— Hai în codrul cu verdeată,
Und-izvoare pling în vale,
Stînca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.

Acolo-n ochi de pădure,
Lîngă balta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom șede-a în foi de mure.

Și mi-i spune-atunci povești
Și minciuni cu-a ta guriță,
Eu pe-un fir de romăniță
Voi cerca de mă iubești.

Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ți astup cu dînsul gura.

De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-a s-o știe,
Căci va fi sub pălărie —
Ș-apoi cine treabă are !

Cînd prin crengi s-a fi ivit
Luna-n noaptea cea de vară,
Mi-i ținea de subsuoară,
Te-oi ținea de după gît.

Pe cărare-n bolți de frunze,
Apucînd spre sat în vale,
Ne-om da sărutări pe cale,
Dulci ca florile ascunse.

Și sosind l-al porții prag,
Vom vorbi-n întunecime ;
Grija noastră n-aib-o nime,
Cui ce-i pasă că-mi ești drag ?

Înc-o gură — și dispare...
Ca un stîlp eu stam în lună !
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare !

Și te-ai dus, dulce minune,
Ș-a murit iubirea noastră —
Floare-albastră ! floare-albastră
Totuși este trist în lume !

(1873, 1 aprilie)

IMPĂRAT ȘI PROLETAR

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorită,
Unde pătrunde ziua printre ferești murdare,
Pe lângă mese lunge, stătea posomorită,
Cu fețe-ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci și sceptici ai plebei proletare.

Ah ! — zise unul — spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri și de chin ?
Nici o scînteie-ntr-însul nu-i candidă și plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
Asupra cărui dînsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea ? — Cei tari se îngrădără
Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi ;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dînșii la lucru-i osîndiră
Și le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
Trec zilele voioase și orele surid.
În cupe vin de ambră — iarna grădini, verdeață,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață —
Ei fac din noapte ziua ș-a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dînșii ea nu există. Însă
V-o predică, căci trebuie să fie brațe tari,
A statelor greoaie cară trebuie-mpinse
Și trebuiesc luptate războaiele aprinse,
Căci voi murind în sînge, ei pot să fie mari.

Și flotele puternice ș-armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ș-acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strînse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Și-s supte din sudoarea prostituului popor.

Religia — o frază de dînșii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug,
Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată,
După ce-amar muncirăți mizeri viața toată,
Ați mai purta osînda ca vita de la plug ?

Cu umbre, care nu sunt, v-a-ntunecat vederea
Și v-a făcut să credeți că veți fi răsplătiți...
Nu ! moartea cu viața a stins toată plăcerea —
Cel ce în astă lume a dus numai durerea
Nimic n-are dincolo, căci *morți* sunt cei muriți.

Minciuni și fraze-i totul ce statele susține,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin ;
Averea să le aperi, mărirea ș-a lor bine,
Eî brațul tău înarmă ca să lovești în tine,
Șî pe voi contra voastră la luptă ei vă mîn.

De ce să fiți voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia puteți trăi ?
De ce boala și moartea să fie partea voastră,
Cînd ei în bogăția cea splendidă și vastă
Petrec ca și în ceruri, n-au timp nici de-a muri ?

De ce uitați că-n voi e și număr și putere ?
Cînd vreți, puteți prea lesne pămîntul să-mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde să-nchid-avere,
Pe voi unde să-nchidă, cînd împinși de durere
Veți crede c-aveți dreptul și voi ca să trăiți.

Ei îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă,
Și sucii cel mai dulce pământului i-l sug ;
Ei cheamă-n voluptatea origiei zgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase :
Frumsețile-ne tineri bătrînii lor distrug.

Și de-ntrebați atuncea, vouă ce vă rămîne ?
Munca, din care dînșii se-mbată în plăceri,
Robia viața toată, lacrimi pe-o neagră pine,
Copilelor pătate mizeria-n rușine...
Ei tot și voi nimica ; ei cerul, voi dureri !

De lege n-au nevoie — virtutea e ușoară
Cînd ai ce-ți trebuiește... Iar legi sunt pentru voi,
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară
Cînd mîna v-o întindeți la bunuri zîmbitoare,
Căci nu-i iertat nici brațul teribilei nevoi.

Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă,
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați !
Atunci cînd după moarte răsplată nu v-așteaptă,
Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare, și să trăim ca frați !

Sfărmați statuia goală a Venerei antice,
Ardeți acele pînze cu corpuri de ninsori ;
Ele stîrnesc în suflet ideea neferice
A perfecției umane și ele fac să pice
În ghearele uzurei copile din popor ;

Sfărmați tot ce ațîță inima lor bolnavă,
Sfărmați palate, temple, ce crimele ascund.
Zvîrliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre pînă și urma selavă
Celor ce le urmează pîn' la al lumii fund !

Sfărmați tot ce arată mîndrie și avere,
O ! dezbrăcați viața de haina-i de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi, de urît —
Să fie un vis numai, să fie o părere,
Ce făr' de pătimi trece în timpul nesfîrșit.

Zidiți din dărmături gigantici piramide
Ca un *memento mori* pe al istoriei plan ;
Aceasta este arta ce sufletu-și deschide
Naintea vecinicii, nu corpul gol ce rîde
Cu mutra de vîndută, cu ochi vil și viclean.

O ! aduceți potopul, destul voi așteptarăți
Ca să vedeți ce bine prin bine o să ias' ;
Nimic... Locul hienei îl luă cel vorbaret,
Locul cruzimii vechie, cel lins și pizmătareț,
Formele se schimbă, dar răul a rămas.

Atunci vă veți întoarce la vremile-aurite,
Ce mitele albastre ni le șoptesc ades,
Plăcerile egale egal vor fi-mpărțite,
Chiar moartea cînd va stinge lampa vieții finite
Vi s-a părea un inger cu părul blond și des.

Atunci veți muri lesne fără de-amar și grijă,
Feciorii-or trăi-n lume cum voi ați viețuit,
Chiar clopotul n-a plînge cu limba lui de spijă
Pentru acel de care norocul avu grijă ;
Nimeni de-a plînge n-are, el traiul și-a trăit.

Și boale ce mizeria ș-averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu-ncetul s-or topi ;
Va crește tot ce-n lume este menit să crească,
Va bea pîn-în fund cupa, pîn' va vrea s-o zdrobească,
Căci va muri cînd nu va avea la ce trăi.

.

Pe malurile Seinei, în faeton de gală,
Cezarul trece palid, în gânduri adîncit ;
Al undelor greu vuiet, vuirea în granit
A sute d-echipajuri, gîndirea-i n-o înşală ;
Poporul loc îi face tăcut şi umilit.

Zîmbirea lui deşteaptă, adîncă şi tăcută,
Privirea-i ce citeşte în suflete-omeneşti,
Şi mîna-i care poartă destinele lumeşti,
Cea grupă zdrenţuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de aceşti.

Convins ca voi el este-n năltimea-i solitară
Lipsită de iubire, cum că principiul rău,
Nedreptul şi minciuna al lumii duce friu ;
Istoria umană în veci se desfăşoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Şi el — el vîrful mîndru al celor ce apasă —
Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut.
De aţi lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă
De răsturnări măreţe, mărirea-i radioasă,
Cezarul, chiar cezarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,
Cu zîmbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mintea de dreptate şi bine rîzătoare,
Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare,
La jugu-i el sileşte pe cei ce l-au urit.

.

Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,
Turnuri ca facile negre trăsnesc arzînd în vînt —
Prin limbile de flacări, ce-n valuri se frămînt,
Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadavru, Paris — al lui mormînt.

Pe stradele-ncrușite de flacări orbitoare,
Suiți pe baricade de bulgări de granit,
Se mișc batalioane a plebei proletare,
Cu cușme frigiene și arme lucitoare,
Și clopote de-alarmă răsună răgușit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare,
Prin aerul cel roșu, femeii trec cu-arme-n braț,
Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară
Și sinii lor acopăr — e ură și turbare
În ochii lor cei negri, adânci și deserați.

O ! luptă-te-nvălită în pletele-ți bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut !
Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate
Sfințește-a ta viață de tină și păcate ;
Nu ! nu ești tu de vină, ci cei ce te-au vîndut !

Scînteie marea lină, și placele ei sure
Se mișc una pe alta ca pături de cristal
Prin lunce prăvălitate ; din tainica pădure
Apare luna mare cîmpiilor azure,
Împlîndu-le cu ochiul ei mîndru, triumfal.

Pe undele încete își mișcă legănat
Corăbii învechite scheletele de lemn ;
Trecînd încet ca umbre — țin pînzele umflate,
În fața lunii, care prim ele-atunci străbate ;
Și-n roată de foc galben stă fața-i ca un semn.

Pe malurile zdrumicate de aiurirea mării
Cezaru-ncă veghează la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase — și-ntinse-a apei arii
În cercuri fulgerînde se pleacă lin suflării.
A zefirului nopții și sună cadențat.

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată,
Călcînd pe vîrf de codri, pe-a apelor măriri,
Trecea cu barba albă — pe fruntea-ntunecată
Cununa cea de paie îi atîrna uscată — Moşneagul rege Lear.

Uimit privea cezarul la umbra cea din nouri,
Prin creţi ai cărei stele lin tremurînd transpar,
I se deschide-n minte tot sensul din tablouri
A vieţii sclipitoare... A popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar :

„În orice om o lume îşi face încercarea,
Bătrînul Demiurgos se opinteşte-n van ;
În orice minte lumea îşi pune întrebarea
Din nou : de unde vine şi unde merge floarea
Dorinţelor obscure sădite în noian ?

Al lumii-ntregul sîmbur, dorinţa-i şi mărirea,
În inima oricărui i-ascuns şi trăitor,
Zvîrlire hazardată, cum pomu-n înflorire
În orice floare-ncearcă întreagă a sa fire,
Ci-n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei îngheaţă,
Se petrifică unul în sclav, altu-mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viaţă
Şi arătînd la soare-a mizeriei lui faţă —
Faţa — căci înţelesul i-acelaşi la toţi dat.

În veci aceleaşi doruri mascate cu-altă haină,
Şi-n toată omenirea în veci acelaşi om —
În multe forme-apare a vieţii crudă taină,
Pe toţi ea îi înşală, la nime se distaină,
Dorinţi nemărginite plantînd într-un atom.

Cînd știi că visu-acesta cu moarte se sfîrșește,
Că-n urmă-ți rămîn toate astfel cum sunt, de dregi
Oricît ai drege-n lume — atunci te obosește
Eterna alergare... ș-un gînd te-ademeneste ;
Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi.“

(1874, 1 decembrie)

FĂT-FRUMOS DIN TEI

— Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută ești, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mîni în schit la sfînta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mîngîierea vieții tale,
Mîntuirea feței mele.

— Nu voi, tată, să usuce
Al meu suflet tînăr, vesel :
Eu iubesc vînatul, jocul ;
Traiul lumii alții lese-l.

Nu voi părul să mi-l taie,
Ce-mi ajunge la călcîie,
Să orbesc cetînd pe carte
În fum vînat de tămîie.

— Știu mai bine ce-ți priește,
Las' de-a lumii orice gînd,
Mini în zori de zi pleca-vom
Către schitul vechi și sfînt.

Ea aude — plînge. Parcă
Îi venea să plece-n lume,
Dusă de pustie gînduri
Și de-un dor fără de nume.

Și plîngînd înfrînă calul,
Calul ei cel alb ca neaua,
Îi netează mîndra coamă
Și plîngînd îi pune șeaua.

S-avîntă pe el și pleacă,
Păru-n vînturi, capu-n piept,
Nu se uită înainte-i,
Nu privește îndărăpt.

Pe cărări pierdute-n vale
Merge-n codri fără de capăt,
Cînd a serei raze roșii
Asfințind-din ceruri scapăt.

Umbra-n codri ici și colo
Fulgerează de lumine...
Ea trecea prin frunza-n freamăt
Și prin murmur de albine ;

În mijloc de codru-ajunse
Lîngă teiul nalt și vechi,
Unde-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi.

De murmur duios de ape
Ea trezită-atunci tresare,
Vede-un tînăr, ce alături
Pe-un cal negru stă călare.

Cu ochi mari la ea se uită,
Plini de vis, duioși plutind,
Flori de tei în păru-i negru
Și la șold un corn de-argint.

Și-ncepu încet să sune,
Fermecat și dureros —
Inima-i creștea de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul,
Și atunci c-obrazul roș
Ea apleacă gene lungi
Peste ochii cuvioși.

Iar pe buze-i trece-un zîmbet
Înecat, fermecător,
Care gur-abia-i deschide,
Cea uscată de amor.

Cînd cu totul răpită
Se-ndoi spre el din şele,
El înceată din cîntare
Şi-i grăi cu grai de jele,

Ş-o cuprinde de călare —
Ea se apără c-o mină,
Însă totuşi lui se lasă,
Simte inima că-i plină.

Şi pe umărul lui cade
Al ei cap cu faţa-n sus ;
Pe cînd caii pasc alături,
Ea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul fermecat
Asurzeşte melancolic
A lor suflet îmbătat.

Lun-atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăveşte umbre negre
Pe cîmp alb ca de zăpadă.

Şi mereu ea le lungeste,
Şi urcînd pe cer le mută,
Dar ei trec, se pierd în codri
Cu viaţa lor pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpînă
A rămas pierdută-n lume.

(1875, 1 februarie)

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă regina nopții moartă.
O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormînt albastru și-n pînze argintie,
În mausoleu-ți mîndru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc !
Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,
Ce sate și cîmpie c-un luciu vâl îmbracă ;
Văzduhul scînteiază și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe cîmpul solitar.
Și țintirimul singur cu strîmbe cruci veghează,
O cucuvaie sură pe una se așează,
Clopotnița trosnește, în stîlpi izbește toaca,
Și străveziul demon prin aer cînd să treacă,
Atinge-ncet arama cu zimții-aripei sale
De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale.

Biserica-n ruină

Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrînă,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiuite vîntul —
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvîntul —
Năuntrul ei pe stîlpii-i, păreți, iconostas,
Abia conture triste și umbre au rămas ;
Drept preot toarce-un greier un gînd fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

. . . .

Credința zugrăvește icoanele-n biserici —
Și-n sufletu-mi pusesese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieții valuri, de al furtunii pas
Abia conture triste și umbre-au mai rămas.

În van mai caut lumea-mi în obositul creier,
Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist un greier :
Pe inima-mi pustie zadarnic mîna-mi țiu,
Ea bate ca și cariul încet într-un sicriu.
Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și cînd n-ar fi viața-mi, ca și cînd n-aș fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune pîvestea pe de rost
De-mi țin la el urechea — și rid de cite-ascult
Ca de dureri străine ?... Parc-am murit de mult.

(1876, 1 septembrie)

CRAIASA DIN POVEȘTI

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe cîmpie ;

S-adun flori în șezătoare
De painjen tort să rumpă,
Și anină-n haina nopții
Boabe mari de piatră scumpă.

Lîngă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dîndu-și trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri. •
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvînt al sfintei Miercuri ;

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvînt al sfintei Vineri.

Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

(1876, 1 septembrie)

LACUL

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă ;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept ;

Să sărim în luntrea mică,
Îngînați de glas de ape,
Și să scap din mînă cîrmă,
Și lopețile să-mi scape ;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blîndeii lune —
Vîntu-n trestii lin foșnească,
Unduioasa apă sune !

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lîngă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

(1876, 1 septembrie)

DORINȚA

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din creștet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsînd pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice,
Îngîna-ne-vor c-un cînt
Singuratece izvoare,
Blînda batere de vînt ;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gînduri,
Flori te tei deasupra noastră
Or să cadă rînduri-rînduri.

(1876, 1 septembrie)

CĂLIN

(file din poveste)

GAZEL

*Toamna frunzele colindă,
Sun-un grier sub o grindă,
Vîntul jalnic bate-n geamuri
Cu o mină tremurîndă,
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată ?
Tu auzi păşind în tindă —
E iubitul care vine
De mijloc să te cuprindă
Şi în faţa ta frumoasă
O să ţie o oglindă,
Să te vezi pe tine însăşi
Visătoare, surizîndă.*

I

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,ic,
Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic
Ş-ale rîurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot —
De departe-n văi coboară tînguiosul glas de clopot ;
Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetăţuie,
Acăţat de pietre sure un voinic cu greu le suie ;
Aşezînd genunchi şi mină cînd pe-un colţ, cînd pe alt colţ,
Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolţi
Şi pe-a degetelor virfuri în ietacul tănuit
Intră — unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
Ci prin flori întreşute, printre gratii luna moale

Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale ;
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu — părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.

Iar de sus pîn-în podele un painjăn prins de vrajă
A țesut subțire pînză străvezie ca o mreajă ;
Tremurînd ea licurește și se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
După pînza de painjăn doarme fata de-mpărat ;
Înecată de lumină e întinsă în crivat.
Al ei chip se zugrăvește plin și alb : cu ochiu-l măsurî
Prin ușoara-nvinețire a subțirilor mătăsuri ;
Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci și-arată
Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată.
Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăștie,
Timpla bate liniștită ca o umbră viorie,
Și sprîncenele arcate fruntea albă i-o încheie,
Cu o singură trăsură măiestrit le încondeie ;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Brațul ei atîrnă leneș peste marginea de pat ;
De a vîrstii ei căldură fragii sînului se coc,
A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,
Ea zîmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri ;
Iar pe patu-i și la capu-i presurați-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie și cu mîna sa el rumpe
Pînza cea acoperită de un colb de pietre scumpe ;
A frumuseții haruri goale ce simțirile-i adapă,
Încăperile gîndirii mai nu pot să le încapă.
El în brațe prinde fata, peste față i se-nclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic —
Ș-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră cum de firele sunt rupte,
Și-n oglind-ale ei buze vedē vinete și supte —
Ea zîmbind și trist se uită, șoptește blînd din gură :
— Zburător cu negre plete, vin' la noapte de mă fură.

III

Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și —
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și.
Și Narcis văzîndu-și fața în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.
Și de s-ar putea pe dînsa cineva ca să o prindă,
Cînd cu ochii mari, sălbateci se privește în oglindă,
Subțiindu-și gura mică și chemîndu-se pe nume
Și fiîndu-și șie dragă cum nu-i este nime-n lume,
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă
Cum că ea — frumoasa fată — a ghicit că e frumoasă.
Idol tu ! răpire minții ! cu ochi mari și părul des,
Pentru-o inimă fecioară mîndru idol ți-ai ales !
Ce șoptește ea în taină cînd privește cu mirare
Al ei chip gingaș și tînăr, de la cap pîn' la picioare ?
„Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător
Și strîngîndu-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor...
Și de-aceea cînd mă caut în păretele de-oglinzi,
Singurică-n cămăruță brațe albe ău întinz
Și mă-mbrac în părul galben, ca în strai ușor țesut,
Și zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.
Și atunci de sfiiciune mi-iese sîngele-n obraz —
Cum nu vine zburătorul ca la pieptul lui să caz ?
Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe el îl fac.
Și mi-s dragă mișe însămi, pentru că-i sunt dragă lui —
Gură tu ! învață minte, nu mă spune nimăru,
Nici chiar lui, cînd vine noaptea lîngă patul meu tiptil,
Doritor ca o femeie și viclean ca un copil !“

Astfel vine-n toată noaptea zburător la al ei pat.
 Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat :
 Și atuncea cînd spre ușă el se-ntoarce ca să fugă,
 Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă :
 — O, rămii, rămii la mine, tu, cu viers. duios de foc,
 Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc
 Și nu crede că în lume, singurel și rătăcit,
 Nu-i găsi un suflet tînăr ce de tine-i îndrăgit.
 O, tu umbră pieritoare, cu adîncii tristii ochi,
 Dulci-s ochii umbrei tale — nu le fie de diochi !
 El s-așează lîngă dînsa și o prinde de mijloc,
 Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc :
 — O, șoptește-mi — zice dînsul — tu cu ochii plini d-eres
 Dulci cuvinte nențelese, însă pline de-nțelese.
 Al vieții vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
 Și-l visez, cînd cu-a mea mîna al tău braț rotund îl pipăi,
 Cînd pui capul tu pe pieptu-mi și bătăile îi numeri,
 Cînd sărut cu-mpătimire ai tăi albi și netezi umeri .
 Și cînd sorb al tău răsuflet în suflarea vieții mele
 Și cînd inima ne crește de *un* dor, de-o dulce jele ;
 Cînd pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,
 Părul tău bălai și moale de mi-l legi după grumaz,
 Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi-ntinzi o gură,
 Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.
 Tu ! !... nu vezi... nu-ți aflu nume... Limba-n gură mi se
 leagă
 Și nu pot să-ți spun odată, cît — ah ! cît îmi ești de dragă !
 Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de-unde să-nceapă,
 Căci pe rînd și-astupă gura cînd cu gura se adapă ;
 Unu-n brațele altuia, tremurînd ei se sărută,
 Numai ochiul e vorbaret, iară limba lor e mută,
 Ea-și acopere cu mîna fața roșă de sfială,
 Ochii-n lacrimi și-i ascunde într-un păr ca de peteală.

V

S-au făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr,
 Și atita de subțire, să o tai c-un fir de păr.
 Și cosița ta bălaie o aduni la ochi plîngînd,
 Inimă făr' de nădejde, suflete bătut de gînd.
 Toată ziua la fereastră, suspinînd nu spui nimică,
 Ridicînd a tale gene, al tău suflet se ridică ;
 Urmărind pe ceruri limpezi cum plutește-o ciocîrlie,
 Tu ai vrea să spui să ducă către dînsul o solie,
 Dar ea zboară... tu cu ochiul plutitor și-ntunecos
 Stai cu buze discleștate de un tremur dureros.
 Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fîștri,
 Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
 Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
 Și seninul cer albastru mîndru lacrimile-l prind ;
 Dar dacă ar cădea toate, el rămîne trist și gol,
 N-ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol —
 Noaptea stelilor, a lunei, a oglinzilor de rîu
 Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu ;
 Și din cînd în cînd vărsate, mîndru lacrimile-ți șed,
 Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te vîd ?
 Prin ei curge rumenirea, mîndră, ca de trandafiri,
 Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri —
 Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
 Ce ușor se mistuiește prin plînsorile pustie...
 Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
 S-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar ?
 Tu-ți arzi ochii și frumseța... Dulce noaptea lor se stinge,
 Și nici știi ce pierde lumea. Nu mai plînge, nu mai plînge !

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca și cîlții cînd nu-i perii,
 Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
 Bine-ți pare să fii singur, crai bătrîn fără de minți,
 Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți ?

Să te primbli și să numeri scinduri albe în cerdac ?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac !
Alungat-o-ai pe dinsa, ca departe de părinți
În coliba împistrită ce să nasc-un pui de prinț.
În zadar ca s-o mai cate tu trimiți în lume crainic,
Nimeni n-a afla locașul unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sara cea de toamnă ; de pe lacuri apa sură
Înfunda mișcarea-i creață între stuf la iezătură ;
Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
Rînduri, rînduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.
De cînd codrul, dragul codru, troienindu-și frunza toată,
Își deschide-a lui adîncuri, fața lunei să le bată,
Tristă-i firea, iară vîntul sperios vo creangă farmă —
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.

Pe potica dinspre codri cine oare se coboară ?
Un voinic cu ochi de vultur lungă vale o măsoară.
Șapte ani de cînd plecat-ai, zburător cu negre plete
Ș-ai uitat de soarta mîndrei, iubitoarei tale fete !

Și pe cîmpul gol el vede un copil umblînd descult
Și cercînd ca să adune într-un cîrd bobocii mulți.
— Bună vreme, măi băiete ! — Mulțămim, voinic străin !
— Cum te cheamă, măi copile ? — Ca pe tată-meu —

Călin ;

Mama-mi spune cîteodată, de-o întreb : a cui-s, mamă ?
„Zburătoru-ți este tată și pe el Călin îl cheamă.”
Cînd l-aude, numai dînsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă și pe capătu-unei lăiți,
Lumina cu mucul negru într-un hîrb un roș opaiț ;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă ;
Hîrîită, noduroasă, stă în colb rîșnița veche,

În cotlon torcea motanul, pieptănîndu-și o ureche ;
Sub icoana afumată unui sfînt cu comănac
Arde-n candel-o lumină cît un sîmbure de mac ;
Pe-a icoanei policioară, busuioc și mint-uscată
Împlu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată ;
Pe cuptiorul uns cu humă și pe coșcovii păreți
Zugrăvit-au c-un cărbune copilașul cel isteț
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.
O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie
Printre care trece-o dungă mohorîtă și gălbuie.
Pe un pat de scînduri goale doarme tînăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.
El s-așează lîngă dînsa, fruntea ei o netezește,
O desmiardă cu durere, suspinînd o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blînd pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zîmbi și nu se-ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,
Inima-i zvîcnește tare, viața-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvînt măcar nu spune,
Rîde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ș-apoi îi sucește părul pe-al ei deget alb, subțire,
Își ascunde fața roșă l-a lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia i-o ridică, s-uită-n ochii plini de apă,
Și pe rînd și-astupă gura, cînd cu gura se adapă.

VIII

De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lîngă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămîiet ;

Pare că și trunchii vecinici poartă suflute sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mîndrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind ;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Cînd coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
Curg în rîuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Împlu aerul văratic de mireasmă și răcoare
A popoarelor de muște sărbători murmuitoare.

Lîngă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o *masă mare*-ntînsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese ;
Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele,
Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele.
Iată craiul, socru-mare, rezemat în jîlt cu spată,
El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată ;
Țapăn, drept, cu schiptru-n mînă, șede-n perine de puf
Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf...
Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
Care ține-n a lui mînă mîna gingașei mirese.
Îi foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii ;
La pămînt mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.

Socrul roagă-n capul mesei să poftască să se pună
Nunul mare, mîndrul soare, și pe nună, mîndra lună.
Și ș-așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.

Dar ce zgomat se aude ? Bîziit ca de albine ?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,

Pină văd păinjenișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.
Trec furnici ducînd în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci ;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă — vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel ;
În veșmînt de cațifele, un bondar rotund în pîntec,
Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cîntec ;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur ;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
Vin țințarii lăutarii, gîndăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică i-așteapta-ndărătul ușii.

Și pe masa-mpărătească sare-un greier, cranic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătînd din pînten ;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi :
— Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.

(1876. 1 noembrie)

STRIGOII

I

*...că trece aceasta ca fumul de pre pămînt.
Ca floarea au înflorit, ca iarba s-au tăiat,
cu pînza se înfășură, cu pămînt se acopere.*

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,
Între făclii de ceară, arzînd în sfeșnici mari,
E-ntinsă-n haine albe, cu fața spre altar,
Logodnica lui Arald, stăpîn peste avari ;
Încet, adînc răsună cîntările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă
Și păru-i de-aur curge din raclă la pământ,
Căzuți în cap sunt ochii. C-un zîmbet trist și sfînt
Pe buzele-i lipite, ce vinete îi sunt,
Iar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Și lingă ea-n genunche e Arald, mîndrul rege,
Scînteie desperarea în ochii-i crunți de sînge,
Și încîlcit e părul lui negru... gura-și strînge ;
El ar răcni ca leii, dar vai ! nu poate plînge.
De zile trei își spune povestea vieții-ntrege :

„Eram un copilandru. Din codri vechi de brad
Flămînzii ochi rotindu-i, eu mistuiam pămîntul,
Eu răzvrăteam imperii, popoarele cu gîndul...
Visînd că toată lumea îmi asculta cuvîntul,
În valurile Volgăi cercam cu spada vad.

Domnind semeț și tînăr pe roinicele stoluri,
Căror a mea ființă un semizeu părea,
Simțeam că universul la pasu-mi tresărea,
Și nații călătore, împinse de a mea,
Împlut-au sperioase pustiul pîn' la poluri.

Căci Odin părăsise pe gheață nalta-i domă,
Pe zodii sîngeroase porneau a lui popoară ;
Cu creștetele albe, preoți cu pleata rară
Trezeau din codrii vecinici, din pace seculară
Mii roiuri vorbitoare, curgînd spre vechea Romă.

Pe Nistru tăbărisem poporul tău să-mpil :
Cu sfetnici vechi de zile mă-ntîmpinași în cale,
Ca marmura de albă, cu păr de aur moale ;
În jos plecat-am ochii-naîntea feței tale,
Stătînd un îndărătnic — un sfiicios copil.

La blînda ta muştrare simt glasul cum îmi seacă...
Eu caut a răspunde, nu ştiu ce să răspund ;
Mi-ar fi părut mai bine-n pămînt să mă cufund,
Cu minile-amîndouă eu faţa îmi ascund
Şi-ntîia dată-n viaţă un plîns amar mă-neacă.

Zîmbiră între dînşii bătrînii tăi prieteni
Şi singuri ne lăsară... Te-ntreb într-un tîrziu,
Uitîndu-mă la tine, privind fără să ştiu :
«La ce-ai venit, regină, aicea în pustiu ?
Ce cauţi la barbarul sub streşina-i de cetini ?»

Cu glasul plin de lacrimi, de-nduioşare cald,
Privindu-mă cu ochii, în care-aveai un cer,
Mi-ai zis : «Aştept din parte-ţi, o, rege cavaler,
Că-mi vei da prins pe-acela ce umilit ţi-l cer...
Eu vreau să-mi dai copilul zburdalnic — pe Arald.»

Şi întorcîndu-mi faţa, eu spada ţi-am întins.
Pe plaiuri dunărene poporu-şi opri mersul,
Arald, copilul rege, uitat-a Universul,
Urechea-i fu menită ca să-ţi asculte viersul,
De-atunci, învingătoarea, iubit-ai pe învins.

De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grîu,
Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă
Şi-nlăntuîndu-mi, gîtul cu braţe de zăpadă,
Îmi întindeai o gură deschisă pentru sfadă :
«Eu vin la tine, rege, să cer pe-Arald al meu».

De-ai fi cerut pămîntul cu Roma lui antică,
Coroanele ce regii pe frunte le aşează,
Şi stelele ce vecinic pe ceruri colindează,
Cu toate la picioare-ţi eu le puneam în vază,
Dar nu-l mai vrei, pe Arald, căci nu mai vrei nimică.

Ah ! unde-i vremea ceea, cînd eu cercam un vad
Să ies la lumea largă... și fost-ar fi mai bine
Ca niciodată-n viață să nu te văd pe tine —
Să fumege nainte-mi orașele-n ruine,
Să se-mplinească visu-mi din codrii cei de brad !“

Făcliile ridică, se mișc-în line pasuri,
Ducînd la groapă trupul reginei dunărene,
Monahi, cunoscătorii vieții pămîntene,
Cu barbele lor albe, cu ochii stîns sub gene,
Preoți bătrîni ca iarna, cu gîngavele glasuri.

O duc cîntînd prin tainiți și pe sub negre bolți,
A misticei religii întunecoase cete,
Pe funii lungi coboară sicriul sub părete,
Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete
Sub candela ce arde în umbra unui colț.

II

*În numele sfîntului
Taci, s-auzi cum latră
Cățelul pămîntului
Sub crucea de piatră.*

Arald pe un cal negru zbura, și dealuri, vale
În juru-i fug ca visuri — prin nouri joacă lună —
La pieptu-i manta neagră în falduri și-o adună,
Movili de frunze-n drumu-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru-n munții vechi,
Izvoară vii murmură și saltă de sub piatră,
Colo cenușa sură în părăsita vatră,
În codri-adînci cățelul pămîntului tot latră,
Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.

Pe-un jilt tăiat în stincă stă ȝapăn, palid, drept,
Cu cîrja lui în mînă, preotul cel păgîn ;
De-un veac el șede astfel — de moarte-uitat, bătrîn,
În plete-i crește mușchiul și mușchi pe al lui sîn,
Barba-n pămînt i-ajunge și genele la piept...

Așa fel zi și noapte de veacuri el stă orb,
Picioarele lui vechie cu piatra-mpreunate,
El numără în gîndu-i zile nenumărate;
Și filii deasupra-i, gonindu-se în roate,
Cu-aripile-ostenite, un alb ș-un negru corb.

Arald atunci coboară de pe-al lui cal. C-o mînă...
El scutură din visu-i moșneagu-ncremenit :
— O, mag, de zile vecinic, la tine am venit,
Dă-mi înapoi pe-aceea ce moartea mi-a răpit,
Și de-astăzi a mea viață la zeii tăi se-nchină.

Bătrînul cu-a lui cîrjă sus genele-și ridică,
Se uită lung la dînsul, dar gura-nchisă-i tace,
Cu greu a lui picioare din piatră le desface,
Din tronu-i se coboară, cu mîna semn îi face
Ca-n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.

În poarta prăbușită ce duce-n fund de munte,
Cu cîrja lui cea vechie el bate de trei ori,
Cu zgîmot sare poarta din vechii ei ușori,
Bătrînul se închină... pe rege-l prind fiori,
Un stol de gînduri aspre trecu peste-a lui frunte.

În dom de marmur negru ei intră liniștiți
Și porțile în urmă în vechi ȝîtîni s-aruncă.
O candelă bătrînul aprinde — para lungă
Se nălță-n sus albastră, de flacăre o dungă,
Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiți.

Și în tăcere crudă ei nu știu ce aștept...
Cu mîna-ntinsă magul îi face semn să șadă,
Arald cu moartea-n suflet, a gîndurilor pradă,
Pe jeț tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă,
În zid de marmur negru se uită crunt și drept.

Fantastic pare-a crește bătrînul alb și blind ;
În aer își ridică a farmecelor vargă
Și o suflare rece prin dom atunci aleargă
Și mii de glasuri slabe încep sub bolta largă
Un cînt frumos și dulce — adormitor sunînd.

Din ce în ce cîntarea în valuri ea tot crește,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vîntul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că-n sufletu-i pămîntul se zbate cu necaz —
Că orice-i viu în lume acum încremenește.

Se zguduie tot domul, de pare-a fi de scînduri,
Și stînci în temelie clătindu-se vedem,
Plînsori sfișietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger, gem
Și cresc tumultoase în valuri, rînduri, rînduri...

— Din inimă-i pămîntul la morți să deie viață,
În ochii-i să se scurgă scînteii din steaua lină,
A părului lucire s-o deie luna plină,
Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămînță de lumină,
Din duhul gurii tale ce arde și îngheață.

Stihii a lumii patru, supuse lui Arald,
Străbateți voi pămîntul și a lui măruntaie,
Faceți din piatră aur și din îngheț văpaie,
Să-nchege apa-n singe, din pietre foc să saie,
Dar inima-i fecioară hrăniți cu singe cald.

Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere ;
El vede toată firea amestecat-afară —
Ninsoare, fulger, gheață, vînt arzător de vară —
Departe vede-orășul pe sub un arc de pară,
Și lumea nebunise gemînd din răsputare ;

Biserica creștină, a ei catapeteasmă
De-un fulger drept în două e ruptă și tresare ;
Din tainiță mormîntul atuncea îi apare,
Și piatra de pe groapă crăpînd în două sare ;
Încet plutind se-nalță mireasa-i, o fantasmă...

O dulce întrupare de-omăt. Pe pieptu-i salbă
De pietre scumpe... părul i-ajunge la călcîie,
Ochii căzuți în capu-i și buze viorie ;
Cu mîinile-i de ceară ea tîmpla și-o mîngîie
Dar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Prin vînt, prin neguri vine — și nourii se-aștern,
Fug fulgerele-n lături, lăsînd-o ca să treacă,
Și luna înnegrește și ceru-ncet se pleacă
Și apele cu spaimă fug în pămînt și seacă —
Părea că-n somn un înger ar trece prin infern. .

Priveliștea se stinge. În negrul zid s-arată,
Venind ca-n somn lunatic, în pasuri line, ea ;
Arald nebun se uită — cu ochii o-nghițea,
Puternicele brațe spre dînsa întindea
Și-n nesimțire cade pe-a jîlțului său spată.

Își simte gîtu-atuncea cuprins de brațe reci,
Pe pieptul gol el simte un lung sărut de gheață,
Părea un junghi că-i curmă suflare și viață...
Din ce în ce mai vie o simte-n a lui brațe
Și știe că de-acuma a lui rămîne-n veci.

Și sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald...
Pe ea o ține-acuma, ce fu a morții pradă ?
Ea-nlănțuiește gîtu-i cu brațe de zăpadă,
Întinde a ei gură, deschisă pentru sfadă :
— Rege,-a venit Maria și-ți cere pe Arald !

— Arald, nu vrei tu fruntea pe sînul meu s-o culci ?
Tu zeu cu ochii negri... o, ce frumoși ochi ai !
Las' să-ți înlănțui gîtul cu părul meu bălai,
Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o-n rai,
Las' să mă uit în ochii-ți ucizător de dulci.

Și blinde, triste glasuri din vuiet se desfac,
Acușa la ureche-i un cîntec vechi străbate,
Ca murmur de izvoare prin frunzele uscate,
Acuș o armonie de-amor și voluptate
Ca molcoma cadență a undelor pe lac.

III

*„...cum de multe ori cînd mor oamenii,
mulți deîntre-acei morți zic se scoală de
se fac strigoi...”*

Îndereptarea legii, 1652

În salele pustie lumine roși de torții
Rănesc întunecimea ca pete de jeratic ;
Arald se primblă singur, rîzînd, vorbind sălbatic
Arald, tînărul rege, e-un rege singuratic —
Palatu-i parc-așteaptă în veci să-i vie morții.

Pe-oglinzi de marmuri negre un negru nimizez,
A faclelor lucire răzbind prin pînza fină
Răsfrîng o dureroasă lumină din lumină ;
Zidirea cea pustie de jale pare plină
Și chipul morții pare că-n orice colț îl vezi.

De cînd căzu un trăsnet în dom... de-atunci în somn
Ca plumbul surd și rece el doarme ziua toată,
Pe inimă-i de-atuncea s-a pus o neagră pată —
Dar noaptea se trezește și ține judecată
Și-n negru-mbracă toate al nopții palid domn.

Un obrăzar de ceară părea că poartă el,
Atît de albă fața-i ș-atît de nemișcată,
Dar ochii-i ard în friguri și buza-i sîngerată,
Pe inima sa poartă de-atunci o neagră pată,
Iară pe frunte poartă coroană de oțel.

De-atunci în haina morții el și-a-mbrăcat viața,
Îi plac adînce cînturi, ca glasuri de furtună ;
Ades călare pleacă în mîndre nopți cu lună,
Și cînd se-ntoarce, ochii lucesc de voie bună,
Pîn' ce-un fior de moarte îl prinde dimineața.

Arald, ce însemnează pe tine negrul port
Și fața ta cea albă ca ceara, neschimbată ?
Ce ai, de cînd pe sînu-ți tu porți o neagră pată,
De-ți plac făclii de moarte, cîntare-ntunecată ?
Arald ? de nu mă-nșală privirea, tu ești mort !

Și azi el se avîntă pe calul său arab,
Și drumul, ca săgeții, îi dă peste pustie,
Care sub luna plină lucește argintie —
El vede de departe pe mîndra lui Marie,
Și vîntu-n codri sună cu glas duios și slab.

În părul ei de aur, rubine-nflăcărâte,
Și-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări —
S-ajung curînd în cale, s-alătură călări,
Și unul înspre altul se pleacă-n desmierdări —
Dar buzele ei roșii păreau că-s sîngerate.

Ei trec ca vijelia cu aripi fără număr,
Căci caii lor aleargă, alătura-nspumați,
Vorbind de-a lor iubire — iubire fără saț
Ea se lăsase dulce și greu pe al lui braț
Și-și răzimase capul bălai de al lui umăr.

— Arald, nu vrei pe sinu-mi tu fruntea ta s-o culci ?
Tu zeu cu ochii negri... O ! ce frumoși ochi ai...
Las' să-ți înlănțui gîtul cu părul meu bălai...
Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o-n rai —
Lăs' să mă uit în ochii-ți ucizători de dulci !

Miroase-adormitoare văzduhul îl îngrèun,
Căci vîntul adunat-a de flori de tei troiene,
Și le așterne-n calea reginei dunărene.
Prin frunze aiurează șoptirile-i alene,
Cînd gurile-nsetate în sărutări se-mprèun.

Cum ei mergînd alături se ceartă și se-ntreabă,
Nu văd în fundul nopții o umbră de roșeață,
Dar simt că-n al lor suflet trecu fior de gheață,
De-a morții gălbeneală pieriți ei sunt la față...
Ei simt c-a lor vorbire-i mai slabă, tot mai slabă.

— Arald ! strigă crăiasa — las' fața să-mi ascund,
N-auzi tu de departe cucoșul răgușit ?
O zare de lumină s-arată-n răsărit,
Viața trecătoare din pieptu-mi a rănît...
A zilei raze roșii în inimă-mi pătrund.

Arald încremenise pe calu-i — un stejar —
Păinjenit e ochiu-i de-al morții glas etern,
Fug caii duși de spaimă și vîntului s-aștern,
Ca umbre străvezie ieșite din infern
Ei zboară... Vîntul geme prin codri cu amar.

Ei zboar-o vijelie, trec ape făr' de vad,
Naintea lor se nalță puternic vechii munți,
Ei trec în răpejune de riuri fără punți,
Coroanele în fugă le fulgeră pe frunți,
Naintea lor se mișcă pădurile de brad.

Din tronul lui de piatră bătrînul preot vede
Și-n vînturi el ridică adincul glas de-aramă,
Pe soare să-l oprească el noaptea o recheamă,
Furtunelor dă zborul, pămîntul de-l distramă...
Tîrziu ! căci faptul zilei în slavă se repede !

Pornește vijelia adîncu-i cînt de jale,
Cînd ei soseau alături pe cai încremeniți,
Cu genele lăsate pe ochi păinjenți —
Frumoși erau și astfel de moarte logodiți —
Și-n două laturi templul deschise-a lui portale,

Călări ei intră-nuntru și porțile recad ;
Pe veci pieiră-n noaptea mărețului mormînt.
În sunete din urmă pătrunde-n fire cînt,
Jelind-o pe crăiasa cu chip frumos și sfînt,
Pe-Arald, copilul rege al codrilor de brad.

Bătrînu-și pleacă geana și iar rămîne orb,
Picioarele lui vechie cu piatră se-mpreună,
El numără în gîndu-i și anii îi adună,
Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună,
Și peste capu-i zboară un alb ș-un negru corb.

Pe jiltul lui de piatră înțepenește drept
Cu cîrja lui cea veche preotul cel păgîn,
Și veacuri înainte el șede-uitat, bătrîn,
În plete-i crește mușchiul și mușchi pe al lui sîn,
Barba-n pămînt i-ajunge și genele în piept.

(1876, 1 decembrie)

POVESTEA CODRULUI

Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale.

Lună, Soare și Luceferi
El le poartă-n a lui herb,
Împrejuru-i are dame
Și curteni din neamul *Cerb*.

Crainici, iepurii cei repezi
Purtători îi sunt de vești,
Filomele-i țin orchestrul
Și izvoare spun povești.

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lîngă ape pe potici,
Vezi bejării de albine,
Armii grele de furnici...

Hai și noi la craiul, dragă,
Și să fim din nou copii,
Ca norocul și iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-a părea cum că natura
Toată mintea ei și-a pus,
Decît orișice păpușă
Să te facă mai presus ;

Amîndoi vom merge-n lume
Rătăciți și singurei,
Ne-om culca lingă izvorul,
Ce răsare sub un tei ;

Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
De la stînele de oi.

Mai aproape, mai aproape
Noi ne-om strînge piept la piept...
O, auzi cum cheam-acuma
Craiul sfatu-i înțelept !

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Împrejuru-ne s-adună
Ale Curții mîndre neamuri :

Caii mării, albi ca spuma,
Bouri nalți cu steme-n frunte,
Cerbi cu coarne rămuroase,
Ciute sprintene de munte —

Și pe teiul nostru-ntreabă :
Cine suntem, stau la sfaturi,
Iară gazda noastră zice,
Dându-și ramurile-n laturi :

— O, priviți-i cum visează
Visul codrului de fagi !
Amîndoi ca-ntr-o poveste
Ei își sunt așa de dragi !

(1878, 1 martie)

POVESTEA TEIULUI

— Blanca, știi că din iubire
Făr' de lege te-ai născut ;
Am jurat de la-nceput
Pe Hristos să-l iei de mire !

Îmbrăcîndu-te-n veșmîntu-i,
Lepădînd viața lumii,
Vei spăși greșeala mumii
Și de-o crimă tu mă mîntui.

— Traiul lumii, dragă tată,
Cine vor, aceia lese-l,
Dară sufletul mi-e vesel,
Tinerețea luminată ;

Danțul, muzica, pădurea,
Pe acestea le-ndrăgii,
Nu chiliile pustii
Unde plîngi, gîndind aiurea !

— Știu mai bine ce-ți priește,
Cum am spus, așa rămîne ;
Pentru drumul cel de mîne
De cu azi te pregătește !

Mîna Ea la ochi și-o ține,
Toate mințile-și adună,
Să ia lumea-n cap, nebună,
Parc-atîta-i mai rămîne.

Calu-i alb, un bun tovarăș,
Înșeuat așteapt-afară,
Ea picioru-l pune-n scară
Și la codru pleacă iarăși.

Sara vine din ariniști,
Cu miroase o îmbată,
Cerul stelele-și arată,
Solii dulci ai lungii liniști.

Dar prin codri ea pătrunde
Lîngă teiul vechi și sfînt,
Ce cu flori pîn-în pămînt
Un izvor vrăjit ascunde.

Îngînat de glas de ape
Cînt-un corn cu-nduioșare
Tot mai tare și mai tare,
Mai aproape, mai aproape ;

Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea, sunînd din valuri —
Sus în codri de pe dealuri
Luna blindă ține strajă. —

Ca din farmec *Ea* tresare,
Și privind uimită-n lături,
Vede-un tînăr chiar alături,
Pe-un cal negru e călare...

Oare ochii ei o mint,
Sau aievea-i, adevăru-i ?
Flori de tei el are-n păru-i
Și la șold un corn de-argint.

Ea privi atunci în jos,
Trece mîna pe la tîmple,
Iară inima-i se împle
De un farmec dureros.

El se da tot mai aproape
Și cerșea copilărește ;
Al ei suflet se răpește
De închide-a ei pleoape.

Cu o mână îl respinge,
Dar se simte prinsă-n brațe,
De-o durere, de-o dulceață
Pieptul, inima-i se strânge.

Ar striga... și nu se-ndură,
Capu-i cade pe-a lui umăr,
Sărutări fără de număr
El îi soarbe de pe gură ;

O desmiardă ș-o întreabă,
Iar ea fața și-o ascunde,
Și așa de-ncet răspunde
Cu o voce dulce, slabă.

Tot alături călăresc,
Nu au grija nimănuia,
Și de dragi unul altuia
Ei din ochi se prăpădesc ;

Se tot duc, se duc mereu,
Trec în umbră, pier în vale,
Iară cornul plin de jale
Sună dulce, sună greu.

Blindu-i sunet se împarte
Peste văi împrăştiet,
Mai încet, tot mai încet,
Mai departe... mai departe...

Sus în brazii de pe dealuri
Luna-n urmă ține strajă,
Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea sunînd din valuri.

(1878, 1 martie)

SINGURĂTATE

Cu perdelele lăstate,
Șed la masa mea de brad,
Focul pilpiie în sobă,
Iară eu pe gînduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Țîrîiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mîngîioase
Și se sfarmă-n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odaie prin unghere
S-a țesut păinjenis
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furiș.

În această dulce pace
Îmi ridic privirea-n pod
Și ascult cum învelișul
De la cărți ei mi le rod.

Ah ! de câte ori voit-am
Ca să spînzur lira-n cui
Și un capăt poeziei
Și pustiului să pui ;

Dar atuncea greieri, șoareci,
Cu ușor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi,
Iară ea se face vers.

Cîteodată... prea arare...
A tîrziu cînd arde lampa,
Inima din loc îmi sare
Cînd aud că sună cleampa...

Este *Ea*. Deșarta casă
Dintr-odată-mi pare plină,
În privazul negru-al vieții-mi
E-o icoană de lumină.

Și mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,
Cînd eu stau șoptind cu draga
Mînă-n mînă, gură-n gură.

(1878, 1 martie)

DEPARTE SUNT DE TINE...

Departe sunt de tine și singur lîngă foc,
Petrec în minte viața-mi lipsită de noroc,
Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit,
Că sunt bătrîn ca iarna, că tu vei fi murit.
Aducerile-aminte pe-suflet cad în picuri,
Redeșteptînd în față-mi trecutele nimicuri ;
Cu degetele-i vîntul lovește în ferești,
Se toarce-n gîndu-mi firul duioaselor povești,
Ș-atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci,
Cu ochii mari în lacrimi, cu mîni subțiri și reci :
Cu brațele-amîndouă de gîtul meu te-anini
Și parc-ai vrea a-mi spune ceva... apoi suspini...
Eu strîng la piept averea-mi de-amor și frumuseți,
În sărutări unim noi sărmaneale vieți...
O ! glasul amintirii rămîne pururi mut,
Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,
Să uit cum dup-o clipă din brațele-mi te-ai smult...
Voi fi bătrîn și singur, vei fi murit de mult !

(1878. 1 martie)

PAJUL CUPIDON...

Pajul Cupidon, vicleanul,
Mult e rău și alintat,
Cu copii se hîrjonește,
Iar la dașne doarme-n pat.

De lumină ca tîlharii
Se ferește binișor,
Pe ferești se suie noaptea
Dibuind încetișor ;

Cordeluțe și nimicuri,
Iată toate-a lui averi...
Darnic cînd nu vrei nici una
Și zgîrcit dacă le ceri.

În volumul ros de molii
Cauți noaptea adevăr
Și-ntîlnești lipită-n file
Viața-i galbenă de păr.

El dă gînduri nentelese
Vrîstei crude și necoapte,
Cu icoane luminoase
O îngînă-ntreaga noapte.

Cînd de-o sete sufletească
E cuprinsă fată mică —
A dormit cu ea alături
Ca doi pui de turturică.

E sfios ca și copiii,
Dar zîmbirea-i e vicleană ;
Dară galeși îi sunt ochii
Ca și ochii de vădană.

Gît și umere frumoase,
Sînuri albe și rotunde
El le ține-mbrățișate
Și cu minile le-ascunde.

De te rogi frumos de dînsul,
Îndestul e de hain
Vălul alb de peste toate
Să-l înlătore puțin.

(1879, 1 februarie)

O, RĂMÎI

„O, rămîi, rămîi la mine,
Te iubesc atît de mult !
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult ;

În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adînc în ape
Cu ochi negri și cumînți ;

Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cîrdului de cerbi ;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngîni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzînd piciorul gol ,

Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.“

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinînd ;
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în cîmp rizînd.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot ?

(1879, 1 februarie)

PE ACEEAȘI ULICIOARĂ...

Pe aceeași ulicioară
Bate luna în ferești,
Numai tu de după gratii
Vecinic nu te mai ivești !

Și aceiași pomi în floare
Crengi întind peste zaplaz,
Numai zilele trecute
Nu le fac să fie azi.

Altul este al tău suflet,
Alții ochii tăi acum,
Numai eu, rămas același,
Bat mereu același drum.

Ah, subțire și gingașă
Tu pășeai încet, încet,
Dulce îmi veneai în umbra
Tăinuitului boschet

Și lăsându-te la pieptu-mi,
Nu știam ce-i pe pământ,
Ne spuneam atît de multe
Făr-a zice un cuvînt.

Sărutări erau răspunsul
La-ntrebări îndeosebi,
Și de alte cele-n lume
N-aveai vreme să întrebi.

Și în farmecul vieții-mi
Nu știam că-i tot aceea
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeia.

Vîntul tremură-n perdele
Astăzi ca și alte dăți,
Numai tu de după ele
Vecinic nu te mai arăți !

(1879, 1 februarie)

DE CÎTE ORI, IUBITO...

De cîte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,
Oceanul cel de gheață mi-apare înainte :
Pe bolta alburie o stea nu se arată,
Departă doară luna cea galbenă — o pată ;
Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite
O pasăre plutește cu aripi ostenite,
Pe cînd a ei pereche năinte tot s-a dus
C-un pîlc întreg de pasări, pierzîndu-se-n apus.
Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare,
Nici rău nu-i pare-acuma, nici bine nu... ea moare,
Visîndu-se-ntr-o clipă cu anii înapoi.

: : : : :

Suntem tot mai departe deolaltă amîndoi,
Din ce în ce mai singur mă-ntunec și îngheț,
Cînd tu te pierzi în zarea eternei dimineți.

(1879, 1 septembrie)

RUGĂCIUNEA UNUI DAC

Pe cînd nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici simburul luminii de viață dătător,
Nu era azi, nici mine, nici ieri, nici totdeauna,
Căci unul erau toate și totul era una ;
Pe cînd pămîntul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rîndul celor ce n-au fost niciodată,
Pe-atunci erai Tu singur, încît mă-ntreb în sine-mi :
Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi ?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii
Și din noian de ape puteri au dat scînteii,
El zeilor dă suflet și lumii fericire,
El este-al omenimei izvor de mîntuire :
Sus inimile voastre ! Cîntare'aduceți-i,
El este moartea morții și învierea vieții !

Și el îmi dă ochii să văd lumina zilei,
Și inima-mi împlut-au cu farmecele milei,
În vuietul de vînturi auzit-am al lui mers
Și-n glas purtat de cîntec simții duiosu-i viers,
Și tot pe lîngă-acestea cerșesc înc-un adaos :
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos !

Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvînteze pe cel ce mă împilă,
S-asculte orice gură, ce-ar vrea ca să mă rîdă,
Puteri să puie-n brațul ce-ar sta să mă ucidă,
Ș-acela între oameni devină cel întii
Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătii.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,
Pin' ce-oi simți că ochiu-mi de lacrimi e sec,
Că-n orice om din lume un dușman mi se naște,
C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaște,
Că chinul și durerea simțirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o —
Cînd ura cea mai crudă mi s-ar părea amor...
Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor.

Străin și făr' de lege de voi muri — atunci
Nevrednicu-mi cadavru în uliță l-arunce,
Ș-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,
Ce-o să amuțe cîinii, ca inima-mi s-o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va izbi în față,
Indură-te, stăpine, și dă-i pe veci viață !

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.
Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,
Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă
Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă !

(1879, 1 septembrie)

ATÎT DE FRAGEDĂ...

Atît de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele ieși.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și de la creștet pîn-în poale
Plutești ca visul de ușor.

Din încrețirea lungii rochii
Răsai ca marmura în loc —
S-atîrnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blîndă din povești,
Nu mai zîmbi ! A ta zîmbire
Mi-arată cît de dulce ești,

Cît poți cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde șoapte,
Cu-mbrățișări de brațe reci.

Deodată trece-o cugetare,
Un vâl pe ochii tăi fierbinți :
E-ntunecoasa renunțare,
E umbra dulcilor dorinți.

Te duci, ș-am înțeles prea bine
Să nu mă țin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu !

Că te-am zărit e a mea vină
Și vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăși-voi visul de lumină
Tinzîndu-mi dreapta în deșert.

Ș-o să-mi răasai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtînd coroană
Unde te duci ? Cînd o să vii ?

(1879, 1 septembrie)

SONETE

I

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată,
Iar vîntul zvîrle-n geamuri grele picuri ;
Și tu citești scrisori din roase plicuri
Și într-un ceas gîndești la viața toată.

Pierzîndu-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată ;
Dar și mai bine-i, cînd afară-i zloată,
Să stai visînd la foc, de somn să picuri.

Și eu astfel mă uit din jeț pe gînduri,
Visez la basmul vechi al zînei Dochii ;
În juru-mi ceața crește rînduri-rînduri ;

Deodat-aud foşnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scînduri...
Iar mîni subţiri şi reci mi-acopăr ochii.

II

Sunt ani la mijloc şi-neă mulţi vor trece
Din ceasul sfînt în care ne-nîlîrăm,
Dar tot mereu gîndesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mină rece.

O, vino iar ! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cînturi nouă smulge tu din liră-mi.

Tu nici nu ştii a ta apropiere
Cum inima-mi de-adînc o linişteşte,
Ca răsărirea stelei în tăcere ;

Iar cînd te văd zîmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi creşte.

III

Cînd însuşi glasul gîndurilor tace,
Mă-ngîină cîntul unei dulci evlavii —
Atunci te chem ; chemarea-mi asculta-vei ?
Din neguri reci plutind te vei desface ?

Puterea nopții blînd însenina-vei
Cu ochii mari și purtători de pace ?
Răsai din umbra vremilor încoace,
Ca să te văd venind — ca-n vis, așa vii !

Cobori încet... aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zîmbind peste-a mea față,
A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta m-atinge pe pleoape,
Să simt fiorii strîngerii în brațe —
Pe veci pierdute, vecinic adorato !

(1879, 1 octombrie)

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scînteie lacul
Și se leagănă sub soare ;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gîrle
Apa sună somnoroasă ;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvîrle.

Cucul cîntă, mierle, presuri —
Cine știe să le-asculte ?
Ale pasărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri
Și vorbesc cu-atît de multe
Înțelesuri.

Cucu-ntreabă : — Unde-i sora
Viselor noastre de vară ?
Mlădioasă și iubită,
Cu privirea ostenită,
Ca o zîină să răsară
Tuturora.

Teiul vechi un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoaie,
Ramul tînăr vînt să-și deie
Și de brațe sus s-o ieie,
Iară florile să ploaie
Peste dînsa.

Se întreabă trist izvorul :
— Unde mi-i crăiasa oare ?
Părul moale despletindu-și,
Fața-n apa mea privind-și,
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul ?

Am răspuns : — Pădure dragă,
Ea nu vine, nu mai vine !
Singuri, voi, stejari, rămîneți
De visați la ochii vineți,
Ce luciră pentru mine
Vara-ntreagă.

Ce frumos era în crînguri,
Cînd cu ea m-am prins t var ş !
O poveste inc ntat 
Care azi e-ntunecată...
De-unde e ti revino iarăși,
Să f m singuri !

(1879, 1 octombrie)

REVEDERE

— Codrule, codruțule,
Ce mai faci, dr gu ule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut
 i de când m-am depărtat,
Multă lume am imblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rup ndu-le,
Apele-astup ndu-le,
Troienind cărările
 i gonind c nt rile ;
 i mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
 mpl ndu- i cofeile,
Mi-o c nt  femeile.

— Codrule cu riuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din t n r precum e ti
Tot mereu  ntinere ti.

— Ce mi-i vremea, cînd de veacuri
Stele-mi scînteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vîntu-mi bate, frunza-mi sună ;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pămînt rălăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost așa rămînem :
Marea și cu riurile
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

(1879, 1 octombrie)

FOAIA VEȘTEDĂ

(după N. Lenau)

Vîntu-o foaie vestejită
Mi-au adus mișcînd fereasta —
Este moartea ce-mi trimite
Fără plic scrisoarea-aceasta.

Voi păstra-o, voi întinde-o
Între foile acele,
Ce le am din alte timpuri
De la mîna dragei mele.

Cum copacu-și uită foaia
Ce pe vînt mi-a fost trimisă,
Astfel ea uitat-au poate
Aste foi de dînsa scrise.

Vorbele iubirii moarte
Vinovate-mi stau de față,
Dovedite de minciună
Cer să sting a lor viață.

Dulcea lor zădărnicie
Nu mă-ndur s-o pun pe foc,
Deși-mi stau atît de triste
Că nu pot muri pe loc.

Voi păstra întreg amarul
Și norocul ăstor foi,
În durerea vechii pierderi
Recitindu-mă napoi ;

Numai vestea blînd-a morții,
Foaia tristă le-am adaos :
Moartea vindec-orice rană,
Dînd la patime repaos.

(1879, 1 octombrie)

DESPĂRȚIRE

Să cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita ?
Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta ;
Nu floarea vestejită din părul tău bălai,
Căci singura mea rugă-i uitării să mă dai.

La ce simțirea crudă a stinsului noroc
Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc ?
Tot alte unde-i sună aceluiași pîrâu :
La ce statornicia părerilor de rău,
Cînd prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis ?
La ce de-acu nainte tu grija mea s-o porți ?
La ce să măsurî anii ce zboară peste morți ?
Totuna-i dacă astăzi sau mîine o să mor,
Cînd voi să-mi piară urma în mintea tuturor,
Cînd voi să uiți norocul visat de amîndoi.
Trezindu-te, iubito, cu anii înapoi,
Să fie neagră umbra în care-oi fi pierit,
Ca și cînd niciodată noi nu ne-am fi găsit,
Ca și cînd anii mîndri de dor ar fi deșerți —
Că te-am iubit atîta putea-vei tu să ierți ?
Cu fața spre părete, mă lasă prin străini,
Să-nghețe sub pleoape a ochilor lumini,
Și cînd se va întoarce pămîntul în pămînt,
Au cine o să știe de unde-s, cine sînt ?
Cîntări tînguitoare prin zidurile reci
Cerși-vor pentru mine repaosul de veci ;
Ci eu aș vrea ca unul, venind de mine-aproape,
Să-mi spuie al tău nume pe-nchisele-mi pleoape,
Apoi — de vor — m-arunce în margine de drum...
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum.
Din zare depărtată răsar-un stol de corbi,
Să-ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,
Răsar-o vijelie din margini de pămînt,
Dînd pulberea-mi țărînii și inima-mi la vînt...

Ci tu rămîi în floarea ca luna lui April,
Cu ochii mari și umezi, cu zîmbet de copil,
Din cît ești de copilă să-ntinerești mereu,
Și nu mai ști de mine, că nu m-oi ști nici eu.

(1879, 1 octombrie)

O, MAMĂ...

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi ;
Deasupra criptei negre a sfântului mormînt
Se scutură salcîmii de toamnă și de vînt,
Se bat încet din ramuri, îngîină glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Cînd voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plîngi :
Din teiul sfînt și dulce o ramură să frîngi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi ;
Simți-o-voi odată umbrind mormîntul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de țintirim,
Mormîntul să ni-l sape la margine de rîu,
Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu ;
De-a pururea aproape vei fi de sînul meu...
Mereu va plînge apa, noi vom dormi mereu.

(1880, 1 aprilie)

SCRISOAREA I

Cînd cu gene ostenite sara suflu-n luminare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte cînd le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,

Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpîn-a mării, pe a lumii boltă luneci
Și gîndirilor dînd viață, suferințele întuneci ;
Mii pustiuri scînteiază sub lumina ta fecioară,
Și ciți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară !
Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate,
Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate !
Cîte țarmuri înflorite, ce palate și cetăți,
Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți !
Și în cîte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Cîte frunți pline de gînduri, gînditoare le privești !
Vezi pe-un rege ce-mpinzește globu-n planuri pe un veac,
Cînd la ziua cea de mîine abia cuget-un sărac...
Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sortii,
Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții ;
La același șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi !
Unul caută-n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le înamnă pe răboj ;
Iară altu-mparte lumea de pe scîndura tărăbii,
Socotind cît aur marea poartă-n negrele-î corăbii.
Iar colo bătrînul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,
Într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate
Și de frig la piept și-ncheie tremurînd halatul vechi,
Își înfundă gîtu-n guler și bumbacul în urechi ;
Uscățiv așa cum este, girbovit și de nimic,
Universul fără margini e în degetul lui mic,
Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă,
Noaptea-adînc-a vecinicieî el în șiruri o dezleagă ;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr
Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr.

Pe cînd luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Într-o clipă-l poartă gîndul îndărăt cu mii de veacuri,
La-nceput, pe cînd ființă nu era, nici neființă,
Pe cînd totul era lipsă de viață și voință,
Cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie ? genune ? Fu noian întins de apă ?
N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpînea eterna pace !...
Dar deodat-un punct se mișcă... cel întîi și singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpînul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fășii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Și în roiuri luminoase izvorînd din infinit,
Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici,
Facem pe pămîntul nostru mușunoaie de furnici ;
Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați
Ne succedem generații și ne credem minunați ;
Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne-nvîrtim uitînd cu totul
Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,
Că-ndărātu-i și nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a vecinicieii noapte pururea adîncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al neființii universul cel himeric...

În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte,
 Ci-ntr-o clipă gîndu-l duce mii de veacuri înainte ;
 Soarele, ce azi e mîndru, el îl vede trist și roș
 Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoși,
 Cum planeteii tot îngheață și s-azvîrl rebeli în spaț
 Ei, din frînele luminii și ai soarelui scăpați ;
 Iar catapeteasma lumii în adînc s-au înnegrit,
 Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au pierit ;
 Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecinicie,
 Căci nimic nu se întîmplă în întinderea pustie,
 Și în noaptea neființii totul cade, totul tace,
 Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace...

. . . : : . . . : : :

Începînd la talpa însăși a mulțimii omenеști
 Și suînd în susul scării pîn' la frunțile crăiești,
 De a vieții lor enigmă îi vedem pe toți munciiți,
 Fără-a ști să spunem care ar fi mai nenorociți...
 Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate,
 De asupra tuturor se ridică cine poate,
 Pe cînd alții stînd în umbră și cu inima smerită
 Neștiuți se pierd în taină ca și spuma nezărită —
 Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor ei sau ce gîndesc ?...
 Ca și vîntu-n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...
 Ce-o să aibă din acestea pentru el, bătrînul dascăl ?
 Nemurire, se va zice. Este drept că viața-ntreagă,
 Ca și iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
 „De-oi muri — își zice-n sine — al meu nume o să-l poarte
 Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe,
 De a pururi, pretutîndeni, în ungherul unor crieri
 Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri !“
 O, sărmane ! ții tu minte cîte-n lume-ai auzit,
 Ce-ți trecu pe dinainte, cîte singur ai vorbit ?

Prea puțin. De ici, de colo de imagine-o fășie,
Vre o umbră de gândire, ori un petec de hirtie ;
Și cînd propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrună cum a fost ?
Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac,
Aticismul limbii tale o să-l pună la cîntări,
Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari
Și te-o strînge-n două șiruri, așezîndu-te la coadă,
În vro notă prizărită sub o pagină neroadă.

Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfărâmi... orice-ai spune,
Peste toate o lopată de țărîină se depune.
Mîna care-au dorit scepstrul universului și gînduri
Ce-au cuprins tot universul încap bine-n patru scînduri...
Or să vie pe-a ta urmă în convoi de-nmormîntare,
Splendid ca o ironie cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturor va vorbi vrun mititel,
Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră. Iată tot ce te așteaptă.
Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.
Neputînd să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire ?
Ei vor aplauda desigur biografia subțire
Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vrun lucru mare,
C-ai fost om cum sunt și dînșii... Măgulit e fiecare
Că n-ai fost mai mult ca dînsul. Și prostatecele nări
Și le umflă orișicine în savante adunări
Cînd de tine se vorbește. S-a-nțeles de mai nainte
C-o ironică grimasă să te laude-n cuvînte.
Astfel încăput pe mîna a oricărui, te va drege,
Rele-or zice că sunt toate cîte nu vor înțelege...
Dar afară de acestea, vor căta vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale —
Astea toate te apropie de dînșii... Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,

Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Intr-un mod fatal legate de o mină de pământ ;
Toate micile mizerii unui suflet chinuit
Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit.

.

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștită ei splendoare !
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate ;
Amorțită li-i durerea, le simțim ca-n vis pe toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poarta-ntrării
Și ridică mii de umbre după stinsul luminării...
Mii pustiuri scinteiază sub lumina ta fecioară,
Și ciți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară !
Peste cite mii de valuri stăpînirea ta străbate,
Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toți ce-n astă lume sunt supuși puterii sorții
Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții !

(1881, 1 februarie)

SCRISOAREA II

De ce pana mea rămîne în cerneală, mă întrebî ?
De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi ?
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile ?
Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt,
Ai vedea că am cuvînte pana chiar să o fi rupt,
Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă :
A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă ?

Acea tainică simțire, care doarme-n a ta harfă,
În cuplete de teatru s-o desfaci ca pe o marfă,
Cînd cu sete cauți forma ce să poată să te-ncapă,
Să le scrii, cum cere lumea, vro istorie pe apă ? —
Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume
Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume,
Să-mi atrag luare-aminte a bărbaților din țară,
Să-mi dedic a mele versuri la cucoane, bunăoară,
Și dezgustul meu din suflet, să-l împac prin a mea

mente. —

Dragul meu, cărarea asta s-a bătut de mai nainte ;
Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi,
Care-ncearcă prin poeme să devie cumularzi,
Închinînd ale lor versuri la puternici, la cucoane,
Sunt cîntați în cafenele și fac zgomot în saloane ;
Iar cărările vieții fiind grele și înguste,
Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste,
Dedicînd broșuri la dame a căror bărbați ei speră
C-ajungînd cîndva miniștri le-a deschide carieră. —

De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu ?
Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu ?
Azi, cînd patimilor proprii muritorii toți sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beșică e de spumă într-un secol de nimic.

Încorda-voi a mea liră să cînt dragostea ? Un lanț
Ce se-mparte cu frăție între doi și trei amanți.
Ce ? să-ngîni pe coardă dulce, că de voie te-ai adaos
La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos ?
Azi adeseori femeia, ca și lumea, e o școală,
Unde-nveți numai durere, înjosire și spoială ;

La aceste acadèmii de ştiinţi a zînei Vineri
Tot mai des se perindează şi din tineri în mai tineri,
Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas,
Pînă cînd din şcoala toată o ruină a rămas.

Vai ! tot mai gîndeşti la anii cînd visam în acadèmii,
Ascultînd pe vechii dascăli cîrpocind la haina vremii,
Ale clipelor cadavre din volume stînd s-adune
Şi-n a lucrurilor peteci căutînd înţelepciune ?
Cu murmurele lor blînde, un izvor de *horum-harum*
Cîştigînd cu clipoceală *nervum rerum gerendarum* ;
Cu evlavie adîncă ne-nvîrteau al minţii scripet,
Legănînd cînd o planetă, cînd pe-un rege din Egiptet.

Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaôs,
Cum uşor, ca din cutie, scoate lumile din chaos
Şi cum neagra vecinicie ne-o întinde şi ne-nvaţă
Că epocele se-nşiră ca mărgелеle pe aţă.
Atunci lumea-n căpăţînă se-nvîrtea ca o morişcă,
De simţeam, ca Galiliei, că comedia se mişcă. —

Ameţiţi de limbe moarte, de planete, de colbul şcolii,
Confundam pe bietul dascăl cu un crai mîncat de moli
Şi privind păinjenişul din tavan, de pe pilaştri,
Ascultam pe craiul Ramses şi visam la ochi albaştri
Şi pe margini de caiete scriam versuri dulci, de pildă
Către vreo trandafirie şi sălbatecă Clotildă.
Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic
Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic.
Scîrţierea de condeie dădea farmec astei linişti,
Vedeam valuri verzi de grîne, undoierea unei inişti,
Capul greu cădea pe bancă, păreau toate-n infinit ;
Cînd suna, ştiam că Ramses trebuia să fi murit.

Atunci lumea cea gîndită pentru noi avea ființă,
Și, din contra, cea aievea ne părea cu neputință.
Azi abia vedem ce stearpă și ce aspră cale este
Cea ce poate să convie unei inime oneste ;
Iar în lumea cea comună a visa e un pericol,
Căci de ai cumva iluzii, ești pierdut și ești ridicul.

Și de-aceea de-azi nainte poți să nu mă mai întrebi
De ce ritmul nu m-abate cu ispită de la trebi,
De ce dorm îngrămădite între galbenele file
Iambii suitori, trocheii, săltărețele dactile...
De-oi urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva
Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceap-a lăuda.
Dacă port cu ușurință și cu zîmbet a lor ură,
Laudele lor desigur m-ar mîhni peste măsură.

(1881, 1 aprilie)

SCRISOAREA III

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă,
Ce cu-a turmelor pășune, a ei patrie ș-o schimbă,
La pămînt dormea ținîndu-și căpătii mina cea dreaptă ;
Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deșteaptă.
Vede cum din ceruri luna lunecă și se coboară
Și s-apropie de dînsul preschimbată în fecioară.
Înfloreă cărarea ca de pasul blindei primăveri ;
Ochii ei sunt plini de umbra tăinuitorilor dureri ;
Codrii se înfiorează de atîta frumusețe,
Apele-ncrețesc în tremur străveziile lor fețe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scînteind plutea prin aer și pe toate din natură
Și prin mîndra fermecare sun-o muzică de șoapte,

Iar pe ceruri se înalță curcubeiele de noapte...
Ea, șezînd cu el alături, mîna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru-n valuri de mătasă se desprinde :
— Las' să leg a mea viață de a ta... În brațu-mi vino,
Și durera mea cea dulce cu durerea ta alin-o...
Scriș în cartea vieții este și de veacuri și de stele
Eu să fiu a ta stăpînă, tu stăpîn vieții mele.
Și cum o privea sultanul, ea se-ntunecă... dispare ;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care crește într-o clipă ca în veacuri, mereu crește,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește ;
Umbra lui cea uriașă orizontul îl cuprinde
Și sub dînsul universul într-o umbră se întinde ;
Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari ;
Vede Eufratul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrînă —
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpînă.
Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
Și corăbiile negre legănîndu-se pe rîuri,
Valurile verzi de grîie legănîndu-se pe lanuri,
Mările țărnuitoare și cetăți lingă limanuri,
Toate se întind nainte-i... ca pe-un uriaș covor,
Vede țară lingă țară și popor lingă popor —
Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac
În întinsă-mpărăție sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceruri pîn' la ramuri nu ajung ;
Dar un vînt de biruință se pornește îndelung
Și lovește rînduri, rînduri în frunzișul sunător,
Strigăte de-Allah ! Allahu ! se aud pe sus prin nori,
Zgomotul creștea ca marea turburată și înaltă,
Urlete de bătălie s-alungau dupăolaltă,
Însă frunzele-ascuțite se îndoaie după vînt
Și deasupra Romei nouă se înclină la pămînt.

Se cutremură sultanul... se deşteaptă... şi pe cer
Vede luna cum pluteşte peste plaiul Eschişer.
Şi priveşte trist la casa şeihului Edebali ;
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zîmbeşte, mlădioasă ca o creangă de alun ;
E a şeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,
Că pe-o clipă se-nălţase chiar în rai la Mohamet.
Că din dragostea-i luminează un imperiu se va naşte,
Ai căruia ani şi margini numai cerul le cunoaşte.

Visul său se-nfiripează şi se-ntinde vultureşte,
An cu an împărăţia tot mai largă se sporeşte,
Iară flamura cea verde se înalţă an cu an,
Neam cu neam urmîndu-i zborul şi sultan după sultan.
Astfel ţară după ţară drum de glorie-i deschid...
Pîn-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

La un semn, un ţarm de altul, legînd vas de vas, se leagă
Şi în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă ;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah şi spahii
Vin de-ntunecă pămîntul la Rovine în cîmpii ;
Răspîndindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vîrf de băţ.
Baiazid, privind la dînsul, îl întreabă cu dispreţ :
— Ce vrei tu ?

— Noi ? Bună pace ! Şi de n-o fi cu bănat.
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea şi s-apropie de cort
Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port.
— Tu eşti Mircea ?

— Da-mpărate !

— Am venit să mi te-nchini,

De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
— Orice gînd ai, împărate și oricum vei fi sosit,
Cît suntem încă pe pace, eu îți zic : Bine-ai venit !
Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți ;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei-tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.

— Cum ? Cînd lumea mi-e deschisă, a privi gîndești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedece de-un ciot ?
O, tu nici visezi, bătrîne, cîți în cale mi s-au pus !
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerile adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pămînt și mare.
N-au avut decît cu ochiul ori cu mîna semn a face,
Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace ;
Pentru-a crucii biruință se mișcară riuri-rîuri,
Ori din codri răscolite, ori stîrnite din pustiuri ;
Zguduind din pace-adîncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
Tremura înspăimîntată marea de-ale lor corăbii !...
La Nicopole văzut-ai cîte tabere s-au strîns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.
Cînd văzui a lor mulțime, cîtă frunză, cîtă iarbă,
Cu o ură nempăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dinșii să trec falnic, fără păs,
Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs...
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag ?

Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneag ?
— De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
Nu e om de rînd, el este domnul Țării Românești.
Eu nu ți-aș dori vrodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegînd a tale oști.
După vremuri mulți veniră, începînd cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe ;
Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrînd pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod ;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă —
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt,
Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pămînt.
Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai valvirtej
Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji ?
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus ?...
Ce-i mîna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus ?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinții biruință căta orice cavaler.
Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
Dușmănit vei fi de toate, fără ție dușman este ;
N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid !

Și abia plecă bătrînul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium !
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă ;
Călăreții implu cîmpul și roiesc după un semn
Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pămînt,
Lănci scînteie lungi în soare, arcuri se întind în vînt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni.

Orizonu-ntuncîndu-l, vin săgeți de pretutindenî,
Viîind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă cîmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.
În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare ;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste.
Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie ;
Cad asabii ca și pilcuri risipite pe cîmpie,
În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,
Cînd săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și, lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pămînt lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuși mină-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare ;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți,
Printre cetele păgîne trec rupîndu-și large uliți ;
Risipite se-mprăstie a dușmanilor șiraguri,
Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată —
Peste-un ceas păgînatatea e ca pleava vînturată.
Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mîină,
Iar în urma lor se-tinde falnic armia română.

Pe cînd oastea se așează, iată soarele apune,
Voind creștetele nalte ale țării să-ncunune
Cu un nimb de biruintă ; fulger lung încremenit
Mărginește munții negri în întregul asfințit,
Pîn' ce izvorăsc dîn veacuri stele una cîte una
Și din neguri, dintre codri, tremurînd s-arată luna :
Doamna mărilor ș-a nopții varsă liniște și somn.
Lîngă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn
Sta zîmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte,
S-o trimiță dragei sale, de la Argeș mai departe :

„De din vale de Rovine,
 Grăim, Doamnă, către Tine,
 Nu din gură, ci din carte,
 Că ne ești așa departe.
 Te-am ruga, mări, ruga
 Să-mi trimiți prin cineva
 Ce-i mai mîndru-n valea Ta :
 Codrul cu poienele,
 Ochii cu sprîncenele ;
 Că și eu trimite-voi
 Ce-i mai mîndru pe la noi :
 Oastea mea cu flamurile,
 Codrul și cu ramurile,
 Coiful nalt cu penele,
 Ochii cu sprîncenele.
 Și să știi că-s sănătos,
 Că, mulțămind lui Cristos,
 Te sărut, Doamnă, frumos“.

: : : : : : :

De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii ;
 Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii...
 În izvoadele bătrîne pe eroi mai pot să caut ;
 Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
 Poți să-ntîmpini patrioții ce-au venit de-atunci încolo ?
 Înaintea acestora tu ascunde-te, Apollo !
 O, eroi ! care-n trecutul de măriri vă adumbriseți,
 Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopisetz,
 Și cu voi drapîndu-și nula, vă citează toți nerozii,
 Mestecînd veacul de aur în noroiul greu al prozii.
 Rămîneți în umbră sfîntă, Basarabi și voi Mușatini,
 Descălecători de țară, dătători de legi și datini,
 Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră
 De la munte pîn' la mare și la Dunărea albastră.

Au *prezentul* nu ni-i mare ? N-o să-mi dea ce o să cer ?
N-o să aflu între-ai noştri vre un falnic juvaer ?
Au la Sybaris nu suntem lângă capiştea spoielii ?
Nu se nasc glorii pe stradă şi la uşa cafenelii,
N-avem oameni ce se luptă cu retoricele sulii
În aplauzele grele a canaliei de ulii,
Panglicari în ale ţării, care joacă ca pe funii,
Măşti cu toate de renume din comedia minciunii ?
Au de *patrie*, *virtute*, nu vorbeşte liberalul,
De ai crede că viaţa-i e curată ca cristalul ?
Nici visezi că înainte-ţi stă un stîlp de cafenele,
Ce îşi ride de-aste vorbe îngînîndu-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea-mpăroşată şi la fâlci umflat şi buget,
Negru, cocoşat şi lacom, un izvor de şiretlicuri,
La tovarăşii săi spune veninoasele-i nimicuri ;
Toţi pe buze-avînd virtute, iar în ei monedă calpă,
Quintesenţă de mizerii de la creştet pînă-n talpă.
Şi deasupra tuturor, oastea să şi-o recunoască,
Îşi aruncă pocitura bulburaţii ochi de broască...
Dintr-aceştia ţara noastră îşi alege astăzi solii !
Oameni vrednici ca să şază în zidirea sfintei Golii,
În cămeşi cu mîneci lunge şi pe capete scufie,
Ne fac legi şi ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
Patrioţii ! Virtuoşii, ctitori de aşezăminte,
Unde spumegă desfrîul în mişcări şi în cuvinte,
Cu evlavie de vulpe, ca în strane, şed pe locuri
Şi aplaudă frenetic schime, cîntece şi jocuri...
Şi apoi în sfatul ţării se adun să se admire
Bulgăroi cu ceafă groasă, grecotei cu nas subţire ;
Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman,
Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian !
Spuma asta-nveninată, astă plebe, âst gunoi
Să ajung-a fi stăpînă şi pe ţară şi pe noi !
Tot ce-n ţările vecine e smintit şi stîrpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,

Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,
Toți se scurseră aicea și formează patrioții,
Încît fonfii și flecarii, găgăuții și gușații,
Bilbiți cu gura strîmbă sunt stăpînii astei nații !

Voi sunteți urmașii Romei ? Niște răi și niște fameni !
I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni !
Și această ciumă-n lume și aceste creaturi
Nici rușine n-au să ieie în smintitele lor guri
Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
Îndrăznesc ca să rostească pîn' și numele tău... țară !

La Paris, în lupanare de cinismu și de lene,
Cu femeile-i pierdute și-n orgiile obscene,
Acolo v-ați pus averea, tinerețele la stos...
Ce a scos din voi Apusul, cînd nimic nu e de scos !

Ne-ați venit apoi, drept minte o sticlură de pomadă,
Cu monoclu-n ochi, drept armă bețișor de promenadă,
Vestejiți fără de vreme, dar cu creieri de copil,
Drept științ-avînd în minte vre un vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată vrun papuc de curtezană...
O, te-admir, progenitură de origine romană !

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic-rece,
Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece ?
Cînd vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă
Numai banul il vinează și ciștigul fără muncă,
Azi, cînd fraza lustruită nu ne poate înșela,
Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa ?
Prea v-ați arătat arama, sfișiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,

Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
Ca să nu s-arate-odată ce sunteți — niște mișei !
Da, ciștigul fără muncă, iată singura pornire ;
Virtutea ? e-o nerozie ; Geniul ? o nefericire.

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici ;
Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.
Cum nu vîi tu, Tepeș doamne, ca punînd mîna pe ei,
Să-i împarți în două cete : în smintiți și în mișei,
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni !

(1881, 1 mai)

SCRISOAREA IV

Stă castelul singuratic, ogîndindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri ;
Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi,
Dînd atîta întunerec rotitorului talaz.
Prin ferestrele arcate, după geamuri, tremur numa
Lungi perdele încrețite, care scînteie ca bruma.
Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește,
Muchi de stîncă, vîrf de arbor, ea pe ceruri zugrăvește,
Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.

Numai lebedele albe, cînd plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestei,
Cu aripele întinse se mai scutură și-o taie,
Cînd în cercuri tremurînde, cînd în brazde de văpaie,

Papura se mișcă-n freamăt de al undelor cutrier,
Iar în iarba înflorită, somnoros suspin-un grier...
E atîta vară-n aer, e atît de dulce zvonul...
Singur numai cavalerul suspinînd privea balconul
Ce-ncărcat era de frunze, de îi spînzur prin ostrețe
Roze roșie de Șiras și liane-n fel de fețe.
Respirarea cea de ape îl îmbată, ca și sara ;
Peste farmecul naturii dulce-i picură ghitară :

„O, arată-mi-te iarnă-n haină lungă de mătăasă,
Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă,
Te-aș privi o viață-ntreagă în cununa ta de raze,
Pe cînd mîna ta cea albă părul galben îl netează.
Vino ! Joacă-te cu mine... cu norocul meu... mi-aruncă
De la sînul tău cel dulce floarea veștedă de luncă,
Ca pe coardele ghitarei răsunînd încet să cadă...
Ah ! E-atît de albă noaptea, parc-ar fi căzut zăpadă.
Ori în umbra parfumată a buduarului să vin,
Să mă-mbete acel miros de la pinzele de in ;
Cupido, un paj șăgalnic, va ascunde cu-a lui mînă,
Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpînă !“

Și uscat foșni mătasa pe podele, între glastre,
Între rozele de Șiras și lianele albastre ;
Dintre flori copila ride și se-nclină peste gratii —
Ca un chip ușor de înger e-arătarea adorarei —
Din balcon i-aruncă-o roză și cu minile la gură,
Pare că îl dojenește cînd șoptește cu căldură :
Apoi iar dispare-nluntru... auzi pasuri ce coboară...
Și ieșind pe ușă iute, ei s-au prin de subsuoară.
Braț de braț pășesc alături... le stă bine laolaltă,
Ea frumoasă și el tînăr, el înalt și ea înaltă.

Iar în umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ei vintrele spînzurate de catarg
Și încet înaintează în lovire de lopeți,
Legănînd atîta farmec și atîtea frumuseți...

Luna... luna iese-ntreagă, se înalț-așa bălaie
Și din țarm în țarm durează o cărare de văpaie,
Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o așterne
Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne ;
Și cu cît lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,
Cu-atît valurile apei, cu-atît țarmul parcă crește,
Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc, stăpînitor de ape.
Iară tei cu umbra lată și cu flori pînă-n pămînt
Înspre apa-ntunecată lin se scutură de vînt ;
Peste capul blond al fetei zboară florile ș-o plouă...
Ea se prinde de grumazu-i cu mînuțele-amîndouă
Și pe spate-și lasă capul : — Mă uimești dacă nu mîntui...
Ah, ce fioros de dulce de pe buza ta cuvîntu-i !
Cît de sus ridici acuma în gîndirea ta pe-o roabă,
Cînd durerea ta din suflet este singura-mi podoabă.
Și cu focul blind din glasu-ți tu mă dori și mă cutremuri,
De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri ;
Visurile tale toate, ochiul tău atît de tristu-i,
Cu-a lui umed-adîncime toată mintea mea o mistui...
Dă-mi-i mie ochii negri... nu privi cu ei în laturi,
Căci de noaptea lor cea dulce vecinic n-o să mă mai
saturi —

Aș orbi privind într-înșii... O, ascultă numa-ncoace,
Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace !
Codrii negri aiurează și izvoarele-i albastre
Povestesc ele-nde ele numai dragostele noastre
Și luceferii ce tremur așa reci prin negre cetini.

Tot pământul, lacul, cerul... toate, toate ni-s prietini...
Ai putea să lepezi cîrma și lopețile să lepezi,
După propria lor voie să ne ducă unde rezezi,
Căci oriunde numai ele ar dori ca să ne poarte,
Pretutindeni fericire... de-i viață, de e moarte.

.
Fantazie, fantazie, cînd suntem numai noi singuri,
Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crînguri !
Unde ai văzut vrodată aste țări necunoscute ?
Cînd se petrecur-aceste ? La o mie patru sute ?
Azi n-ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,
Cum îți vine, cum îți place pe copilă s-o desmierzi,
După gît să-i așezi brațul, gură-n gură, piept la piept,
S-o întrebi numai cu ochii : „Mă iubești tu ? Spune drept !“

Aș ! abia ți-ai întins mîna, sare ivărul la ușă,
E-un congres de rubedenii, vre un unchi, vre o mătușă...
Iute capul într-o parte și te uiți în jos smerit...
Oare nu-i în lumea asta vrîun ungher pentru iubit ?
Și ca mumii egiptene stau cu toții-n scaun țepeni,
Tu cu mîinile-ncelestate, mai cu degetele depeni,
Mai sucești vre o țigară, numeri fire de musteți
Și-n probleme culinare te încerci a fi isteț.

Sunt sătul de-așa viață... nu sorbind a ei pahară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară.
Să sfințești cu mii de lacrimi un instinct atît de van
Ce le-abate și la pasări de vreo două ori pe an ?
Nu trăiți voi, ci un altul vă inspiră — el trăiește,
El cu gura voastră rîde, el se-nclintă, el șoptește,
Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg,
Vecinic este numai rîul : rîul este Demiurg.
Nu simțiți e-amorul vostru e-un amor străin ? Nebuni !

Nu simțiți că-n proaste lucruri voi vedeți numai minuni ?
Nu vedeți c-acea iubire serv-o cauză din natură ?
Că e leagăn unor viețe ce semințe sunt de ură ?
Nu vedeți că risul vostru e în fiii voștri plîns,
Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s-a stîns ?
O, teatru de păpușe... zvon de vorbe omenești,
Povestesc ca papagalii mii de glume și povești
Fără ca să le priceapă... După ele un actor
Stă de vorbă cu el însuși, spune zeci de mii de ori
Ce-a spus veacuri duplealtă, ce va spune veacuri încă,
În' ce soarele s-o stinge în genunea cea adîncă.
Ce ? Cînd luna se strecoară printre nouri, prin pustii,
Tu cu lumea ta de gînduri după ea să te ații ?

Să aluneci pe poleiul de pe ulițele ninse,
Să privești prin lucii geamuri la luminile aprinse
Și s-o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,
Cum zîmbește tuturora cu gîndirea ei ușoară ?
S-auzi zornetul de pînteni și foșnirile de rochii,
Pe cînd ei sucesc musteța, iară ele fac cu ochii ?
Cînd încheie cu-o privire amoroasele-nțelegeri,
Cu ridicula-ți simțire tu la poarta ei să degeri ?
Pătimaș și îndărătnic s-o iubești ca un copil
Cînd ea-i rece și cu toane ca și luna lui april ?
Încleștînd a tale brațe toată mintea să ți-o pierzi ?
De la creștet la picioare s-o admiri și s-o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pînză de Corregio,
Cînd ea-i rece și cochetă ? Ești ridicul, înțelege-o...
Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi,
Cînd aș sta pierdut pe gînduri, peste umăr mi-ar privi,
Aș simți-o că-i aproape și ar ști c-o înțeleg...
Din sărmana noastră viață, am dura roman întreg...
N-o mai caut... Ce să caut ? E același cîntec vechi,
Setea liniștei eterne care-mi sună în urechi ;
Dar organele-s sfărmate și-n strigări iregulare

Vechiul cîntec mai străbate cum în nopți izvorul sare.
P-ici, pe colo mai străbate cîte-o rază mai curată
Dintr-un *Carmen Saeculare* ce-l visai și eu odată.
Altfel șuieră și strigă, scapără și rupt răsună,
Se împing tumultuoase și sălbatece pe strună,
Și în gîndu-mi trece vîntul, capul arde pustiit,
Aspru, rece sună cîntul cel etern neisprăvit...
Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun ?
Ah ! organele-s sfărmate și maestrul e nebun !

(1881, 1 septembrie)

SCRISOAREA V

Biblia ne povestește de Samson, cum că muierea,
Cînd dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea
De l-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au scos ochii,
Ca dovadă de ce suflet stă în piepții unei rochii...
Tinere, ce plin de visuri urmărești vre o femeie,
Pe cînd luna, scut de aur, strălucește prin alee
Și pătează umbra verde cu misterioase dungi,
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeți de feeria unui mîndru vis de vară,
Care-n *tine* se petrece... Ia întreab-o bunăoară —
O să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,
Pe cînd inima ta bate ritmul sfînt al unei ode...
Cînd cochetă de-al tău umăr ți se razimă copila,
Dac-ai inimă și minte, te gîndește la Dafla.

E frumoasă, se-nțelege... Ca copiii are haz,
Și cînd rîde face încă și gropițe în obraz
Și gropițe face-n unghiul ucigașei sale guri
Și la degetele mîinii și la orice-ncheieturi.
Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire, ci-mplinită,

Încît ai ce strînge-n brațe — numai bună de iubită.
Tot ce-ar zice i se cade, tot ce face-i șade bine
Și o prinde orice lucru, căci așa se și cuvine.
Dacă vorba-i e plăcută și tăcerea-i încă place ;
Vorba zice : „fugi încolo“, rîsul zice : „vino-ncoace !“
Îmblă parcă amintindu-și vre un cîntec, alintată,
Pare că i-ar fi tot lene și s-ar cere sărutată.
Și se-nalță din călcîie să-ți ajungă pîn' la gură,
Dăruind c-o sărutare acea tainică căldură,
Ce n-o are decît numai sufletul unei femei...
Cîtă fericire crezi tu c-ai găsi în brațul ei !
Te-ai însenina văzîndu-i rumenirea din obraji —
Ea cu toane, o crăiasă, iar tu tînăr ca un paj —
Și adînc privind în ochii-i, ți-ar părea cum că înveți
Cum viața preț să aibă și cum moartea s-aibă preț.
Și, înveninat de-o dulce și fermecătoare jale,
Ai vedea în ea crăiasa lumii gîndurilor tale,
Așa că, închipuindu-ți lăcrămoasele ei gene,
Ți-ar părea mai mîndră decît Venus Anadyomene,
Și, în chaosul uitării, oricum orele alerge,
Ea, din ce în ce mai dragă, ți-ar cădea pe zi ce merge.

Ce iluzii ! Nu-nțelegi tu, din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zîmbetul pe gură,
Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos,
Și că sufletul ți-l pierde fără de nici un folos ?
În zadar boltita liră, ce din șapte coarde sună,
Tinguirea ta de moarte în cadențele-i adună ;
În zadar în ochi avea-vei umbre mîndre din povești,
Precum iarna se așează flori de gheață pe ferești,
Cînd în inimă e vară... ; în zadar o rogi : „Consacră-mi
Creștetul cu-ale lui gînduri, să-l sfințesc cu-a mele la-
crămi !“

Ea nici poate să-nțelegă că nu tu o vrei... că-n tine
E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine,

C-acel demon plînge, rîde, neputînd s-auză plînsu-și,
Că o vrea... spre-a se-nțelege în sfîrșit pe sine însuși,
Că se zbate ca un sculptor fără brațe și că geme
Ca un maestru ce-asurzește în momentele supreme,
Pîn-a nu ajunge-n culmea dulcii muzice de sfere,
Ce-o aude cum se naște din rotire și cădere.
Ea nu știe c-acel demon vrea să aibă de model
Marmura-i cu ochii negri și cu glas de porumbel
Și că nu-i cere drept jertfă pe-un altar înalt să moară
Precum în vechimea sfîntă se junghiau odinioară
Virginile ce stătură sculptorilor de modele,
Cînd tăiau în marmor chipul unei zîne după ele.

S-ar pricepe pe el însuși acel demon... s-ar renaște,
Mistuit de focul propriu, el atunci s-ar recunoaște
Și, pătruns de-ale lui patimi și amoru-i, cu nesațiu
El ar frînge-n vers adonic limba lui ca și Horațiu ;
Ar atrage-n visu-i mîndru a izvoarelor murmururi,
Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-a pururi.
Și-n acel moment de taină, cînd s-ar crede că-i ferice,
Poate-ar învia în ochiu-i ochiul lumii cei antice
Și cu patimă adîncă ar privi-o s-o adore,
De la ochii ei cei tineri mîntuirea s-o implore ;
Ar voi în a lui brațe să o țină-n veci de veci,
Dezghetînd cu sărutarea-i raza ochilor ei reci.
Căci din piatră de-ar fi, încă s-a-ncălzi de-atît amor,
Cînd căzîndu-i în genunchi, i-ar vorbi tînguitor,
Fericirea înecîndu-l, el ar sta să-nnebunească,
Ca-n furtuna lui de patimi și mai mult să o iubească.
Știe oare ea că poate ca să-ți dea o lume-ntregă,
C-aruncîndu-se în valuri și cercînd să te-nțealegă
Ar împlena-a ta adîncime cu luceferi luminoși ?

Cu zîmbiri de curtezană și cu ochi bisericoși,
 S-ar ~~preface~~ că pricepe. Măgulite toate sunt
 De-a fi umbra frumuseții cei eterne pe pămînt.
 O femeie între flori zi-i și o floare-ntre femei —
~~Ș-o să-i placă.~~ Dar o pune să aleagă între trei
 Ce-o-nconjoară, toți zicînd că o iubesc — ~~cît de naivă~~ —
 Vei vedea că de odată ea devine pozitivă.
 Tu cu inima și mintea poate ești un paravan
 După care ea atrage vre un june curtezan,
 Care intră ca actorii cu păsciorul mărunțel,
 Lăsînd val de mirosenii și de vorbe după el,
 O chiorește cu lornionul, butonat cu o garofă,
 Operă croitorească și în spirit și în stofă ;
 Poate că-i convin tuspătru craii cărților de joc
 Și-n cămara inimioarei i-aranjează la un loc...
 Și cînd dama cochetează cu privirele-i galante,
 Împărțind ale ei vorbe într-un crai bătrîn și-un fante,
 Nu-i minune ca simțirea-i să se poată înșela,
 Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala...
 Căci cu dorul tău demonic va vorbi călugărește,
 Pe cînd craiul cel de pică de s-arată, pieptu-i crește,
 Ochiul înghețat i-l umplu gînduri negre de amor
 Și deodată e viaie, stă picior peste picior,
 Ș-acel sec în judecata-i e cu duh și e frumos...

A visa că adevărul sau alt lucru de prisos
 E în stare ca să schimbe în natur-un fir de păr,
 Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.

Așadar, cînd plin de visuri, urmărești vre o femeie,
 Pe cînd luna, scut de aur, strălucește pe alee
 Și pătează umbra verde cu fantasticele-i dungi :
 Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
 Te îmbeți de feeria unui mîndru vis de vară.

Care-n *tine* se petrece...

Ia întreab-o bunăoară,
Ș-o să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,
Pe cînd inima ta bate-n ritmul sfînt al unei ode...
Cînd vezi piatra ce nu simte nici durerea și nici mila —
De ai inimă și minte — feri în lături, e Dalila !

(Publicată în întregime postum,
1890, 1 februarie)

MĂNUȘA

(după Fr. Schiller)

Lîng-a leilor grădină regele Francisc așteaptă,
Ca să vadă cum s-o-ncinge între fiare lupta dreaptă.
Împrejur cei mari ai țării și ai sfatului s-adună.
Pe balconul nalt se-nșiră dame-n veselă cunună.

Regele dă semn cu mîna, sare-o poartă din țîține
Și un leu iese în față, cumpătat, cu pasuri line,
Mult se uită împrejur-u-i, cască lung, și a lui coamă
Scuturînd-o, își întinde mușchii și s-așează jos.

Regele un semn mai face, se deschide-o altă poartă
Și dintr-însa se repede
C-un sălbatec salt un tigru, care cînd pe leu îl vede
Muge tare,
Coadă roată o-nvrîtește,
Scoate limba,

Sperios însă pe leu într-un cerc îl ocolește,
Sforăie înverșunat,
Apoi mormăind se-ntinde
Lîngă el.
Regele mai face-un semn,
Și pe două porți deschise
Se azvîrl doi leoparzi,
Ce cu poftă inimoasă de-a lupta se și aruncă
Peste tigrul.
Dar acesta îi apucă în cumplitele lui gheare —
Leul muge,
Se ridică în picioare,
Fiarele se-nfiorează,
Și-mprejur, arzînd de dorul de-a se sfîșia-ntre ele,
Se așează.

O frumoasă mină scapă de pe margine de-altan
O mînușă, drept la mijloc, între tigrul și-ntre leu ;
Iară dama, Cunigunda, zise-atunci, bătîndu-și joc,
Cavalerului Delorges :
„Dac-amorul ți-e fierbinte cum te juri în orice oară,
Să te văd,
Mergi, mînușă de-mi ridică !“
Cavaleru-aleargă, iute se coboară
În grozava prejmuire, calcă sigur, fără frică,
Din mijlocu-acelor monștri,
Cu-ale lui degete-ndrăznește el mînușă i-o ridică.

Cu mirare și cu groază
Damele și cavalerii l-au privit,
Însă foarte liniștit
El mînușă o aduce înapoi.
De-a lui laudă răsună orice gură,
Cunigunda îl privește cu o gingașă căldură,

Ce-i promite că morocu-i e aproape. —
Dar mănusa el în față i-o aruncă :
„Doamna mea, o mulțămire ca aceasta n-o mai voi !“
Și-o lăsa numaidecât.

(1881, noiembrie)

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mindră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde-n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata :
El iar, privind de săptămîni,
Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-și răzima
Visînd ale ei tîmple,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se împle.

Și cît de viu s-aprinde el
În orișicare sară,
Spre umbra negrului castel
Cînd ea o să-i apară.

★

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesînd cu recile-i scînteii
O mreață de văpaie

Și cînd în pat se-ntinde drept .
Copila să se culce,
I-atinge mînile pe piept,
I-nchide geana dulce ;

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătînd închiși
Pe fața ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surîs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urma adînc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
 Oftînd din greu suspină :
— O, dulce-al nopții mele domn,
 De ce nu vii tu ? Vină !

Cobori în jos, luceafăr blind,
 Alunecînd pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gînd
 Și viața-mi luminează !

El asculta tremurător,
 Se aprindea mai tare
Și s-arunca fulgerător,
 Se cufunda în mare ;

Și apa unde-au fost căzut
 În cercuri se rotește,
Și din adînc necunoscut
 Un mîndru tînăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
 Pe marginea ferestei
Și ține-n mîină un toiag
 Încununat cu trestii.

Părea un tînăr voievod
 Cu păr de aur moale,
Un vînat giulgi se-ncheie nod
 Pe umerele goale.

Iar umbra feței străvezii
 E albă ca de ceară —
Un mort frumos cu ochii vii
 Ce scînteie-n afară.

— Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tată meu
Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborît cu-al meu senin
Și m-am născut din ape...

O, vin' ! odorul meu nespus,
Și lumea ta o lasă ;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo-n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe,
Și toată lumea-n ocean
De tine o s-asculte.

— O, ești frumos, cum numa-n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată ;

Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de viață,
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață.

*

Trecu o zi, trecură trei
Și iarăși, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă
Și dor de-al valurilor domn
De inim-o apucă :

— Cobori în jos, luceafăr blînd,
Alunecînd pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gînd
Și viața-mi luminează !

Cum el din cer o auzi,
Se stîNSE cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere ;

În aer rumene văpăi
Se-ntînd pe lumea-ntreagă,
Și din a chaosului văi
Un mîndru chip se-ncheagă ;

Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutînd în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgi se desfășor
Marmoreele brațe,
El vine trist și gînditor
Și palid e la față ;

Dar ochii mari și minunați
Lucesc adînc himeric,
Ca două patimi fără saț
Și pline de-ntuneric.

— Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ş-acuma,
Şi soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma ;

O, vin', odorul meu nespus,
Şi lumea ta o lasă ;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin', în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răşai
Mai mîndră decît ele.

— O, eşti frumos, cum numa-n vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată !

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Şi ochii mari şi grei mă dor
Privirea ta mă arde.

— Dar cum ai vrea să mă cobor ?
Au nu-nţelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor,
Şi tu eşti muritoare ?

— Nu caut vorbe pe ales,
Nici ştiu cum aş începe —
Deşi vorbeşti pe înţeles,
Eu nu te pot pricepe ;

Dar dacă vrei cu crezămînt
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pămînt,
Fii muritor ca mine.

— Tu-mi ceri chiar nemurirea mea
În schimb pe-o sărutare,
Dar voi să ştii asemenea
Cît te iubesc de tare ;

Da, mă voi naşte din păcat,
Primind o altă lege ;
Cu vecinicia sunt legat,
Ci voi să mă dezlege.

Şi se tot duce... S-a tot dus.
De dragu-unei copile,
S-a rupt din locul lui de sus,
Pierind mai multe zile.

★

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce împle cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori şi de pripas,
Dar îndrăzneţ cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furişează pînditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
 Și mîndră, arz-o focul ;
Ei Cătălin, acu-i acu
 Ca să-ți încerci norocul.

Și-n treacăt o cuprinse lin
 Într-un ungher degrabă.
— Da' ce vrei, mări Cătălin ?
 Ia du-t' de-ți vezi de treabă.

— Ce voi ? Aș vrea să nu mai stai
 Pe gînduri totdeauna,
Să rîzi mai bine și să-mi dai
 O gură, numai una.

— Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,
 Dă-mi pace, fugi departe —
O, de luceafărul din cer
 M-a prins un dor de moarte.

— Dacă nu știi, ți-aș arăta
 Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mînia,
 Ci stai cu binișorul.

Cum vînătoru-ntinde-n crîng
 La păsărele lațul,
Cînd ți-oi întinde brațul stîng
 Să mă cuprinzi cu brațul ;

Și ochii tăi nemișcători
 Sub ochii mei rămîie...
De te înalț de subsuori
 Te-nalță din călcîie ;

Cînd fața mea se pleacă-n jos,
În sus rămii cu fața,
Să ne privim nesățios
Și dulce toată viața ;

Și ca să-ți fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Cînd sărutîndu-te mă-nclin,
Tu iarăși mă sărută.

Ea-l asculta pe copilăș
Uimită și distrasă,
Și rușinos și dragălaș,
Mai nu vrea, mai se lasă,

Și-i zise-n cet : — Încă de mic
Te cunoșteam pe tine,
Și guraliv și de nimic,
Te-ai potrivi cu mine...

Dar un luceafăr, răsărit
Din liniștea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării ;

Și tainic genele le plec,
Căci mi le împli plînsul
Cînd ale apei valuri trec
Călătorind spre dînsul ;

Lucește c-un amor nespus,
Durerea să-mi alunge,
Dar se înalță tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge.

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
În veci îl voi iubi și-n veci
Va rămînea departe...

De-aceea zilele îmi sunt
Pustii ca niște stepe,
Dar nopțile-s de-un farmec sfînt
Că nu-l mai pot pricepe.

— Tu ești copilă, asta e...
Hai ș-om fugi în lume,
Doar ni s-or pierde urmele
Și nu ne-or ști de nume,

Căci amîndoi vom fi cuminți,
Vom fi voioși și teferi,
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi.

*

Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atîtea clipe.

Un cer de stele dedesubt,
Deasupra-i cer de stele. —
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea dentii,
Cum izvorau lumine ;

Cum izvorînd îl înconjur
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gînd purtat de dor,
Pîn' pierе totu, totu ;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adînc asemenea
Uitării celei oarbe.

— De greul negrei vecinîcii,
Părinte, mă dezleagă
Și lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară-ntreagă ;

O, cere-mi, Doamne, orice preț,
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor ești de vieți
Și dătător de moarte ;

Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...

Din chaos, Doamne,-am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos...
Și din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.

— Hyperion, ce din genuni
Ră sai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne și minuni
Care n-au chip și nume ;

Tu vrei un om să te socoti,
Cu ei să te asameni ?
Dar piară oamenii cu toți,
S-ar naște iarăși oameni.

Ei numai doar durează-n vînt
Deșerte idealuri —
Cînd valuri află un mormînt,
Răsar în urmă valuri ;

Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc,
Și nu cunoaștem moarte.

Din sînul vecinicii ieri
Trăiește azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăși soare ;

Părînd pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paște
Căci toți se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște.

Iar tu, Hyperion, rămîi
Oriunde ai apune...
Cere-mi cuvîntul meu dentii —
Să-ți dau înțelepciune ?

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca după ei cîntare
Să se ia munții cu păduri
Și insulele-n mare ?

Vrei poate-n faptă să arăți
Dreptate și tărie ?
Ți-aș da pămîntul în bucăți
Să-l faci împărăție.

Îți dau catarg lingă catarg,
Oștiri spre a străbate
Pămîntu-n lung și marea-n larg,
Dar moartea nu se poate...

Și pentru cine vrei să mori ?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pămînt rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă.

★

În locul lui menit din cer
Hyperion se-ntoarce
Și, ca și-n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sara-n asfințit
Și noaptea o să-nceapă ;
Răsare luna liniștit
Și tremurînd din apă

Și împlie cu-ale ei scînteii
Cărarile din crînguri.
Sub șirul lung de mîndri tei
Ședeau doi timeri singuri :

— O, lasă-mi capul meu pe sin,
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce ;

Cu farmecul luminii reci
Gîndirile străbate-mi,
Revarsă liniște pe veci
Pe noaptea mea de patimi.

Și de asupra mea rămîi
Durerea mea de-o curmă,
Căci ești iubirea mea dentîi
Și visul meu din urmă.

Hyperion vedeă de sus
Uimirea-n a lor față ;
Abia un braț pe gît i-a pus
Și ea l-a prins în brațe...

Miroase florile-argintii
Și cad, o dulce ploaie,
Pe creștetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălaie.

Ea, îmbătată de amor,,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Și-n cetișor
Dorințele-i încrede :

— Cobori în jos, luceafăr blind,
Alunecînd pe-o rază,
Pătrunde-n codru și în gînd.
Norocu-mi luminează !

El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri ;

Dar nu mai cade ca-n trecut
În mări din tot înaltul :
— Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul ?

Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

(1883, aprilie)

S-A DUS AMORUL...

S-a dus amorul, un amic
Supus amîndurora,
Deci cînturilor mele zic
Adio tuturorora.

Uitarea le închide-n scriu
Cu mîna ei cea rece,
Și nici pe buze nu-mi mai vin,
Și nici prin gînd mi-or trece.

Atîta murmur de izvor,
Atît senin de stele,
Și un atît de trist amor
Am îngropat în ele !

Din ce noian îndepărtat
 Au răsărit în mine !
Cu cîte lacrimi le-am udat,
 Iubito, pentru tine !

Cum străbăteau atît de greu
 Din jalea mea adîncă,
Şi cît de mult îmi pare rău
 Că nu mai sufăr încă !

Că nu mai vrei să te araţi
 Lumină de-ndeparte,
Cu ochii tăi întunecaţi
 Renăscători de moarte !

Şi cu acel smerit surîs,
 Cu acea blîndă faţă,
Să faci din viaţa mea un vis
 Din visul meu o viaţă.

Să mi se pară cum că creşti
 De cum răsare luna,
În umbra dulcilor poveşti
 Din nopţi o mie una.

Era un vis misterios
 Şi blînd din cale-afară,
Şi prea era de tot frumos
 De-au trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut
 Şi prea puţin femeie,
Ca fericirea ce-am avut
 Să fi putut să steie.

Prea ne pierdusem tu și eu
În al ei farmec poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu,
Precum uitărăm toate.

Și poate că nici este loc
Pe-o lume de mizerii
Pentru-un atît de sfînt noroc
Străbătător durerii !

(1883, 24 aprilie/6 mai)

CÎND AMINTIRILE...

Cînd amintirile-n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung și cunoscut
Mai trec din vreme-n vreme.

Deasupra casei tale ies
Și azi aceleași stele,
Ce-au luminat atît de des
Înduioșării mele.

Și peste arbori răsfirați
Răsare blînda lună,
Ce ne găsea îmbrățișați
Șoptindu-ne-mpreună.

A noastre inimi își jurau
Credință pe toți vecii,
Cînd pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atîta dor
În noapte să se stîngă,
Cînd valurile de izvor.
N-au încetat să plîngă,

Cînd luna trece prin stejari
Urmînd mereu în cale-și,
Cînd ochii tăi, tot încă mari,
Se uită dulci și galeși ?

(1883, 15/27 mai)

ADIO

De-acuma nu te-oi mai vedea,
Rămii, rămii, cu bine !
Mă voi feri în calea mea
De tine.

De astăzi dar tu fă ce vrei,
De astăzi nu-mi mai pasă
Că cea mai dulce-ntre femei
Mă lasă.

Căci nu mai am de obicei
Ca-n zilele acele,
Să mă îmbăt și de scînteii
Din stele,

Cînd degerînd atîtea dăți,
Eu mă uitam prin ramuri
Și așteptam să te arăți
La geamuri.

O, cît eram de fericit
Să mergem împreună,
Sub acel farmec liniștit
De lună !

Și cînd în taină mă rugam
Ca noaptea-n loc să steie,
În veci alături să te am,
Femeie !

Din a lor treacăt să apuc
Acele dulci cuvinte,
De care azi abia mi-aduc
Aminte.

Căci astăzi dacă mai ascult
Nimicurile-aceste,
Îmi pare-o veche, de demult
Poveste.

Și dacă luna bate-n lunci
Și tremură pe lacuri,
Totuși îmi pare că de-atunci
Sunt veacuri.

Cu ochii serei cei dentii
Eu n-o voi mai privi-o..
De-aceea-n urma mea rămii —
Adio !

(1883, 5/17 iunie)

CE E AMORUL ?

Ce e amorul ? E un lung
Prilej pentru durere,
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Și tot mai multe cere.

De-un semn în treacăt de la ea
El sufletul ți-l leagă,
Încît să n-o mai poți uita
Viața ta întreagă.

Dar încă de te-așteaptă-n prag
În umbră de unghere,
De se-ntilnește drag cu drag
Cum inima ta cere :

Dispar și ceruri și pămînt
Și pieptul tău se bate,
Și totu-atîrnă de-un cuvînt
Șoptit pe jumătate.

Te urmărește săptămîni
Un pas făcut alene,
O dulce strîngere de mîni,
Un tremurat de gene.

Te urmăresc luminători
Ca soarele și luna,
Și peste zi de-atîtea ori
Și noaptea totdeauna.

Căci scris a fost ca viața ta
De doru-i să nu-ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

(1883, 17/29 iulie)

PE LÎNGĂ PLOPII FĂRĂ SOȚ...

Pe lîngă plopii fără soț
Adesea am trecut ;
Mă cunoșteau vecinii toți —
Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea
Privii atît de des ;
O lume toată-nțelegea —
Tu nu m-ai înțeles.

De cîte ori am așteptat
O șoptă de răspuns !
O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns ;

O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor,
S-ascult de glasul gurii mici,
O oră, și să mor.

Dîndu-mi din ochiul tău serin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins ;

Ai fi trăit în veci de veci
 Și rînduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
 Înmărmureai măreț,

Un chip de-a pururi adorat
 Cum nu mai au perechi
Acele zîne ce străbat
 Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu ochi păgîni
 Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrîni
 Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
 Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristeță capul tău
 Se-ntoarce în zadar,

Căci azi le semeni tuturor
 La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
 C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
 De acel farmec sfînt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
 Iubirii pe pămînt.

(1883, 28 august/9 septembrie)

ȘI DACĂ...

Și dacă ramuri bat în geam
 Și se cutremur plopilor,
E ca în minte să te am
 Și-n cet să te apropii.

Și dacă stelele bat în lac
 Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
 Înseninându-mi gându-l.

Și dacă norii deși se duc
 De iese-n lucru luna,
E ca aminte să-mi aduc
 De tine-ntotdeauna.

(1883, 13/25 noiembrie)

GLOSSĂ

*Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate ;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate ;
Nu spera și nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece ;
De te-ndeamnă, de te cheamă.
Tu rămâi la toate rece.*

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe,
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte ?...
Tu așează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Cînd cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn-a gîndirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate ;
Pentru cine o cunoaște
Toate-s vechi și nouă toate.

Privitor ca la teatru
Tu în lume să te-nchipui :
Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i,
Și de plînge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și-nțelegi din a lor artă
Ce e rău și ce e bine.

Viitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe,
Vede-n capăt începutul
Cine știe să le-nvețe ;
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zădărnicie
Te întreabă și socoate.

Căci acelorași mijloace
Se supun cîte există,
Și de mii de ani încoace
Lumea-i veselă și tristă ;
Alte măști, aceeași piesă,
Alte guri, aceeași gamă,
Amăgit atît de-adeșe
Nu spera și nu ai teamă.

Nu spera cînd vezi mișeii
La izbîndă făcînd punte,
Te-or întrece nătărăii,
De ai fi cu stea în frunte ;
Teamă n-ai, căta-vor iarăși
Între dînșii să se plece,
Nu te prinde lor tovarăș :
Ce e val, ca valul trece.

Cu un cîntec de sirenă,
Lumea-ntinde lucii mreje ;
Ca să schimbe-actorii-n scenă,
Te momește în vîrteje ;
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băga nici chiar de seamă,
Din cărarea ta afară
De te-ndeamnă, de te cheamă.

De te-ating, să feri în laturi,
De hulese, să taci din gură ;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,
Dacă știi a lor măsură ;
Zică toți ce vor să zică,
Treacă-n lume cine-o trece ;
Ca să nu-ndrăgești nimică,
Tu rămîi la toate rece.

*Tu rămii la toate rece;
De te-ndeamnă, de te cheamă :
Ce e val, ca valul trece,
Nu spera și nu ai teamă ;
Te întreabă și socoate
Ce e rău și ce e bine ;
Toate-s vechi și nouă toate :
Vreme trece, vreme vine.*

(1883, decembrie)

ODĂ

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată ;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

Cînd deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pin-în fund băui voluptatea morții
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i ;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flacări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix ?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă ;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă !

(1883, decembrie)

IUBIND ÎN TAINĂ...

Iubind în taină am păstrat tăcere,
Gîndind că astfel o să-ți placă ție,
Căci în priviri citeam o vecinicie
De-ucigătoare visuri de plăcere.

Dar nu mai pot. A dorului tărie
Cuvinte dă duioaselor mistere ;
Vreau să mă-nec de dulcea-nvăpăiere
A celui suflet ce pe al meu știe.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete
Și-n ochii mei se vede-n friguri chinu-mi,
Copila mea cu lungi și blonde plete ?

Cu o suflare răcorești suspinu-mi,
C-un zîmbet faci gîndirea-mi să se-mbete.
Fă un sfîrșit durerii... vin' la sinu-mi.

(1883, decembrie)

TRECUT-AU ANII...

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncintă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri —
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfințit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mîna în van pe liră lunec ;

Pierdut e totu-n zarea tinereții,
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntînc !

(1963, decembrie)

VENEȚIA

S-a stins viața falnicei Veneții,
N-auzi cîntări, nu vezi lumini de baluri ;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,
Pătrunde luna, înălbind păreții.

Okeanos se plînge pe canaluri...
El numa-n veci e-n floarea tinereții,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Izbește-n ziduri vechi, sunînd din valuri.

Ca-n țintirim tăcere e-n cetate.
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopții bate.

Cu glas adînc, cu graiul de Sibile,
Rostește-lîn în clipe cadențate :
„Nu-nvie morții — e-n zadar, copile !“

(1883, decembrie)

SE BATE MIEZUL NOPTII...

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă,
Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte,
S-asamăn între-olaltă viață și cu moarte ;
Ci cumpăna gîndirii-mi și azi nu se mai schimbă,
Căci între amîndouă stă neclintita limbă.

(1883, decembrie)

CU MÎNE ZILELE-ȚI ADAOGI..:

Cu mîne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi
Și ai cu toate astea-n față
De-a pururi ziua cea de azi.

Cînd unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum cînd soarele apune
El și răsare undeva.

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze cad.

Naintea nopții noastre împlă
Crăiasa dulcii dimineți ;
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un visternic de vieți.

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Și-nvîrte universu-ntreg.

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai ș-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

Cu mine zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Avînd cu toate astea-n față
De-a purure ziua de azi.

Privești sclipitoare,
Ce-n repezi șiruri se diștern,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.

(1983, decembrie)

PESTE VÎRFURI

Peste vîrfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemîngiet
Indulcind cu dor de moarte.

De ce taci, cînd fermecată
Inima spre tine-ntorn ?
Mai suna-vei dulce corn,
Pentru mine vre odată ?

(1983, decembrie)

SOMNOROASE PĂSĂRELE...

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele —
Noapte bună !

Doar izvoarele suspină,
Pe cînd codrul negru tace ;
Dorm și florile-n grădină —
Dormi în pace !

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce —
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce !

Peste-a nopții feerie
Se ridică mîndra lună,
Totu-i vis și armonie —
Noapte bună !

(1883, decembrie)

DE-OR TRECE ANII...

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăce,
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un „nu știu cum“ și-un „nu știu ce“.

M-a fermecat cu vro scînteie
Din clipa-n care ne văzum ?
Deși nu e decît femeie,
E totuși altfel „nu știu cum“.

De-aceea una-mi este mie
De ar vorbi, de ar tăce ;
Dac-al ei glas e armonie,
E și-n tăcere-i „nu știu ce“.

Astfel robît de-aceeași jale
Petrec mereu același drum...
În taina farmecelor sale
E-un „nu știu ce“ ș-un „nu știu cum“.

(1883, decembrie)

LASĂ-ȚI LUMEA...

Lasă-ți lumea ta uitată,
Mi te dă cu totul mie,
De ți-ai da viața toată,
Nime-n lume nu ne știe.

Vin' cu mine, rătăcește
Pe cărări cu cotituri,
Unde noaptea se trezește
Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scînteie stele,
Farmec dînd cărării strîmte,
Și afară doar de ele
Nime-n lume nu se simte.

Părul tău ți se desprinde
Și frumos ți se mai șede,
Nu zi ba de te-oi cuprinde,
Nime-n lume nu ne vede.

Tinguiosul bucium sună,
L-ascultăm cu-atîta drag,
Pe cînd iese dulcea lună
Dintr-o rariște de fag.

Îi răspunde codrul verde
Fermecat și dureros,
Iară sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c-o dulce silă,
Mai nu vrei și mai te lași,
Ochii tăi sînt plini de milă
Chip de inger drăgălaș.

Iată lacul. Luna plină,
Poleindu-l, îl străbate ;
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate.

Tremurînd cu unde-n spume,
Între trestie le farmă
Și visînd o-ntreagă lume
Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,
Ca oglinda îl alege —
Ce privești zîbind în unde ?
Ești frumoasă, se-nțelege.

Înălțimile albastre
Pleacă zarea lor pe dealuri,
Arătând privirii noastre
Stele-n ceruri, stele-n văhuri.

E-un miros de tei în crînguri,
Dulce-i umbra de răchiți
Și suntem atît de singuri
Și atît de fericiți !

Numai luna printre ceață
Varsă apelor văpaie,
Și te află strînsă-n brațe,
Dulce dragoste bălaie.

(1883, decembrie)

TE DUCI...

Te duci și ani de suferință
N-or să te vadă ochii-mi triști,
Înamorați de-a ta ființă,
De cum zîmbești, de cum te miști.

Și nu e blind ca o poveste
Amorul meu cel dureros,
Un demon sufletul tău este
Cu chip de marmură frumos.

În față farmecul palorii
Și ochi ce scînteie de vii,
Sunt umezi înfiorătorii
De lingușiri, de violenții.

Cînd mă atingi, eu mă cutremur,
Tresar la pasul tău cînd treci,
De-al genei tale gingaș tremur
Atîrnă viața mea de veci.

Te duci și rău n-o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de ieri,
Că nu am fost victimă iară
Neînduratelor dureri.

C-auzu-mi n-o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinți,
Pe frunte-mi mîna n-o s-o luneci
Ca să mă faci să-mi ies din minți.

Puteam numiri defăimătoare
În gîndul meu să-ți iscodesc,
Și te uram cu-nversunare,
Te blestemam, căci te iubesc.

De-acum nici asta nu-mi rămîne
Și n-o să am ce blestema,
Ca azi va fi ziua de mîne,
Ca mîni toți anii s-or urma —

O toamnă care întîrzie
Pe-un istovit și trist izvor ;
Deasupra-i frunzele pustie —
A mele visuri care mor.

Viața-mi pare-o nebunie
Sfîrșită făr-a fi-nceput,
În toată neagra vecinicie
O clipă-n brațe te-am ținut.

De-atunci pornind a lui aripe
S-a dus pe veci norocul meu —
Redă-mi comoara unei clipe
Cu ani de părere de rău !

(1883, decembrie)

DIN VALURILE VREMII...

Din valurile vremii, iubita mea, răasai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai —
Și fața străvezie ca fața albei ceri
Slăbită e de umbra duioselor dureri !
Cu zămbetul tău dulce tu mângii ochii mei,
Femeie-între stele și stea între femei
Și întorcîndu-ți fața spre umărul tău stîng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plîng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic pe pieptu-mi, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec
Și mîna friguroasă s-o încălzesc la sîn,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o țin.

Dar vai, un chip aievea nu ești, astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu brațele în jos
În trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra ta dulce le întind :
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

(1883, decembrie)

CE TE LEGENI...

— Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vînt,
Cu crengile la pămînt ?
— De ce nu m-aş legăna,
Dacă trece vremea mea !
Ziua scade, noaptea creşte
Şi frunzişul mi-l răreşte.
Bate vîntul frunza-n dungă —
Cîntăreţii mi-i alungă ;
Bate vîntul dintr-o parte —
Iarna-i ici, vara-i departe.
Şi de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec !
Peste vîrf de rămurele
Trec în stoluri rîndurile,
Ducînd gîndurile mele
Şi norocul meu cu ele.
Şi se duc pe rînd, pe rînd,
Zarea lumii-ntunecînd,
Şi se duc ca clipele,
Scuturînd aripile,
Şi mă lasă pustiit,
Vestejit şi amorţit
Şi cu doru-mi singurel,
De mă-ngin numai cu el !

(1883, decembrie)

LA MIJLOC DE CODRU...

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniș,
La voiosul luminiș,
Luminiș de lingă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Și de lună și de soare
Și de păsări călătore,
Și de lună și de stele
Și de zbor de rîndurele
Și de chipul dragei mele.

(1883, decembrie)

MAI AM UN SINGUR DOR

Mai am un singur dor :
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării ;
Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri.

Și nime-n urma mea
Nu-mi plingă la creștet,
Doar toamna glas să dea
Frunzișului vested.
Pe cînd cu zgomot cad
Izvoarele-ntr-una,
Alunece luna
Prin vîrfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga
Al serii rece vînt,
Deasupra-mi teiul sfînt
Să-și scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zîmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cînt...
Ci eu voi fi pămînt
În singurătate-mi.

(1883, decembrie)

DE-OI ADORMI...

(variantă)

De-oi adormi curînd
În noaptea uitării,
Să mă duceți tîcînd
La marginea mării.

Nu voi sicriu bogat
Făclie și flamuri,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Luceasc-un cer senin
Pe-adâncile ape,

Care-n dureri adinci
Se naltă la maluri,
S-ar atârna de stînci
Cu brațe de valuri,

Se naltă, dar recad
Și murmură-ntr-una,
Cînd pe păduri de brad
Alunecă luna.

[Și nime-n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet,
Doar moartea glas să dea
Frunzișului veșted.

Să treacă lin prin vînt
Atotștiutoarea,
Deasupra-mi teiul sfînt
Să-și scuture floarea.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte,

Ce n-or ști că privesc
O lume de patemi,
Pe cînd liane cresc
Pe singurătate-mi.

(1883, decembrie)

NU VOI MORMINT BOGAT

(variantă)

Nu voi mormint bogat,
Cîntare și flamuri,
Ci-mi împletiti un pat
Din tinere ramuri.
Și nime-n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet,
Frunzișului veșted
Doar vîntul glas să-i dea
În liniștea sării
Să mă-ngropați, pe cînd
Trec stoluri greu zburînd
La marginea mării.

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Lucească cer senin
Eternelor ape,
Care din văi adînci
Se-naltă la maluri,
Cu brațe de valuri
S-ar atîrna de stînci —
Și murmură-ntr-una

Cînd spumegînd recad,
Iar pe păduri de brad
Alunece luna.

Reverse dulci scînteii
Atotștiutoarea,
Deasupra-mi crengi de tei
Să-și scuture floarea.
Nemaifiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M-or coperi cu drag
Și stinsele patemi
Le-or troieni căzînd,
Uitarea întinzînd
Pe singurătate-mi.

(1883, decembrie)

IAR CÎND VOI FI PĂMÎNT

(variantă)

Iar cînd voi fi pămînt,
În liniștea serii,
Săpați-mi un mormînt
La marginea mării.

Nu voi sicriu bogat,
Podoabe și flamuri,
Ci-mi împlețiți un pat
Din veștede ramuri.

Să-mi fie somnul lin.
 Și codrul aproape,
Să am un cer senin
 Pe-adâncile ape.

S-aud cum blinde cad
 Izvoarele-ntr-una,
Pe vîrfuri lungi de brad
 Alunece luna.

S-aud pe valuri vînt,
 Din munte talanga,
Deasupra-mi teiul sfînt
 Să-și scuture creanga.

Și cum n-oi suferi
 De-atuncea nainte,
Cu flori m-or troieni
 Aduceri amînte.

Și cum va înceta
 Al inimii zbucium,
Ce dulce-mi va suna
 Cîntarea de bucium !

Vor arde-ñ preajma mea
 Luminile-n dealuri,
Izbind s-or frămînta
 Eternele valuri

Și nime-n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet,
Ci codrul vînt să dea
Frunzișului veșted.

Luceferii de foc
Privi-vor din cetini
Mormînt făr' de noroc
Și fără prieteni.

(1883, decembrie)

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte.

E ușor a scrie versuri
Cînd nimic nu ai a spune,
Înșirînd cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar cînd inima-ți frămîntă
Doruri vii și patimi multe,
Ș-a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte,

Ca și flori în poarta vieții
Bat la porțile gândirii,
Toate cer intrare-n lume,
Cer veștmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ți viață,
Unde ai judecătorii,
Nendurații ochi de gheață ?

Ah ! atunci ți se pare
Că pe cap îți cade cerul :
Unde vei găsi cuvîntul
Ce exprimă adevărul ?

Critici voi, cu flori deșerte,
Care roade n-ați adus —
E ușor a scrie versuri
Cînd nimic nu ai de spus.

(1983, decembrie)

DIANA

Ce cauți unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Și unde păsările-ntr-una
Se-ntrec cu glas ciripitor ?

N-auzi cum frunzele-n poiană
Șoptesc cu zgomotul de guri
Ce se sărută, se hîrjoană
În umbr-adîncă de păduri ?

În cea oglindă mișcătoare
Vrei să privești un straniu joc,
O apă vecinic călătoare
Sub ochiul tău rămas pe loc ?
S-a desprimăvărat pădurea,
E-o nouă viață-n orice zvon,
Și numai tu gîndești aiurea,
Ca tînărul Endymion.

De ce dorești singurătate
Și glasul tainic de izvor ?
S-auzi cum codrul frunza-și bate,
S-adormi pe verdele covor ?
Iar prin lumina cea rărită,
Din valuri reci, din umbre moi,
S-apar-o zîină liniștită
Cu ochii mari, cu umeri goi ?

Ah ! acum crengile le-ndoaie
Mînuțe albe de omăt,
O fată dulce și bălaie,
Un trup înalt și mlădîiet.
Un arc de aur pe-al ei umăr,
Ea trece mîndră la vînat
Și peste frunze fără număr
Abia o urmă a lăsat.

(1884, 1 februarie)

DIN NOAPTEA...

Din noaptea vecinicei uitări
În care toate curg,
A vieții noastre desmierdări
Și raze din amurg,

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus —
Aș vrea odată-n viață tu
Să te înalți în sus.

Și dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini.

Și dacă glasul adorat
N-o spune un cuvânt,
Tot înțeleg că m-ai chemat
Dincolo de mormînt.

(1884, 12/24 februarie)

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plîng, clar izvorînd în fîntîne ;
Sub un salcîm, dragă, m-aștepți tu pe mine.

Luna pe cer ~~trece-aşa~~ **sfin**tă şi clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de **dor**, ~~fruntea~~ de **gînduri** ~~ţi-e~~ plină.

Nourii curg, raze-a **lor** şiruri **despică**,
Streşine vechi casele-n lună ridică,
Scîrîie-n vînt **cumpăna** de la fîntină,
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stîină.

Şi osteniţi oameni cu coasa-n spinare
Vin de la cîmp ; toaca răsună mai tare,
Clopotul **vechi** împlie cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah ! în curînd satul în vale-amuţeşte ;
Ah ! în curînd pasu-mi spre tine grăbeşte :
Lîngă salcîm **sta-vom** noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ţi-voi cît îmi eşti dragă

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Şi surîzînd vom **adormi** sub înaltul,
Vechiul salcîm. — Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viaţa lui toată ?

(1885, 1 iulie) *

* Poezia, publicată pentru întîia oară în 1885, făcea parte din poema, rămasă postumă, *Ecó*, scrisă prin 1872, şi poartă urmele îndubitabile ale acelei epoci de creaţie (Zoe Dumitrescu-Buşu-lenga).

NU MĂ ÎNȚELEGI

În ochii mei acuma nimic nu are preț
Ca taina ce ascunde a tale frumuseți ;
Căci pentru care altă minune decît tine
Mi-aș risipi o viață de cugetări senine
Pe basme și nimicuri, cuvinte cumpănind,
Cu pieritorul sunet al lor să te cuprind,
În lanțuri de imagini duiosul vis să-l ferec,
Să-mpiedec umbra-i dulce de-a merge-n întunec.

. : : : : :

Și azi cînd a mea minte, a farmecului roabă,
Din orișice durere îți face o podoabă,
Și cînd răsai nainte-mi ca marmura de clară,
Cînd ochiul tău cel mîndru străluce în afară,
Întunecînd privirea-mi, de nu pot să văd încă
Ce-adînc' trecut de gînduri e-n noaptea lui adîncă,
Azi cînd a mea iubire e-atîta de curată
Ca farmecul de care tu ești împresurată,
Ca setea cea eternă ce-o au dupăolaltă
Lumina de-ntunec și marmura de daltă,
Cînd dorul meu e-atîta de-adînc și-atît de sfînt
Cum nu mai e nimica în cer și pe pămînt,
Cînd e o-namorare de tot ce e al tău,
De-un zîmbet, de-un cutremur, de bine și de rău.
Cînd ești enigma însăși a vieții mele-ntregi...
Azi văd din a ta vorbă că nu mă înțelegi !

(1886, 15 martie)

LA STEAUA

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet în cer se suie ;
Era pe cînd nu s-a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel cînd al nostru dor
Pieri în nopțe-adîncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.

(1886, 1 decembrie)

DE CE NU-MI VII

Vezi, rîndunelele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S-așează bruma peste vii —
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?

O, vino iar în al meu braț,
Să te privesc cu mult nesaț,
Să razim capul meu
De sînul tău, de sînul tău !

Ți-aduci aminte cum pe-atunci
Cînd ne primblam prin văi și lunci,
Te ridicam de subsuori
De-atîtea ori, de-atîtea ori ?

În lumea asta sunt femei
Cu ochi ce izvorăsc scînteii...
Dar, oricît ele sunt de sus, —
Ca tine nu-s, ca tine nu-s !

Căci tu înseninezi mereu
Viața sufletului meu,
Mai mîndră decît orice stea,
Iubita mea, iubita mea !

Tîrzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum,
Și lanurile sunt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?

(1887, 1 februarie)

KAMADEVA

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindec,
L-am chemat în somn pe Kama —
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mîndru,
Călărind pe-un papagal,
Avînd zîmbetul făţarnic
Pe-a lui buze de coral.

Amipi are, iar în toată-i
El păstrează, ca săgeţi,
Numai flori învenimate
De la Gangele marel.

Puse-o floare-atunci-n arcu-i,
Mă lovea cu ea în piept,
Şi de-atunci în orice noapte
Plîng pe patul meu deştept...

Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă cînte
Fiul cerului albastru
Ş-al iluziei deşerte.

(1887, 1 iulie)

INDICI

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR

(după primul vers)

A

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată (Sonete, I) 100

A fost odată ca-n povești (Luceafărul) 136

Ah ! garafa pîntecoasă doar de sfeșnic mai e bună (Cugetările
sărmanului Dionis) 38

A nopții gigantică umbră ușoară (O călărire în zori) 3

Atît de fragedă, te-asameni (Atît de fragedă...) 98

B

Biblia ne povestește de Samson, cum că muieră (Scrisoarea V) 130

Blanca, află că din leagăn (Făt-Frumos din tei) 55

Blanca, știi că din iubire (Povestea teiului) 85

C

Ca a nopții poezie (La o artistă) 15

Ce cauți unde bate luna (Diana) 181

Ce e amorul ? E un lung / Prilej pentru durere (Ce e amorul ?) 155

- Ce te legeni, codrule (Ce te legeni...) 173
 Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ¹ 13
 Cînd amintirile-n trecut (Cînd amintirile...) 152
 Cînd cu gene ostenite sara suflu-n lumînare (Scrisoarea I) 108
 Cînd din stele auroase (Misterele nopții) 11
 Cînd însuși glasul gîndurilor tace (Sonete, III) 101
 Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor române (Epigonii) 26
 Cînd sufletu-mi noaptea veghea în estaze (Înger de pază) 33
 Cînd tot se-nveselește, cînd toți aci se-ncîntă (Din străinătate) 8
 Codrule, codruțule (Revedere) 104
 Cu durerile iubirii (Kamađeva) 188
 Cu mîne zilele-ți adaogi 165
 Cum mîngîie dulce, alină ușor (Speranța) 10
 Cu perdelele lăsate (Singurătate) 89

D

- De-acuma nu te-oi mai vedea (Adio) 153
 De-aș avea și eu o floare (De-aș avea...) 2
 De ce pana mea rămîne în cerneală, mă întrebi (Scrisoarea II) 113
 De cîte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte (De cîte ori, iubit-o...) 96
 De mi-ar permite-Apolon s-aleg dintre cunune (La Heliade) 14
 De-oi adormi curînd (De-oi adormi...) 175
 De-or trece anii cum trecură (De-or trece anii...) 167

¹ Titlul poeziei nu a mai fost indicat atunci cînd corespunde cu primul vers.

Departe sunt de tine și singur lângă foc (Departe sunt de tine...) 91
Din noaptea vecinicei uitări (Din noaptea...) 183
Din valurile vremii, iubita mea, răasai (Din valurile vremii...) 172

F

Făclie de veghe pe umezi morminte (Mortua est !) 30

I

Iar când voi fi pământ 178

Iar te-ai cufundat în stele (Floare albastră) 45

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este (Venere și
Madonă) 24

Iubind în taină am păstrat tăcere (Iubind în taină...) 162

I

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină (La mormîntul lui Aron
Pumnul) 1

Împărat slăvit e codrul (Povestea codrului) 83

În ochii mei acuma nimic nu are preț (Nu mă înțelege) 185

L

Lacul codrilor albastru (Lacul) 61

La mijloc de codru des (La mijloc de codru...) 174

Lasă-ți lumea ta uitată (Lasă-ți lumea...) 166

La steaua care-a răsărit (La steaua) 166

La voi cobor acum, voi suflete-amăgite (Junii corupți) 18

Lîng-a leilor grădină regele Francisc așteaptă (Mănușa) 134

M

Mai am un singur dor 174

Multe flori sunt, dar puține (Criticilor mei) 180

N

Neguri albe, strălucite (Crăiasa din povești) 60

Nilul mișcă valuri blonde pe cîmpii cuprinși de maur (Egiptul) 25

Noaptea-n Doma întristată, prin lumini îngălbenite (Înger și demon) 41

Noaptea potolit și vinăt arde focul în cămin (Noaptea...) 34

N-ai uita vrodată, dulce Bucovină (La Bucovina) 8

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată (Odă — în metru antic) 191

Nu voi mormînt bogat 177

O

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi (O, mamă...) 166

O, rămii, rămii la mine (O, rămii) 93

Oștirile-l alungă în spaimă înghețată (Amorul unei marmure) 16

P

- Pajul Cupidon, vicleanul (Pajul Cupidon...) 92
 Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă (Melancolie) 59
 Pe aceeași ulicioară 95
 Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorită (Împărat și proletar) 48
 Pe cînd nu era moarte, nimic nemuritor (Rugăciunea unui Dac) 97
 Pe lingă plopii fără soț 156
 Peste vîrfuri trece lună (Peste vîrfuri) 166
 Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratice (Călin) 84

S

- S-a dus amorul, un amic (S-a dus amorul...) 150
 Sara pe deal buciumul sună cu jale (Sara pe deal) 183
 S-a stins viața falnicei Veneții (Veneția) 163
 Să cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita (Despărțire) 106
 Se bate miezul nopții în clopotul de aramă (Se bate miezul nopții...) 184
 Somnoroase păsărele 167
 Stă castelul singuratic, ogîndindu-se în lacuri (Scrisoarea IV) 125
 Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici (Strigoii) 72
 Sunt ani la mijloc și încă mulți vor trece (Sonete, II) 101

Ș

- Și dacă ramuri bat în geam (Și dacă...) 158

T

- Te/duci și ani de suferință (Te duci...) 170**
Trecut-au anii ca nouri lîngi pe șesuri (Trecut-au anii...) 163
Tresărind scînteie lacul (Freamăt de codru) 102
**Turnurile mișcă-n doliu a lor inimi de aramă (La moartea
 principelui Știrbey) 23**

U

- Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă**
(Scrisoarea III) 116

V

- Vezi, rîndunelele se duc** (De ce nu-mi vii) 186
Vino-n codru la izvorul (Dorința) 62
Visuri trecute, uscate flori (Amicul F. I.) 21
Vintu-o foaie vestejită (Foaia veștedă) 105
Vremea trece, vremea vine (Glossă) 158

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR

(după titlu)

A

- Adio 153
[Afară-i toamnă] : (din
Sonete) 100
Amicului F. I. 21
Amorul unei marmure 16
Atît de fragedă... 98

C

- Călin (file din poveste) 64
Ce e amorul ? 155
Ce te legeni... 173
Ce-ți doresc eu ție, dulce
România 13
Cînd amintirile... 152
[Cînd însuși glasul] (din :
Sonete) 101
Crăiasa din povești 60
Criticilor mei 180
Cugetările sărmanului
Dionis 38
Cu mine zile-ți adaogi... 165

D

- De-aş avea... 2
De ce nu-mi vii 186
De câte ori, iubito... 96
De-ori adormi... (variantă :
 Mai am un singur dor) 175
De-or trece anii... 167
Departate sunt de tine... 91
Despărţire 106
Diana 181
Din noaptea... 183
Din străinătate 6
Din valurile vremii... 172
Dorinţa 62

E

- Egiptul 35
Epigonii 26

F

- Făt-Frumos din tei 55
Floare albastră 45
Foaia veştedă (după N.
 Lenau) 105
Freamăt de codru 102

G

- Glossă 158

I

Iar cînd voi fi pămînt
(variantă : Mai am un singur
dor) 178
Iubind în taină... 162

V

Împărat și prolețar 48
Înger de pază 33
Înger și demon 41

J

Junii corupți 18

K

Kamadeva 169

L

La Bucovina 8
Lacul 61
La Heliade 14
La mijloc de codru... 174
La moartea principelui
Știrbey 23

La mormîntul lui Aron

Pumnul 1

La o artistă 15

Lasă-ți lumea.. 168

La steaua 186

Luceafărul 136

M

Mai am un singur dor 174

Mănușa (după F. Schiller) 134

Melancolie 59

Misterele nopții 11

Mortua est ! 30

N

Noaptea... 34

Nu mă înțelegei 185

Nu voi mormînt bogat

(variantă : Mai am un
singur dor) 177

O

O călărire în zori 3

Odă (în metru antic) 161

O, mamă... 108

O, rămii 93

P

- Pajul Cupidon... 92
Pe aceeași ulicioară... 95
Pe lângă plopii fără soț... 156
Peste vîrfuri 166
Povestea codrului 83
Povestea teiului 85

R

- Revedere 104
Rugăciunea unui Dac 97

S

- S-a dus amorul... 150
Sara pe deal 183
Scrisoarea I 108
Scrisoarea II 113
Scrisoarea III 116
Scrisoarea IV 125
Scrisoarea V 130
Se bate miezul nopții... 164
Singurătate 89
Somnoroase păsărele... 167
Speranța 10
Strigoii 72
[Sunt ani la mijloc] (din :
Sonete) 101

Ș

Și dacă... 158

T

Te duci... 170

Trecut-au anii... 163

V

Venere și Madonă 24

Veneția 163

CUPRINS

<i>Eminescu — de Tudor Arghezi</i>	: : : : : : : :	V
<i>Prefață</i>		XIII
<i>Tabel cronologic</i>	. : : : : : .	XLI

POEZII PUBLICATE ÎN TIMPUL VIETII

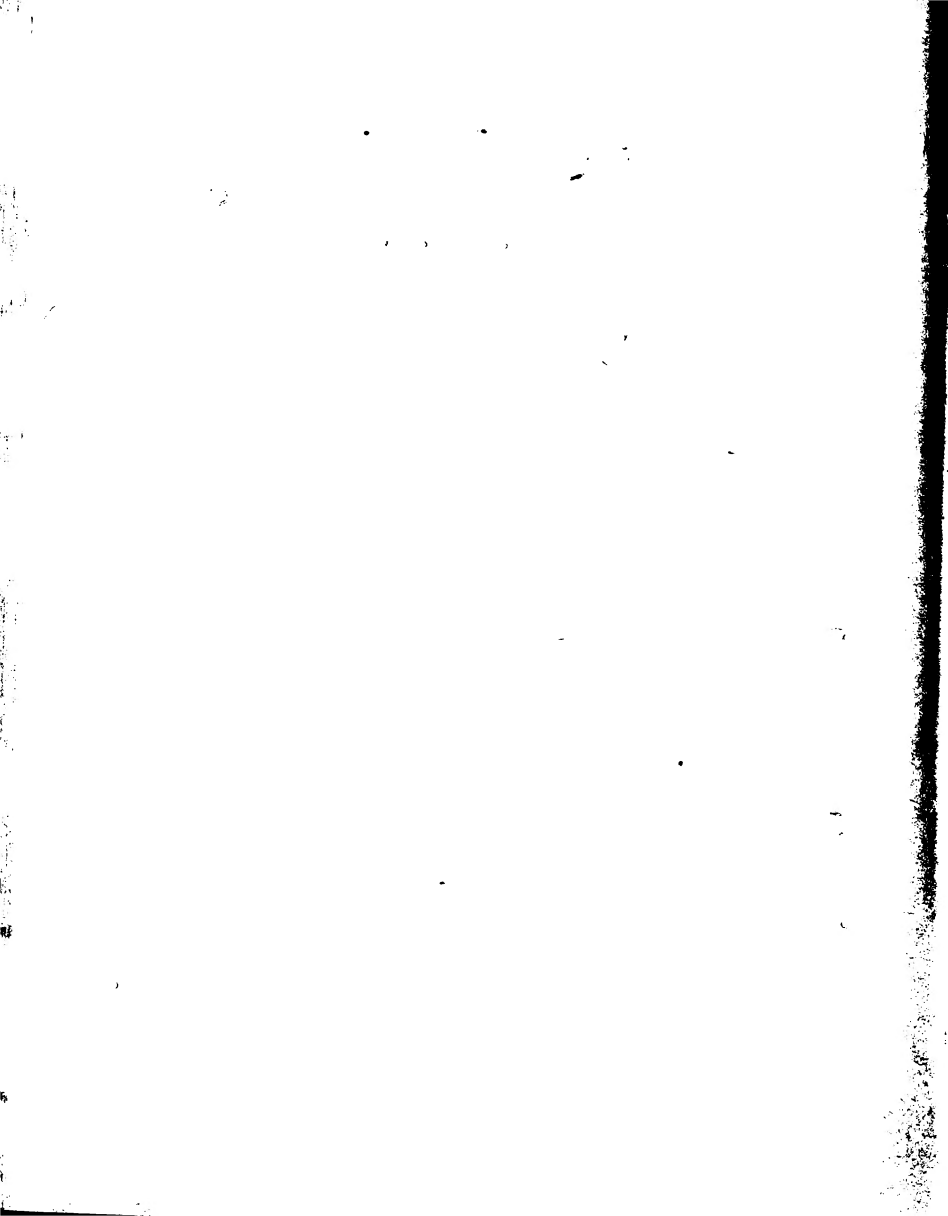
<i>La mormîntul lui Aron Pumnul</i>	. . . : : : : :	1
<i>De-aș avea</i>		2
<i>O călărire în zori</i>	. . :	3
<i>Din străinătate</i>	. : : :	6
<i>La Bucovina</i>	. : : : : :	8
<i>Speranța</i>	. . : : : :	10
<i>Misterele nopții</i>	. : : : : :	11
<i>Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie</i>		13
<i>La Heliade</i>	. : . . . :	14
<i>La o artistă</i>	. . : : : :	15
<i>Amorul unei marmure</i>	. . :	16
<i>Junii corupți</i>	. . . : : : : :	18

Amicul F. I.	21
La moartea principelui Știrbey	23
Venere și Madonă	24
Epigonii	26
Mortua est !	30
Înger de pază	33
Noaptea...	34
Egiptul	35
Cugetările sărmanului Dionis :	38
Înger și demon	41
Floare albastră	45
Împărat și proletar	48
Făt-Frumos din tel	55
Melancolie	59
Crăiasa din povești	60
Lacul	61
Dorința : : : :	62
Călin (<i>file din poveste</i>) :	64
Strigoii	72
Povestea codrului :	83
Povestea teiului	85
Singurătate	89
Departate sunt de tine... : : : :	91

Pajul Cupidon	: : § : : : : : : : : : :	92
O, rămii . .	: : § : : § : : : .	93
Pe aceeași ulicioară...	: :	95
De câte ori, iubito...	: §	96
Rugăciunea unui Dac	: § :	97
Atît de fragedă...	: : § § §	98
Sonete		
I [Afară-i toamnă]	: : § : : : : : : : : :	100
II [Sunt ani la mijloc]	: § : . . . : : . .	101
III [Cînt însuși glasul]	. : §	101
Freemăt de codru .	: § : § : : . .	102
Revedere . .	: : : : : : § §	104
Foaia veștedă (<i>după N. Lenau</i>)	: :	105
Despărțire	: : : : . : § §	106
O, mamă...	: : § : : § :	108
Scrisoarea I	: § :	108
Scrisoarea II	: § :	113
Scrisoarea III	: § § :	116
Scrisoarea IV	: : :	125
Scrisoarea V	: : :	130
Mănușa (<i>după Fr. Schiller</i>)	 : : : :	134
Luceafărul . .	 : : : : § § § §	136
S-a dus amorul..	: : : : : : § § § § § §	150

Cînd amintirile...	152
Adio	153
Ce e amorul ?	155
Pe lingă plopilor fără soț	156
Și dacă...	158
Glossă	158
Odă (în metru antic)	161
Iubind în taină...	162
Trecut-au anii	163
Veneția	163
Se bate miezul nopții...	164
Cu mine zilele-ți adaogi	166
Peste virfuri	168
Somnoroase păsărele...	167
De-or trece anii...	167
Lasă-ți lumea...	168
Te duci...	170
Din valurile vremii...	172
Ce te legeni...	173
La mijloc de codru...	174
Mai am un singur dor	174
De-oi adormi... (variantă)	175
Nu voi mormînt bogat (variantă)	177

Iar cînd voi fi pămînt (<i>variantă</i>)	:	:	:	:	:	:	:	: 178
Criticilor mei . . :	:	:	:	:	:	:	:	: 180
Diana :	:	:	:	:	:	:	:	: 181
Din noaptea... . :	:	:	:	:	:	:	:	: 183
Sara pe deal :	:	:	:	:	:	:	:	: 183
Nu mă înţelegi :	:	:	:	:	:	:	:	: 185
La steaua . . :	:	:	:	:	:	:	:	: 186
De ce nu-mi vii :	:	:	:	:	:	:	:	: 186
Kamadeva :	:	:	:	:	:	:	:	: 188
<i>Indice alfabetic al poeziilor (după primul vers)</i> :	:	:	:	:	:	:	:	: 189
<i>Indice alfabetic al poeziilor (după titlu) . :</i>	:	:	:	:	:	:	:	: 195

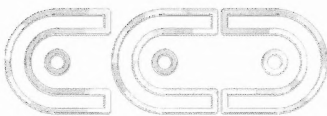

Lector : RADU VLĂDUȚ
Tehnoredactor : ELENA CALUGĂRU

Bun de tipar 16.05.1989
Coli ed. 10,69. Coli tipar 8,5

Tiparul executat sub comanda nr. 90138 la
Combinatul poligrafic „Casa Scintei”,
Piața Scintei nr. 1, București,
Republica Socialistă România

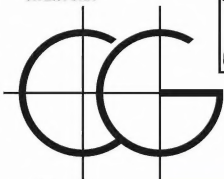
Scanare și prelucrare digitală

EM

de
Anonim

și
CAT Graur

Antwerpen
2025

